AZ.
III

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIII
C
45
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DISPVTATIO
DE
LIBERTATE,

AVTHORE D. DAVIDE
DERODONE,
PROFESSORE PHILOSOPHIÆ
in Collegio Regio Nemauſenſi.

B. R. NEAPOLIS

GENEVÆ,
Sumpt. Ioannis Ant. & Samuelis De Tournes.

M. DC. LXII.

Digitized by Google

Google

DISPVTATIO
DE
LIBERTATE.

1. MVLTI; tum Philoſophi Ethnici, tum Theologi Chriſtiani, de libertate liberè philoſophati ſunt. Quamvis autem ex variis & contrariis eorum ſcriptis, huic doctrinæ enodandæ non parùm luminis affulſiſſe exiſtimem: Plurima tamen poſteris inquirenda; & diligentiùs examinanda eos reliquiſſe non dubito. Quamobrem ego veſtigiis eorum inſiſtens, & aliquando ab iis deflectens; aliquid novi in hac materia tradere, aut jam traditum clariùs explicare propoſui; ut quid de ea ſentiendum ſit tutò ac faciliùs dignoſcatur.

Primò,autem agam de actionibus quarum cognitio neceſſaria eſt ad intelligentiam libertatis. Secundò, de libertate in genere. Tertiò, de libertate Dei. Quartò, de libertate creaturæ intelligentis, ac potiſſimùm hominis in genere. Quintò, de libertate hominis in quolibet ſtatu.

CAPVT I.

DE ACTIONIBVS QVARVM cognitio neceſſaria eſt ad intelligentiam libertatis.

2. ACTIONES quarum cognitio neceſſaria eſt ad intelligẽtiam libertatis ſunt. 1. Naturalis & violenta. 2. Spontanea & coacta. 3. Voluntaria & involuntaria. 4. Libera & neceſſaria. De quibus quanta fieri poterit brevitate & claritate tractabimus, incipientes à naturali.

De Actione naturali & violenta.

3. ACTIO naturalis opponitur vel ſupernaturali, vel artificiali, vel

liberæ

liberæ libertate indifferentiæ, vel violentæ. Vnde ut actio ſit omnimodè naturalis, neceſſe eſt ut neque ſit ſupernaturalis, neque artificialis, neque libera libertate indifferentiæ, neque violenta.

4. Sicut actio ſupernaturalis ſumitur duobus modis : Ita & naturalis. Actio ſupernaturalis ſumitur primò, pro ea quæ ſuperat vires agentis naturalis, ſcilicet creaturæ ; nec poteſt exerceri niſi ab agente ſupernaturali, ſcilicet à Deo ; ſive quoad rem ; ſive quoad modum : quoad rem quidem, cùm res ſeu effectus non poteſt produci niſi à Deo, vt creatio mundi, illuminatio cæci, ſuſcitatio mortui, &c. Quoad modum verò, cùm effectus poteſt quidem produci ab alio quàm à Deo, non tamen eodem modo, ut curatio febris aut paralyſis inſtantanea : Licet enim febris, & fortè paralyſis poſſit curari ab homine ; non poteſt tamen curari in inſtanti niſi à Deo. Secundò, actio ſupernaturalis ſumitur pro ea quæ exercetur quidem ab agente naturali, ſcilicet à creatura ; non tamen viribus propriis & naturalibus, ſed tantùm virtute aut qualitate ſupernaturali à Deo producta. Verbi gratiâ, credere in Chriſtum eſt actio ſupernaturalis : licet

enim exerceatur ab homine; cum ipſe homo credat, non Deus in homine: attamen non exercetur viribus naturalibus hominis, ſed virtute & lumine ſupernaturali fidei, à Spiritu ſancto in homine producta.

5. Actio naturalis prout oppoſita ſupernaturali, ſumitur etiam duobus modis. Primò, pro ea quæ exercetur aut poteſt exerceri ab agente naturali, ſcilicet à creatura: Et hoc ſenſu actus fidei juſtificantis poteſt dici actio naturalis. Secundò, pro ea quæ exercetur ab agente naturali vi propria & naturali, ut combuſtio ligni ab igne: Et hoc ſenſu actus fidei juſtificantis non eſt actio naturalis.

6. Rurſus, ſicut actio artificialis dicitur ea quæ exercetur ab homine per directionem præceptorum, ut conſtructio domus: Ita actio naturalis prout oppoſita artificiali dicitur ea quæ exercetur ab homine ſine directione præceptorum, ut confectio argumentationis ſine directione præceptorum logicorum à ruſtico aut alio qui nunquam ea didicit.

7. Præterea, actio naturalis prout oppoſita liberæ libertate indifferentiæ, eſt ea quæ exercetur ab agente ad unum determinato;

minato; atque adeò nihil aliud eſt quàm actio neceſſaria; de qua, necnon de libera; fuſiùs agetur poſtea.

8. Denique, ſicut actio violenta dicitur ea quæ eſt à principio extrinſeco contra propriam inclinationem, ut ſi quis patrem tanta vi impellat in filium, ut pater nequeat obſiſtere quin cadat, & cadendo filium opprimat, talis oppreſſio eſt violenta. Ita etiam actio naturalis prout oppoſita violentæ, dicitur ea quæ eſt à principio intrinſeco ſecundùm propriam inclinationem, vt illuminatio aëris à Sole. In hac autem diſputatione ſumemus actionem naturalem prout oppoſitam violentæ.

9. Actio naturalis prout oppoſita violentæ duplex eſt. Vna quæ exercetur ab agente ſine cognitione, ut combuſtio ſtupæ ab igne, & attractio ferri à magnete. Altera quæ exercetur cum cognitione; idque dupliciter: vel enim exercetur cum cognitione tantùm, non autem ex cognitione ſeu per cognitionem, quando ſcilicet cognitio non eſt cauſa actionis; vt concoctio cibi in ſtomacho medici poteſt exerceri cum cognitione concoctionis, non tamen per cognitionem illius; cum cognitio non ſit cauſa concoctionis; & li-

cet medicus eam non cognoſceret, non tamen fieri deſineret: Vel exercetur non tantùm cum cognitione, ſed etiam ex cognitione & per cognitionem, quando ſcilicet cognitio eſt cauſa actionis, & ſine ea exerceri non poteſt; vt deambulatio in horto ſanitatis gratia; cognitio enim bonitatis ſeu vtilitatis quæ eſt in deambulatione, eſt cauſa deambulationis. Cæterùm actio naturalis quæ eſt ſine cognitione, aut quæ eſt cum cognitione, ſed non ex cognitione, eſt purè & tantùm naturalis, & retinet nomen generis: At actio naturalis quæ eſt ex cognitione ſeu per cognitionem; non tantùm eſt & dicitur actio naturalis, ſed etiam ſpontanea; de qua jam agendum eſt.

De Actione ſpontanea & coacta.

10. ACTIO ſpontanea dicitur ea quæ exercetur ab agente per cognitionem, & ſecundùm propriam inclinationem: ſive talis cognitio ſit ſupernaturalis & ab extrinſeco; ut cum quis credit in Chriſtum per cognitionem ſupernaturalem à Deo communicatam; homo enim non credit coactè, ſed ſponte: ſive talis cognitio

cognitio ſit naturalis & ab intrinſeco; ut cum quis ſitiens, & potum gratum inveniens, cognoſcit eum ſibi eſſe ſalutarem, & bibit ſponte.

11. Hinc patet quænam ſit differentia inter actionem ſpontaneam, & naturalem. Primò, quòd omnis actio ſpontanea ſupponat in agente cognitionem per quam agit, ut dictum eſt in definitione actionis ſpontaneæ: At non omnis actio naturalis præſupponit cognitionem, ut videre eſt in combuſtione & illuminatione. Secundò, quòd omnis actio naturalis ſit à principio intrinſeco virtute propriâ & naturali agente: At non omnis actio ſpontanea eſt ejuſmodi, vt cùm quis credit in Chriſtum, virtute fidei à Deo communicatæ.

12. Cæterùm, licet dentur actiones ſpontaneæ, quæ neque ſunt naturales, neque violentæ, ut actus fidei juſtificantis & charitatis Chriſtianæ: Et licet dentur actiones naturales quæ non ſunt ſpontaneæ, ut combuſtio, concoctio, &c. Certum eſt tamen multas dari actiones, quæ ſimul ſunt naturales & ſpontaneæ, vt comedere & bibere in animalibus: ſunt enim actiones naturales, quatenus ſunt à principio intrinſeco ſecundum inclinationem

propriam : ſunt verò actiones ſpontaneæ, quatenus per cognitionem exercentur. Et per conſequens actiones naturales & ſpontaneæ non ſunt ſemper diſtinctæ & oppoſitæ.

13, Ex ſuperioribus manifeſtum eſt, quòd actio naturalis ad plura ſe extendat quàm ſpontanea : ſiquidem actio naturalis reperitur in omnibus agentibus, quæ naturaliter amant bonum ſuum : at actio ſpontanea reperitur tantùm in agentibus ex cognitione : & ideo actio naturalis eſt in rebus tum animatis tum inanimatis; ſed actio ſpontanea eſt tantùm in rebus viventibus vita ſenſitiva aut intellectiva. Attamen actio naturalis rerum cognitione carentium dicitur ſimpliciter naturalis, & retinet nomen generis, ut dictum eſt.

14. Actio violenta, quam eſſe à principio extrinſeco contra propriam inclinationem agentis ſuprà definivimus, duplex ſtatuitur à Philoſophis: vna, quæ exercetur ab agente cognitione deſtituto; & hæc eſt purè & tantùm violenta, ut motus lapidis ſurſum projecti : Altera, quæ exercetur ab agente cognoſcente ; & hæc non tantùm eſt violenta, ſed etiam coacta, de qua jam agendum eſt.

15. Actio

15. Actio coacta dicitur ea quæ ab agente cognoſcente exercetur contra propriam inclinationem: Eſtq; duplex. Vna, quæ contra propriam inclinationem exercetur ab agente cum cognitione tantùm, non autem ex cognitione; quando ſcilicet cognitio non eſt cauſa actionis. ſed potiùs reſiſtentiæ; ut ſi quis patrem in filiolum impellat, adeo ut eum protrudat, ſternat & opprimat invitus; talis protruſio & oppreſſio filij eſt actio coacta cum cognitione non ex cognitione, quia cognitio non eſt cauſa oppreſſionis, cum pater totis viribus reſiſtat impulſui ne filium opprimat. Altera, quæ contra propriam inclinationem exercetur ab agente, non tantùm cum cognitione, ſed etiam ex cognitione, quando ſcilicet cognitio eſt cauſa actionis; ut ſi quis tempeſtate vexatus, & ſibi metuens à naufragio, levandæ navis & vitandi periculi cauſa, merces ſuas projiciat in mare; talis projectio erit actio coacta, non tantùm cum cognitione, ſed etiam ex cognitione; quia cognitio periculi eſt cauſa projectionis, id eſt judicium quòd periculum vitæ eſt majus malum quàm projectio mercium, & conſervatio vitæ eſt majus bonum quàm conſervatio

mercium,

mercium, cauſa eſt ut merces projiciantur.

16. Omnis actio coacta prioris generis, eſt etiam violenta, cum ſit à principio extrinſeco contra propriam inclinationem agentis: at omnis violenta non eſt coacta, cum coacta ſupponat cognitionem in agente, ut patet ex definitione ejus; non autem omnis violenta, vt patet in motu lapidis ſurſum projecti. Rurſus actio coacta poſterioris generis nunquam eſt violenta: ſiquidem in tali actione coacta, cognitio eſt cauſa actionis; at in actione violenta, cognitio, ſi qua ſit, non eſt cauſa actionis, ſed potiùs reſiſtentiæ: Et talis actio coacta, licet remotè ſit à principio extrinſeco, putà projectio mercium à vi ventorum; proximè tamen eſt à principio intrinſeco, ſcilicet ab appetitu aut voluntate talem actionem imperante.

17. Actio ſpontanea duplex eſt: vna quæ exercetur ab agente ex imperfecta cognitione, ſcilicet ex ſenſitiva tantùm; & hæc eſt purè & tantùm ſpontanea, & retinet nomen generis, ut comedere & bibere in bruto: Altera quæ exercetur ab agente ex perfecta cognitione, ſcilicet ex intellectiva aut rationali; & hæc eſt non tantùm

tantùm ſpontanea, ſed etiam voluntaria, de qua jam agendum eſt.

De Actione voluntaria & involuntaria.

18. ACTIONVM voluntariarum, aliæ ſunt elicitæ, quæ exercentur ab ipſa voluntate, ut volitio aut amor boni honeſti, & nolitio ſeu odium mali: aliæ verò ſunt imperatæ, quæ exercentur quidem ab aliis facultatibus, ſed imperantur à voluntate, ut edere & bibere, ambulare & ſedere. Ad hoc autem ut actio ſit voluntaria, duo neceſſariò requiruntur: Primò, ut exerceatur aut imperetur à voluntate: Secundò, ut ſit ex perfecta cognitione intellectiva. Vt autem ſit omnimodè voluntaria, requiritur præterea ut ſit ſecundùm inclinationem voluntatis.

19. Actio igitur voluntaria dicitur ea quæ eſt ab agente ex perfecta cognitione intellectiva; id eſt quæ exercetur aut imperatur à voluntate per cognitionem perfectam intellectivam. Tunc autem intellectus habet perfectam cognitionem actionis; quando cognoſcit ea quæ ſunt eſſentialia & accidentalia actioni; ſcilicet materiam ſeu objectum, finem, & circun-

ſtantias

ſtantias ejus, ſaltem principales.

20. Actio voluntaria duplex eſt: vna omnimodè voluntaria, quæ non tantùm eſt à voluntate ex perfecta cognitione, ſed etiam ſecundùm inclinationem voluntatis, ut amor parentum erga liberos: Altera eſt ſimpliciter voluntaria & ſecundum quid involuntaria, quæ quidem eſt à voluntate ex perfecta cognitione, ſed contra inclinationem voluntatis, ut projectio mercium in mare metu naufragij; & hæc à quibuſdam dicitur mixta ex voluntario & involuntario.

21. Omnis actio omnimodè voluntaria eſt ſpontanea, cum ſit ab agente ex cognitione ſecundùm propriam inclinationem: At non omnis actio ſpontanea eſt voluntaria; quia omnis actio voluntaria eſt ex perfecta cognitione; multæ autem ſunt actiones ſpontaneæ quæ ſunt tantùm ex imperfecta cognitione, ut actiones brutorum.

22. Omnis actio omnimodè voluntaria, non tantùm eſt ſpontanea, ſed etiam naturalis, ſi ſit à principio intrinſeco, ut amor honeſti in Adamo integro: at ſi ſit à principio extrinſeco, non eſt propriè naturalis, ut credere in Chriſtum.

23. Deni-

23. Denique, nulla actio ſimpliciter voluntaria & ſecundum quid involuntaria, debet dici ſpontanea aut naturalis: quia eſt contra inclinationem propriam, ut patet in projectione mercium metu naufragij.

24. Ex ſuperioribus patet: 1. Dari actiones voluntarias quæ neque ſunt ſpontaneæ neque naturales, ut projectio mercium metu naufragij, amputatio brachij gangræna corrupti metu mortis. 2. Dari actiones voluntarias quæ ſunt ſpontaneæ & naturales, ut amor honeſti in Adamo integro. 3. Dari actiones voluntarias quæ ſunt ſpontaneæ, non tamen naturales, ut credere in Chriſtum. 4. Dari actiones naturales quæ neque ſunt ſpontaneæ neque voluntariæ, ut combuſtio ligni ab igne, illuminatio aëris à Sole. 5. Dari actiones naturales quæ ſunt ſpontaneæ, non tamen voluntariæ, ut edere & bibere in brutis: Et hæ ſunt ſimpliciter ſpontaneæ, & retinet nomen generis, ut dictum eſt.

25. Tria ſunt quæ reddunt actionem involuntariam. 1. Vis aut coactio. 2. Ignorantia. 3. Paſſio corporis aut animi. His addunt alij habitum. De quibus omnibus ſigillatim agendum eſt.

De

De Vi tollente voluntarium.

26. VIs aut coactio fieri dicitur duobus modis. 1. Cùm vis tanta eſt, ut non poſſimus reſiſtere, licet vehementiſſimè exoptemus; ut ſi ponatur enſis in manu patris & vi impellatur in pectus filij. 2. Cum vis talis eſt ut reſiſtere quidem poſſemus ſi vellemus, ſed majus malum vrgens in cauſa eſt ut violentiæ tanquam minori malo cedamus, ut ſi quis projiciat merces in mare metu naufragij. Vis prioris generis reddit actionem omnimodè involuntariam; cum actio tunc nec exerceatur, nec imperetur à voluntate, & ſit contra inclinationem ejus. At vis poſterioris generis non impedit quominus actio ſit ſimpliciter voluntaria, cum imperetur à voluntate ex perfecta cognitione; facit tamen ut ſit involuntaria ſecundùm quid, quatenus ſcilicet eſt contra inclinationem voluntatis.

27. Ex eo quòd vis prioris generis tollat prorſus voluntarium, infertur nullam actionem ſic violentam eſſe voluntariam; & juxta doctrinam propoſitionum contrariarum quæ ſimpliciter convertuntur, neceſ-

neceſſariò ſequitur nullam actionem voluntariam eſſe ſic violentam; atque adeò voluntatem in actionibus ſuis jam exiſtentibus ſive elicitis ſive imperatis, vim prioris generis pati non poſſe, ita ut ſuperetur invita: Non quidem in actionibus elicitis, quæ ſunt velle bonum & nolle malum; quia in illis voluntas agit ex perfecta cognitione ſecundùm inclinationem propriam; cum voluntas non feratur ſponte actu poſitivo, ſcilicet volitione & amore, niſi in bonum vel verum vel apparens; & actu negativo, ſcilicet nolitione & odio, malum apprehenſum ut tale ſponte averſetur: Non etiam in actionibus imperatis; nam viſione aut ambulatione imperata à voluntate, homo non videt aut ambulat coactè, ſed ſponte & voluntariè.

28. Dixi in actionibus jam exiſtentibus: ſiquidem in actionibus ſaltem imperatis nondum exiſtentibus, voluntas vim prioris generis pati poteſt & negativè & poſitivè. Nam voluntatem negativè vim pati, nihil aliud eſt quàm poſitis omnibus ad agendum neceſſariis, impediri exercitium actus voluntatis qui alioquin exerceretur: voluntatem verò poſitivè vim pati, eſt cogi extrinſecus ad exercitium actus

actus contra inclinationem voluntatis. Sed homo in exercitio actionum imperatarum à voluntate, poteſt impediri; putà ſi homo velit currere aut videre, curſus & viſio poſſunt impediri à fortiori: homo etiam poteſt cogi ad exercitium earum renitente ejus voluntate; putà ſi cui per vim aperiantur oculi, ut videat quæ non vult videre, vbi tunc viſio licet naturalis reſpectu potentiæ viſivæ, erit violenta reſpectu voluntatis. Ergo voluntas in actionibus ſaltem imperatis vim pati poteſt poſitivè & negativè: Et vtrobique tollitur prorſus voluntarium, ſive per vim prohibeatur homo facere quæ animo deſignarat, ſive per vim compellatur ad agendum id à quo animus ejus abhorret.

29. Dixi ſaltem in actionibus imperatis: Nam in actionibus propriis & elicitis, voluntati vis poſitivè inferri non poteſt; quia implicat contradictionem eundem actum fieri à principio interno ſecundùm inclinationem agentis, & ab eodem non fieri. Sed id contingeret ſi voluntati vis inferretur poſitivè quoad actus proprios & elicitos: Siquidem violentum dicitur illud quod eſt à principio extrinſeco contra inclinationem propriam agentis, atque adeò contra

contra inclinationem voluntatis in agentibus ex cognitione perfecta: Ergo actus in cujus exercitio voluntas vim pateretur eſſet à principio externo ipſa voluntate repugnante. Fieret verò à principio interno; quia omnis actus proprius voluntatis eſt ab ipſa voluntate ſecundùm ejus inclinationem; cum talis actus ſit vel volitio boni, vel nolitio mali, quæ ſunt actus conformes inclinationi naturæque voluntatis, ut ſuprà. Ergo voluntati non poteſt vis inferri poſitivè. An verò ei poſſit vis inferri negativè dubitatur: Et communis ſententia eſt, voluntati vim inferri poſſe à Deo negativè quoad actus proprios & elicitos; quia poſitis omnibus ad volendum aut nolendum neceſſariis, voluntas poteſt impediri à Deo ne exerceat actum proprium, putà ſi Deus deneget ipſi concurſum ſuum ſine quo non poteſt operari. Verùm diſputatione de cauſa peccati hoc accuratiùs tractabitur.

De Ignorantia tollente voluntarium.

30. IGNORANTIA in genere eſt carentia ſcientiæ aut cognitionis in ſubjecto capaci: ſi enim ſit in ſubjecto in-

capaci,ut in lapide,dicitur potiùs neſcientia aut pura negatio cognitionis.

31. Ignorantia variis modis dividitur. 1. In ignorantiam negationis aut privationis, & eam quæ eſt pravæ diſpoſitionis. 2. In ignorantiam vincibilem & invincibilem. 3. In ignorantiam juris & facti. 4. In ignorantiam antecedentem, concomitantem & conſequentem.

32. Ignorantia negationis eſt carentia ſcientiæ aut cognitionis in ſubjecto incapaci pro tempore & ſtatu in quo eſt, ſed capaci pro alio,ut ignorantia Philoſophiæ in infante; cum infans quandiu eſt infans ſit incapax Philoſophiæ, licet ejus ſit capax alio tempore & in alio ſtatu, ſcilicet quando eſt ætate provectus; ſicut catulus mox natus, per aliquos dies, ſcilicet per vndecim, ut communiter fertur, eſt incapax viſionis, quibus elapſis eſt ejus capax. Alij vocant hanc ignorantiam puræ negationis: Verùm puram negationem in ſubjecto ſemper incapaci duntaxat exiſtere cenſeo.

33. Ignorantia privationis Phyſicæ eſt carentia ſcientiæ aut cognitionis in ſubjecto capaci etiam pro tempore & ſtatu in quo eſt: Quòd ſi ſubjectum non obligetur

getur ad ſcientiam aut cognitionem habendam, dicitur ignorantia privationis purè Phyſicæ; ut ignorantia medicinæ in Chriſtiano: ſi verò aliqua lege obligetur ad eam habendam, dicitur ignorantia privationis Phyſicæ & moralis ſimul, ut ignorantia veri Dei in homine ætate provecto.

34. Ignorantia pravæ diſpoſitionis nihil aliud eſt quàm error poſitivus ſcientiæ contrarius; errare enim eſt vnum pro alio putare: atque adeò talis ignorantia præter carentiam ſcientiæ aut cognitionis veritatis, dicit judicium poſitivum perverſum de re: Et talis eſt ignorantia hæretici in Religione.

35. Ignorantia invincibilis phyſicè, eſt ea quæ vi naturali ſuperari non poteſt, ut ignorantia Philoſophiæ in puero: Ignorantia verò invincibilis moraliter, eſt ea quæ adhibita omni diligentia morali ſuperari non poteſt, ut qui in ſylva amicum interficit in dumo deliteſcentem quem prudenter putat eſſe feram. Ignorantia vincibilis phyſicè, eſt quæ poteſt vi naturali ſuperari, ut ignorantia Philoſophiæ in viro: Ignorantia verò vincibilis moraliter, eſt ea quæ adhibita diligentia morali

ſuperari poteſt, ut ſi quis in vico interficiat hominem quem non videbat.

36. Ignorantia juris eſt ignorantia legis aliquid jubentis aut prohibentis, ut ſi quis neſciat exhibendum eſſe honorem magiſtratui: Ignorantia verò facti eſt qua ignoratur factum aliquod eſſe contra legem, ut ſi quis ſciens exhibendum eſſe honorem magiſtratui, ei tamen præſenti non exhibet, eo quòd neſciat eum eſſe magiſtratum.

37. Ignorantia antecedens eſt ea quæ præcedit omnem attentionem intellectus & conſenſum voluntatis; adeò ut dici poſſit cauſa actionis quæ ab ignorante exercetur; non quidem poſitiva, ſed privativa; quatenus ſcilicet privat cognitione, quæ ſi adeſſet actionem impediret; ut qui in ſylva exiſtimans ſe nactum eſſe feram, amicum interficit; cum tamen omni diligentia morali adhibita prudenter feram eſſe diceret; eſtque ita affectus, ut ſi amicum fuiſſe noviſſet, non interfeciſſet; vnde & facti pœnitentia & dolore tangitur.

38. Ignorantia concomitans eſt ea quę præcedit quidem attentionem intellectus, non tamen eſt cauſa actionis quæ ab igno-

ignorante exercetur, ut ſi quis loco feræ inimicum interficeret, quem ſi talem fuiſſe noviſſet etiam interfeciſſet; vnde facti pœnitentia aut dolore non tangitur, ſed lætitia afficitur. Actio quæ eſt ab ignorantia antecedente, dicitur actio ex ignorantia; quia ignorantia eſt cauſa actionis: Actio verò quæ eſt ab ignorantia concomitante, dicitur actio cum ignorantia aut ignoranter facta; quia ignorantia non eſt cauſa actionis.

39. Ignorantia conſequens eſt ea quam agens voluit habere, aut ſaltem cenſetur habere voluiſſe; vnde dicitur ſequi actum voluntatis, & ob id dicitur conſequens: Ignorantia conſequens etiam rectè dicitur ea quam potuimus moraliter & debuimus removere, non tamen fecimus. Talis autem ignorantia vel eſt directè ſeu expreſsè volita, ut cùm quis vult ignorare præceptum aliquod ut liberiùs peccet, diciturque in ſcholis ignorantia affectata: vel eſt indirectè & implicitè volita, ut cùm quis non omnem adhibet diligentiam quam adhibere poteſt ut præcepti cognitionem habeat; qua in re ſi ſit valde negligens, dicitur ignorantia craſſa.

40. Ad hoc ut ignorantia ſit voluntaria

& culpabilis duo requiruntur. 1. Vt ſit aut fuerit in poteſtate ejus qui ignorat eam abjicere, id eſt ut poſſit aut potuerit habere cognitionem rei quam ignorat. 2. Vt is qui ignorat obligetur vi præcepti ad eam abjiciendam, illiúſque præcepti obligationem quodammodo cognoſcat aut cognoſcere poſſit; nulla enim culpa eſſe videtur, vbi contra nullam, aut contra prorſus ignotam obligationem agitur.

41. His ignorantiis ſic explicatis; jam videndum eſt, quænam ex illis faciat voluntarium aut involuntarium; & quænam reddat hominem culpabilem aut inculpabilem: quod ut fiat accuratiùs.

42. Notandum eſt primò, ad rationem voluntarij duo requiri. 1. Vt exerceatur aut imperetur à voluntate. 2. Vt ſit ex perfecta cognitione. Vt autem ſit omnimodè voluntarium, requiritur præterea ut ſit ſecundum inclinationem voluntatis. Sed ad rationem involuntarij ſimpliciter, vnum ex illis ſufficit; ſcilicet, vel ut neque exerceatur, neque imperetur à voluntate; vel ut non ſit ex perfecta cognitione; Vt autem ſit poſitivè & omnimodè involuntarium, requiritur præterea ut ſit contra inclinationem voluntatis.

tatis.

43. Notandum eſt ſecundò, actionem eſſe voluntariam aut involuntariam, vel realiter, cùm revera talis eſt; vel moraliter tantùm, cùm judicatur eſſe talis ſecundùm regulas prudentiæ, licet revera talis non ſit. Et quod dicitur de actione, dicendum eſt etiam de ceſſatione aut omiſſione actionis; ſcilicet quòd ſit voluntaria, vel involuntaria; realiter, vel moraliter.

44. Denique notandum eſt actionem procedentem ab ignorantia dupliciter ſpectari poſſe, ſcilicet vel ſecundum circunſtantiam cognitam, vel ſecundum circunſtantiam ignoratam: Verbi gratiâ, emiſſio ſagittæ qua loco feræ interficitur amicus; ſpectari poteſt, vel ut emiſſio ſagittæ præcisè cognita, vel ut homicidij cauſa incognita.

45. His prænotatis dico primò, Ignorantiam quamlibet reddere actionem aut omiſſionem actionis phyſicè & realiter involuntariam: quia actio aut omiſſio actionis quæ eſt phyſicè ſeu realiter voluntaria procedit ex perfecta cognitione, quæ cum ignorantia conſiſtere non poteſt.

 46. Dico

46. Dico ſecundò, Ignorantiam negationis reddere ceſſationem ſeu omiſſionem actionis ſimpliciter involuntariam aut nōn voluntariam, tum realiter, tum moraliter: quia omiſſio voluntaria eſt ex perfecta cognitione, quæ non poteſt conſiſtere cum ignorantia negationis; ſiquidem talis ignorantia eſt ſemper in ſubjecto tunc incapaci illius cognitionis: Et hæc incapacitas in cauſa eſt ut omiſſio ſit ſimpliciter involuntaria aut non voluntaria, non tantùm phyſicè & realiter, ſed etiam moraliter: nemo enim judicabit ſecundùm regulas prudentiæ aliquem omittere voluntariè quod non poteſt cognoſcere, putà nemo prudens judicabit puerum omittere cultum Dei quem cognoſcere non poteſt. Cæterùm licet talis omiſſio ex ignorantia negationis ſit ſimpliciter involuntaria aut non voluntaria; non tamen eſt poſitivè involuntaria aut voluntaria; cum neque ſit contra inclinationem voluntatis, neque ſecundum illam. Dixi ignorantiam negationis reddere omiſſionem involuntariam, non autem actionem: quia talis ignorantia nunquam eſt cum actione ſive voluntaria ſive involuntaria, cum ſubjectum ſit incapax illius.

illius.

47. Dico tertiò, Ignorantiam antecedentem, ſecundum circunſtantiam ignoratàm, facere actionem ſimpliciter involuntariam & realiter & moraliter: cum de re illa nulla potuerit moraliter haberi cognitio, imò actio fiat contra inclinationem voluntatis; non formaliter, ſed virtualiter, & interpretativè; vt patet in eo qui amicum, quem prudenter putabat eſſe feram, in ſylua interficit. Dixi ſecundum circumſtantiam ignoratam: nam ſecundum circunſtantiam cognitam, putà prout actio eſt emiſſio ſagittæ aut globi; ignorantia homicidij antecedens non impedit quominus actio ſcilicet emiſſio ſagittæ aut globi tormentarij ſit ſimpliciter voluntaria; cum talis emiſſio ſit ſimpliciter volita: facit tamen ut actio, ſcilicet emiſſio, ſit involuntaria ſecundum quid, quatenus eſt contra inclinationem virtualem voluntatis, à qua non imperaretur ſi cognoſceretur effectus eam conſequuturus, ſcilicet cædes amici.

48, Dico quartò, Ignorantiam concomitantem ſecundum circunſtantiam ignoratam, nec facere actionem voluntariam, nec involuntariam poſitivè, ſed non volunta-

voluntariam ſeu involuntariam negativè. Non quidem eſſe voluntariam patet; quia de re nulla potuit moraliter haberi cognitio: Nec eſſe involuntariam poſitivè; quia non eſt contra inclinationem voluntatis, ſed ſecundùm illam, ſaltem virtualiter. Ergo debet eſſe non-voluntaria. Id patet exemplo ejus qui inimicum quem putabat eſſe feram in ſylva interficit. Dixi ſecundùm circunſtantiam ignoratam: nam ſecundùm circunſtantiam cognitam, facit actionem ſimpliciter voluntariam, eo modo quo ſuprà diximus de ignorantia antecedente.

49. Dico quintò, Ignorantiam conſequentem, vincibilem, & privationis phyſicæ aut moralis, facere actionem ſimpliciter voluntariam: quia talis ignorantia eſt volita vel explicitè, vel implicitè. Et ideo reddit hominem reum & culpabilem; non autem ignorantia antecedens, & fortè concomitans.

50. Dico ſextò, Ignorantiam alicujus circunſtantiæ, non facere actionem ſimpliciter involuntariam, ſed tantùm ſecundum quid, ſcilicet ſecundum ejuſmodi circunſtantiam ignoratam. Ratio eſt, quia circunſtantiæ actionis aliquando ſunt innumeræ,

numeræ, difficiles & incertæ: Ideo licet aliqua ex illis ignoretur, actio non deſinit eſſe voluntaria; alioquin nullum eſſet voluntarium. Quare ad actionem voluntariam ſimpliciter, ſufficit ut præcipuæ actionis circumſtantiæ cognoſcantur.

51. Dico octavò, Ignorantiam ſeu errorem Iuris naturalis aut gentium neminem vſum rationis habentem excuſare, atque adeò non reddere actiones moraliter involuntarias. Cum enim Ius naturale ſit id quod natura omnia animalia docuit; & Ius gentium ſit id quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit; manifeſtum eſt neminem ejuſmodi juris ignorantiam prætexere poſſe. Inde illud Menandri, *lex naturæ neminem latet*: Et l. ſi adulterium ff. ad l. Iul. de adult. *nemo neſcit jus naturale*: Et l. 2. C. de in jus vocando, *nemo ignorat jus gentium.*

52. Dico nonò, Ignorantiam ſeu errorem juris civilis non prodeſſe in lucro captando, non obeſſe in damno vitando; & ideo non prodeſſe vſucapere volentibus, lucra nuptialia aut donationes actis non inſinuatas perſequentibus, & aliis ſimilibus: non obeſſe in dote petenda, in legitima exigenda, &c. Attamen minoribus

viginti quinque annis nec obeſſe in damnis, & prodeſſe in lucris. Si quæ aliæ ſint exceptiones pro fœminis, ruſticis & militibus; ex Iuriſconſultis petendæ.

53. Dico decimò, Ignorantiam ſeu errorem facti, & prodeſſe in lucris, & non obeſſe in damnis; modò ignorantia non ſit craſſa & ſupina & magnâ negligentiâ quæſita; idque ante litem conteſtatam. Tunc autem eſt craſſa ignorantia, quando factum eſt ſæpe diſcuſſum, vel notorium; vel notabile ſeu grave, vel proprium & recens; de quibus omnibus conſulendi Iuriſconſulti.

De Paſſione tollente voluntarium.

54. PASSIO tollens aut minuens voluntarium, vel animi, vel corporis. Paſſio animi eſt motus appetitus circa bonum aut malum ut tale apprehenſum: quòd ſi ſit arduum & cum difficultate acquirendum aut repellendum, exurget paſſio appetitus iraſcibilis; ſin minùs, erit tantùm paſſio appetitus concupiſcibilis.

55. Seu ſunt paſſiones appetitus concupiſcibilis; ſcilicet amor, qui verſatur circa bonum ſimpliciter; deſiderium circa bonum

num abſens; gaudium circa bonum præſens; odium circa malum ſimpliciter; fuga circa malum abſens; & triſtitia circa malum præſens potiſſimùm proprium; nam triſtitia de alieno malo, dicitur miſericordia; ſicut triſtitia de alieno bono, dicitur invidia.

56. Quinque ſunt paſſiones appetitus iraſcibilis; ſcilicet ſpes, quæ verſatur circa bonum abſens arduum quod apprehenditur poſſe obtineri; deſperatio circa idem bonum quod apprehenditur non poſſe obtineri; audacia circa malum abſens arduum apprehenſum ut ſuperabile, id eſt quod arceri & vitari poteſt; timor ſeu metus circa idem malum apprehenſum vt imminens & vix evitabile; & ira circa malum præſens apprehenſum ut cum difficultate repellendum, vel ad compenſandum detrimentum illatum.

57. Paſſio corporis, vel ita afficit corpus, aut organum ejus, vt aboleat, minuat, aut depravet aliquam facultatem ſentiendi, illæſa tamen facultate cognoſcendi; qualia ſunt vitia ferè omnia corporis, aut organorum ejus, excepto cerebro, vt lepra, ſurditas, cæcitas, lippitudo, claudicatio, &c. Vel ita afficit corpus, aut organum

num ejus, ſcilicet cerebrum, vt aboleat, minuat aut depravet facultatem cognoſcendi, ſive quoad eſſentiam & functiones, ſive quoad functiones tantùm, vt ſtultitia naturalis, fatuitas, amentia, phrenitis, delirium ex febre, & alia ſimilia; ad quæ refertur à quibuſdam ebrietas, quæ ita afficit corpus, vt tandem animum ipſum labefaciat ſaltem quoad functiones; vini enim exhalationibus ad ſuperiora elevatis, cerebrum ita incaleſcit vt turbatâ phantaſia mens ipſa non fungatur officio ſuo; vnde præcipites iræ, nefandæ libidines, & multa alia mala ſæpius ſequuntur.

58. Paſſiones animi ordinariè efficiunt vt aliter judicemus de rebus quàm ſi à nobis abeſſent. Nam vbi verbi gratiâ efferbuit ira, aut libido intumuit, aut metus gravis ſeſe rationi noſtræ obtulit, facilè in conſilium adhibentur à nobis, quibus ſi careremus, aliud fortè quàm quod ſuggerunt conſilium caperemus.

59. Paſſiones animi quæ eripiunt vſum rationis, quales ſunt interdum iræ vehementiſſimæ, amores ardentiſſimi, & metus graviſſimi, reddunt actiones realiter involuntarias: quia actiones ex ejuſmodi paſſionibus ortæ, non fiunt cum perfecta cogni-

cognitione, quæ tamen requiritur ad rationem voluntarij. Quod autem dicimus aut dicemus de actionibus, dicendum eſt de omiſſionibus earum.

60. Paſſiones animi non eripientes vſum rationis, nec realiter nec moraliter reddunt actiones involuntarias; eo quòd exerceantur aut imperentur à voluntate cum perfecta cognitione: non enim nobis eripiunt cogitandi & exiſtimandi vim; nec impediunt quominus cognoſcamus finem & media ad eum ducentia; atque adeò eſſentiam & circunſtantias actionis percipiamus; quod ſolum requiritur ad rationem perfectæ cognitionis & actionis voluntariæ.

61. Paſſiones animi, ſive eripientes, ſive non eripientes vſum rationis; non reddunt actiones moraliter involuntarias: quia tales paſſiones debent eſſe in noſtra poteſtate; & noſtrum eſt vel paſſiones non adhibere in conſilium, vel ſi eas adhibendas eſſe arbitramur, debemus ita moderari earum commotiones vt nihil in conſultatione aut ratiocinatione turbent. Quare ſi voluntarium à paſſionibus realiter minuatur aut aboleatur, non tamen moraliter; eo quòd culpa penes nos ſit, qui plus tribui-

tribuimus paſſionibus quàm oportet.

62. Paſſiones corporis quæ eripiunt vſum rationis, & in eas non incidere non fuit in noſtra poteſtate, quales ſunt ſtultitia naturalis, phrenitis, delirium ex febre, & alia ſimilia; reddunt actiones realiter & moraliter involuntarias. Nam voluntas eſt appetitus rationalis, atque adeò voluntarium non poteſt eſſe ſine ratione: ſublata igitur ratione, aut rationis vſu per ejuſmodi paſſiones corporis, tollitur prorſus voluntarium: Reſiſtere autem phrenitidi, delirio, aut ſtultitiæ, non eſt in noſtra poteſtate, vt omnes fatentur.

63. Paſſiones corporis quæ eripiunt vſum rationis, ſed in eas non incidere fuit in noſtra poteſtate, vt ebrietas; reddunt quidem actiones realiter involuntarias; eo quòd non fiant cum perfecta cognitione: non tamen reddunt actiones moraliter involuntarias; eo quòd ipſa ebrietas, vel formaliter vel virtualiter fuerit volita; & in ebrietatem non incidere fuit in noſtra poteſtate, bibere enim aut non bibere potuimus, nemine ſaltem ad bibendum cogente: Et noſtrum erat cogitare, quid turpe eſſe, quid honeſtum, vt concupiſcentiam moderaremur, nec plus biberemus quàm

quantum homini ſobrio conveniebat; quod quia non fecimus, æſtimatur actio non ex ea conſtitutione in qua eramus cum actio edita eſt, ſed ex eo ſtatu in quo providere poteramus ne in ebrietatem incideremus. Quare ſicut ignorantia explicitè vel implicitè volita non excuſat, nec reddit actionem moraliter involuntariam, vt ſuprà probatum eſt: ſic nec ebrietas explicitè vel implicitè volita.

64. Paſſiones corporis quæ abolent facultatem aliquam ſentiendi illæſa facultate cognoſcendi, vt cæcitas, ſurditas, &c. reddunt omiſſiones actionum illius facultatis abolitæ realiter & moraliter involuntarias. Impoſſibile enim tollit prorſus voluntarium; cæcus enim non deliberat apud ſe num aſpicere debeat; & ſurdus excuſatur ſi non audiat verbum Dei externum, &c. Attamen non reddunt actiones aliarum facultatum involuntarias; cum exerceantur aut imperentur à voluntate cum perfecta cognitione. Cæcitas enim aut ſurditas verbi gratiâ, non impedit quominus voluntariè comedamus aut bibamus.

De Habitu tollente voluntarium.

65. HABITVS communiter dicitur qualitas afficiens ſubjectum quoad operationem: bene quidem, ſi bonus; malè verò, ſi ſit malus habitus: idque vel phyſicè quoad actiones naturales; vel ethicè quoad morales: vbi per actiones morales intelliguntur eæ quæ fiunt ſecundùm regulas prudentiæ, & ſunt conformes rectæ rationi; per naturales verò reliquæ à moralibus diſtinctæ. Dicitur autem habitus, quia per eum bene aut malè ſe habet ſubjectum: Ab aliis verò dicitur diſpoſitio, quia bene vel malè diſponit ſubjectum ad operandum. Attamen habitus & diſpoſitio creduntur differre quòd habitus ſit difficilè mobilis à ſubjecto; diſpoſitio verò ſit facilè mobilis ab ipſo.

66. Habitus vel corporis, vel animi; vel bonus, vel malus: vel phyſicus vel ethicus. Sic ſanitas dicitur bonus & phyſicus habitus corporis humani, quia actiones naturales hominis perficit; morbus verò è contrà dicitur malus & phyſicus habitus ejuſdem, quia actiones naturales hominis manifeſtè lædit. Sic Phyſica & Ma-

thematica

thematica dicuntur boni & phyſici habitus animi, quia bene afficiunt & perficiunt intellectum hominis quoad actiones naturales provt à moralibus diſtinctas, quòd ſi illæ aut aliæ ſcientiæ artes & diſciplinæ perficiant etiam intellectum quoad actiones morales, dicentur habitus moraliter boni. Habitus verò erroneus aut hæreticus dicitur malus habitus animi, ſive phyſicè, ſive moraliter, propter contrariam rationem.

67. Habitus moraliter malus duplex eſt, vnus inſitus ab ortu, alter conſuetudine comparatus. Habitus moraliter malus ab ortu inſitus, appellatur in ſcholis peccatum originale habituale; quod contrahunt omnes qui trahunt ſuam originem corruptam ab Adamo; & cujus ea vis eſt, vt niſi homines à gratia Dei præveniantur, nihil quicquam boni facere, velle, aut cogitare poſſint; & per ipſum neceſſariò inclinentur ad omnia vitia. Habitus moraliter malus conſuetudine comparatus eſt ille qui actibus vitioſis producitur, & ad actus ſimiles vitioſos inclinat, ſub quo comprehenduntur omnia vitia. Habitus moraliter bonus etiam duplex eſt, vnus inſitus ab ortu, qualis fuit in Adamo juſtitia originalis; alter per gratiam ſupernaturalem in-

fuſus qualis in regenitis.

68. Habitus quilibet, ſive bonus, ſive malus moraliter, ſive ab ortu inſitus, ſive per gratiam infuſus non reddit actionem involuntariam: quia homines tali habitu affecti aut imbuti, nulla vi ad actiones morales adiguntur, ſed ſponte & conſultò eas exercent cum perfecta cognitione. Quæ omnia fuſiùs demonſtrabuntur infrà dum de libertate hominis in quolibet ſtatu.

De Actione neceſſaria & liberá ſecundùm Scholaſticos.

69. ACTIO neceſſaria dicitur ea quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis, & ſublatis impedimentis, non poteſt non exerceri; vt combuſtio ſtupæ ab igne. Poſito enim igne, & poſitâ ſtupâ exſiccata & igni approximata, ponitur combuſtio ſtupæ. Vnde fit vt agens neceſſarium ſit naturale & ad vnum determinatum, putà ignis ad calefaciendum, Sol ad illuminandum, &c. quod intelligendum eſt de neceſſitate naturali aut interna non autem de neceſſitate violenta, coactiva, aut externa, quæ non diſtinguitur à violentia aut coactione de quâ ſuprà.

70. Actio libera, vel eſt libera à coactione, vel à neceſſitate. Actio libera à coactione non differt à ſpontanea aut voluntaria, de qua ſuprà. Actio verò libera à neceſſitate dicitur ea quæ poſitis omnibus requiſitis ad agendum, & ſublatis impedimentis, poteſt exerceri & non exerceri, vt creatio hujus mundi, prædeſtinatio Iacobi, reprobatio Eſavi, &c. Vnde fit vt talè agens liberum non ſit determinatum ad vnum, ſed indifferens ad vtrumque; atque adeo dicatur habere libertatem indifferentiæ. Verùm quia varij variè de libero & libertate philoſophantur, paulò altiùs res repetenda eſt, & agendum de libertate in genere, tradendo ejus diſtinctionem, ſubjectum, definitionem, & diviſionem.

CAPVT II.

DE LIBERTATE IN GENERE, ac primò de diſtinctione ejus.

1. QVADRVPLEX libertas communiter ſtatuitur; ſcilicet libertas à peccato, à miſeria, à coactione, & à neceſſitate. Prima convenit juſtis; Secunda beatis: Tertia agentibus ſpontaneis & voluntariis: Quarta indifferentibus & indeterminatis.

2. Libertas à peccato in fidelibus aliter dicitur libertas gratiæ: quia per gratiam fideles liberantur à peccato ſaltem delectante & regnante ſeu dominante: de qua libertate loquitur Paulus Apoſtolus Rom. 6. his verbis; *Liberi à peccato facti, eſtis ſervi juſtitiæ.*

3. Libertas à miſeria in beatis hominibus aliter dicitur libertas gloriæ: quia per gloriam homines liberantur ab omni miſeria & corruptione: de qua libertate loquitur idem Apoſtolus Rom. 8. his verbis; *Tunc & ipſa creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.*

4. Libertas à coactione aliter dicitur

libertas

libertas ſpontaneitatis, quâ ſcilicet agens ſponte, libenter & ſecundùm propriam inclinationem agit, ſive agat neceſſariò, ſive non. Sic Deus ſponte & libenter, non invitè creavit hunc mundum; nec tamen neceſſariò, cum alium loco iſtius creare potuiſſet: beati verò amant Deum ſponte, libenter & voluntariè; non autem invitè aut coactè; licet ipſum ament neceſſariò & infallibiliter; & cervus ſitiens potumq; gratum inveniens, ſponte & libenter bibit, non coactè, licet neceſſariò bibat.

5. Libertas à coactione ſeu libertas ſpontaneitatis, duplex eſt: vna eſt in agente ex imperfecta cognitione, ſcilicet ex ſenſitiva tantùm, quæ etiam convenit brutis; & ideo eſt tantùm diminuta & fortè impropriè libertas: Altera eſt in agente ex perfecta cognitione, ſcilicet ex intellectuali aut rationali; quæ convenit Deo, angelis & hominibus duntaxat; & ideo eſt propria & perfecta libertas.

6. Rurſus, ſicut coactio duplex eſt; vna cum violentia, vt cum Pater vi ab alio impulſus invitè filium ſuum opprimit: Altera ſine violentia, vt cum mercator ſine violentia & voluntariè, invitè tamen, pro-

jicit merces in mare metu naufragij: Ita etiam duplex eſt libertas à coactione, duplici coactioni oppoſita. De quibus omnibus fusè actum eſt theſibus 15. 16. & 17. & ideo in iis explicandis diutiùs non immorabor.

7. Neceſſitas triplex ſtatuitur. Prima dicitur neceſſitas coactionis, quâ quid fit contra propriam inclinationem, ſive cum violentia, ſive non, ut ſuprà: de qua neceſſitate loquitur Apoſtolus, 2. Cor. 9. *Non dans ex triſtitia aut ex neceſſitate*, id eſt coactè; *Deus enim diligit qui libenter dat.* Secunda eſt neceſſitas præcepti, quâ quis obligatur ex lege ſuperioris ad aliquid faciendum; ſive id fiat voluntariè, ſive non: & de hac neceſſitate loquitur Apoſtolus, 1. Cor. 7. *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens voluntatis ſuæ.* Tertia eſt neceſſitas infallibilitatis ſeu inevitabilitatis, quâ poſitis omnibus requiſitis & ſublatis impedimentis aliquid ita fit ut non poſſit non fieri, ſed infallibiliter & inevitabiliter fit, ut cum ignis approximatus ſtupæ exſiccatæ ipſum neceſſariò comburit.

8. Huic triplici neceſſitati triplex opponitur libertas; ſcilicet libertas à neceſſitate coactionis, à neceſſitate præcepti, & à neceſ-

neceſſitate infallibilitatis. Prima dicitur libertas ſpontaneitatis, de qua ſuprà. Secunda dicitur libertas juris aut libertas moralis; quæ enim jure, id eſt legibus non prohibentur, dicuntur eſſe libera; & circa ea moralem libertatem habemus: Quæ verò prohibentur, dicuntur eſſe neceſſaria, id eſt neceſſariò obſervanda, & circa ea libertatem moralem non habemus, licet phyſicam libertatem habeamus, id eſt vires ſufficientes ad ea peragenda. Tertia dicitur libertas indifferentiæ aut indeterminationis, de qua nunc potiſſimùm quæſtio eſt.

9. Natura quæ habet aut creditur habere libertatem indifferentiæ, duobus modis conſiderari poteſt. Primò abſolutè & ſecundùm ſe, nulla habita ratione objecti ſingularis quod extrinſecè moveat ad agendum aut ab actione ceſſandum; nulla etiam habita ratione diſpoſitionis ſubjecti, putà paſſionis, habitus aut temperamenti intrinſecè moventis ad agendum aut ab actione ceſſandum; ac denique nulla habita ratione loci, temporis aut aliarum circunſtantiarum. Sic homo abſolutè & ſecundum ſe conſideratus, dicitur habere libertatem indifferentiæ ad locutionem

nem & ſilentium, ad amorem & odium, &c. quia homo ex natura ſua non eſt determinatus ad locutionem, alioquin non poſſet niſi loqui, & nunquam poſſet tacere; nec eſt determinatus ex natura ſua ad ſilentium, alioquin non poſſet niſi tacere, & nunquam poſſet loqui, &c. ſicut ignis qui ex natura ſua eſt determinatus ad calefaciendum, non poteſt niſi calefacere, & nunquam poteſt frigefacere; & Sol qui eſt determinatus ad illuminandum, non poteſt niſi illuminare, & nunquam poteſt tenebras inducere. Et in hoc diſtinguuntur agentia cognoſcitiva ab agentibus naturalibus; quòd cognoſcitiva ſint ex natura ſua indeterminata & indifferentia ad actus oppoſitos circa idem aut varia objecta; naturalia verò ſint ex naturâ ſuâ determinata ad vnum actum.

10. Secundò, natura quæ habet aut creditur habere libertatem indifferentiæ, conſiderari poteſt prout exercet actionem ſingularem, habita ratione objecti, diſpoſitionis ſubjecti, & circumſtantiarum. Sic Deus quibuſlibet conſideratis habuit ab æterno libertatem indifferentiæ reſpectu decreti creandi hunc mundũ quia ita decrevit ab æterno creare hunc mundum,

mundum, vt potuiſſet ab æterno decernere creationem alterius: At homo qui abſolutè & ſecundum ſe conſideratus habet libertatem indifferentiæ ad actus oppoſitos, putà ad amorem & odium ejuſdem aut diverſorum objectorum, ut dictum eſt theſi præcedenti; interdum amittit libertatem indifferentiæ & indeterminationis, aut ſaltem vſum illius habitâ ratione objecti; verbi gratiâ Deus clarè viſus, facit vt homo neceſſariò & infallibiliter amet ipſum: interdum habita ratione diſpoſitionis ſubjecti; verbi gratiâ homo irregenitus neceſſariò amat bona terreſtria, & cœleſtia ſpernit. Quæ omnia fusè demonſtrabuntur poſtea, dum de libertate Dei & creaturæ intelligentis,

II. Ego triplicem diſtinguo libertatem: Vnam oppoſitam ſervituti: Alteram oppoſitam coactioni: Tertiam oppoſitam neceſſitati. Seruitus eſt ſtatus aut conditio ejus qui alterius dominio ſubjicitur: Et ideo libertas à ſervitute eſt ſtatus aut conditio ejus qui ſui juris eſt; ille autem ſui juris eſſe dicitur, qui alterius imperio aut dominio non ſubjacet. Sicut autem variæ ſunt ſervitutes, ſcilicet ſub lege dura, putà cæremoniali, ſub peccato, ſub miſeria, ſub paſſioni-

paſſionibus, ſub Regibus & Dominis, &c. Ita ſunt variæ libertates, ſcilicet à lege, à peccato, à miſeria, à paſſionibus, à regibus & dominis, &c. Coactio & neceſſitas, necnon libertates oppoſitæ ſuprà explicatæ ſunt. Notandum eſt duntaxat, ſervitutem, coactionem & neceſſitatem interdum coincidere, vt cum ſervus invitè & coactè paret domino ſuo; talis enim obedientia eſt ſervilis, coacta & neceſſaria: Sæpius tamen diſtingui aut dividi. Nam neceſſitas aliquando eſt ſine ſervitute & coactione; ſic Deus neceſſariò amat ſeipſum & Filium ſuum, cum tamen talis amor nec ſit ſervilis nec coactus: Et ſervitus aliquando eſt ſine coactione, vt cum ſervus ſponte & libenter exequitur mandata domini ſui; talis enim executio eſt ſervilis, non tamen coacta.

12. Denique libertas tribus modis poteſt conſiderari. Primò, reſpectu actionum externarum, quæ imperantur à voluntate & diriguntur ab intellectu, quales ſunt in homine loqui aut ambulare, comedere aut bibere, &c. Secundò, reſpectu actionum internarum voluntatis, quæ ſcilicet exercentur ab ipſa voluntate, quales ſunt amare & odiſſe. Tertiò, reſpectu actionum internarum

ternarum intellectus, quæ ſcilicet exercentur ab ipſo intellectu, quales ſunt in homine conſultatio, judicium, &c. Rurſus conſiderari poteſt libertas, vel reſpectu objectorum naturalium in quæ fertur homo quatenus animal vitæ naturalis particeps; vel reſpectu objectorum moralium circa quæ verſatur homo quatenus eſt ratione prædicus; vel reſpectu objectorum ſpiritualium quæ homo amplectitur quatenus eſt vitæ illius ſpiritualis & ſupernaturalis particeps quam ſpiritus adoptionis ei impertitur. Ac tandem naturalia & moralia bona, vel ſpectari poſſunt intra vitæ civilis terminos, vel quatenus ad ſpiritualia bona veluti ſubalterna revocari debuerunt, & ad vitæ ſpiritualis & cœleſtis officia collimare: quæ ferè omnia ſpectant potiùs ad libertatem hominis, quàm ad libertatem in genere.

13. Cæterùm Doctores Reformati nomine libertatis ferè ſemper intelligunt libertatem à coactione aut ſervitute: At Doctores Romani nomine libertatis ferè ſemper intelligunt libertatem à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ, quâ agens poſitis omnibus prærequiſitis, & ſublatis impedimentis, poteſt agere & non agere, vel

vel hoc aut illud agere. Atque hæc dicta ſint de diſtinctione libertatum.

De ſubjecto Libertatis.

14. NONNVLLI volunt libertatem habere pro ſubjecto ſolum intellectum, vel eſſe ſolum intellectum: Alij ſolam voluntatem: Alij vtrumque: Alij neutrum, ſed aliud quid ab ipſis omnino diverſum. Quoniam autem non eſt vnum ſubjectum libertatis cujuſlibet, ſed varia ſunt ejus ſubjecta pro diverſitate agentium liberorum, & aliud eſt ſubjectum libertatis divinæ, angelicæ & humanæ: Ideo tractationem de ſubjecto libertatis, remittimus ad ea quæ dicentur infrà de libertate Dei & creaturæ intelligentis. Hoc tantùm dico, libertatem in genere eſſe in agente intellectuali tanquam in ſubjecto: Et libertatem à coactione formaliter ſitam eſſe in poſitione omnium neceſſariò prærequiſitorum ad agendum in agente intellectuali, & in remotione omnium impedimentorum agendi ab ipſo; eo quòd ſine his facultas non poſſit eſſe expedita & libera: Libertatem verò à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ ſitam eſſe formaliter in entitate

entitate agentis intellectualis, cum omnibus poſitivè & negativè prærequiſitis ad actum exercendum, abſque vlla determinatione ad illum ex parte principij, vt patebit ex infrà dicendis.

De definitione Libertatis.

15. LIBERTAS communiter definitur facultas faciendi quod velis: A Cicerone in paradoxis, poteſtas vivendi vt velis: A Stoïcis, ἐξουσία τῆς αὐτοπραγίας, id eſt poteſtas agendi ex ſe: A Iuriſconſultis, naturalis facultas ejus quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut jure prohibeatur. In quibus definitionibus facultas, poteſtas & ἐξουσία coincidunt, & tenent locum generis: facere verò, agere & vivere promiſcuè ſumuntur pro actionibus externis à voluntate imperatis: Et hæc verba, agendi ex ſe, faciendi quod velis, vivendi vt velis, quæ poſita ſunt in definitione libertatis, conſtituunt ejus differentiam eſſentialem; vt patet ex contraria ſervitute aut coactione; ſiquidem ſervi & coacti non vivunt vt ipſi volunt, ſed vt Domini, aut alij; nec faciunt quod volunt, ſed quod Domini, aut alij; nec habent potentiam

agendi

agendi ex ſe, ſed agunt ex alieno imperio. Ergo liberi illi dicendi ſunt, qui vivunt vt volunt, qui faciunt quod volunt, & qui agunt ex ſe non ex alieno imperio. Et inde factum ut populi illi liberi dicantur qui ſunt αὐτόνομοι, id eſt qui non vivunt ex legibus aliunde impoſitis, ſed ipſi ſibi ſuas leges figunt ac refigunt pro arbitrio: E contrà populi illi minimè liberi eſſe cenſeantur qui reguntur alieno imperio, & vivendi normam accipiunt à Regibus aut Principibus penes quos eſt ſumma imperandi poteſtas.

16. Facultas, quæ eſt verum genus libertatis, duplex eſt: vna moralis quæ conſiſtit in jure quo aliquid nobis eſt licitum, & ob id dicitur ab aliis libertas juris: Altera phyſica quæ conſiſtit in viribus quibus efficimus id quod volumus. Vnde ſi jus aliquid prohibeat, aut vis externa actionem impediat, libertas tolli creditur à Iuriſconſultis, qui ideo in definitione libertatis poſuerunt hæc verba, *Niſi ſi quid vi aut jure prohibeatur.*

17. Facultas ſeu libertas moralis reſpicit jus divinum vel humanum, id eſt leges divinas vel humanas. Quæ igitur nullis legibus prohibentur dicuntur eſſe libera, id eſt

id eſt circa ea libertatem moralem habemus. Quæ verò prohibentur non ſunt libera, atque adeò circa ea libertatem moralem non habemus: idemque dicendum de iis quæ jubentur aut non jubentur.

18. Facultas ſeu libertas phyſica vel externa, vel interna. Externa eſt qua fruitur is qui vel nullo impedimento phyſico externo diſtinetur quominus agat, vel nulla re externa cogitur ad agendum: libertas enim tollitur, ſive quis per vim prohibeat quominus id faciamus quod volumus, ſive quis nos vi compellat ad agendum quod nolumus. Interna facultas ſeu libertas conſiſtit in naturali conſtitutione potentiæ locomotivæ & partium illi ſubſervientium. Sic liberi dicuntur qui ſani ſunt atque valentes; non liberi verò qui claudi ſunt, paralytici, aut alio vitio corporeo ita affecti, vt membris ſuis vti pro arbitrio non poſſint.

19. In definitionibus libertatis ſuprà allatis hæc conſideranda vel redarguenda eſſe exiſtimo. Primò, Potentia agendi ex ſe, non eſt definitio libertatis legitima; eo quòd non ſit adæquata; cùm non conveniat ſolis agentibus intellectualibus, quæ ſola habent propriè dictam liberta-

d tem:

tem : convenit enim rebus inanimatis; ſiquidem ignis habet potentiam calefaciendi ex ſe, Sol habet potentiam illuminandi ex ſe, magnes habet potentiam attrahendi ferrum ex ſe, &c. Quare ſic potiùs erat definienda : Libertas eſt potentia agendi ex ſe in agente intellectuali. Quòd ſi quis reſpondeat res inanimatas non habere potentiam agendi ex ſe, quia determinantur ad agendum ab alio: Contra dico, res inanimatas eſſe ad vnum determinatas ex natura ſua, non autem ab alio : Imò agentia intellectualia potiùs determinantur ab alio, & non videntur habere potentiam agendi ex ſe; ſiquidem eorum potentiæ externæ agunt tantùm ex imperio voluntatis, voluntas ex dictamine intellectus, & intellectus juxta propoſitionem objecti & diſpoſitionem ſubjecti, vt fusè probabitur poſtea dum de libertate hominis.

20. Secundò, Definitiones libertatis ſuprà allatæ non conveniunt libertati indifferentiæ : quia libertas indifferentiæ non tantùm eſt potentia agendi aut faciendi, ſed etiam non agendi aut non faciendi : adeò vt agens liberum eo inſtanti quo agit potuerit non agere, & eo inſtanti

quo non agit potuerit agere. Quare ſi tradenda erat definitio libertatis indifferentiæ, ſic potiùs tradenda erat: Libertas eſt poteſtas agendi & non agendi quod velis, vel agendi hoc aut illud pro arbitrio.

21. Tertiò, Definitiones libertatis ſuprà allatæ, non conveniunt omni libertati à coactione, reſpectu omnium actionum liberarum; ſed tantùm reſpectu actionum externarum à voluntate imperatarum; non autem reſpectu actionum internarum quæ ab ipſa voluntate aut intellectu exercentur.

22. Non quidem reſpectu actionum internarum quæ ab ipſa voluntate eliciuntur aut exercentur: quia actus voluntatis vel eſt volitio boni, vel nolitio mali; atque adeò facere aut agere in voluntate nihil aliud eſt quàm velle aut nolle; & per conſequens facultas agendi aut vivendi vt velis, aut facultas faciendi quod velis, reſpectu voluntatis nihil aliud eſt quàm facultas volendi vt velis aut quod velis, vel facultas nolendi quod velis aut vt velis; quod eſſe falſum ſic probatur.

23. Vel hæc verba, *volendi vt velis*, vnam & eandem volitionem exprimunt, vel duas diverſas volitiones ſignificant. Si

 primum,

primum, ſequetur ſuperfluam prorſus & ineptam repetitionem fieri, & ſatis fuiſſe dicere libertatem voluntatis eſſe facultatem volendi aut nolendi, non addendo quod velis aut ut velis. Adde quòd hæc verba, *vt velis*, poſita in definitione libertatis reſpectu actionum externarum à voluntate imperatarum, exprimunt principium morale ejuſmodi actionum externarum;& diſtinguunt actum primum & imperantem, ſcilicet volitionem, ab actu ſecundo & imperato,ſcilicet à motione corporis,putà ab ambulatione,locutione,&c. Ergo etiam in definitione libertatis, hæc verba (*vt velis*) debent denotare actum imperantem, & verbum (*volendi*) debet denotare actum imperatum; atque adeò hæc verba (*volendi vt velis*) non debent denotare vnam & eandem volitionem. Deniqve hæc verba (*nolendi vt velis*) non ſignificant vnam & eandem actionem, cum nolitio & volitio realiter differant.

24. Si ſecundum, id eſt ſi hæc verba (*volendi vt velis*) duas diverſas volitiones ſignificant, vnam ſcilicet imperatam expreſſam per verbum *volendi*; & alteram imperantem expreſſam per verba *vt velis*, ſequerentur duo abſurda. Primò enim ſequeretur

quæretur vnam & eandem facultatem duos diverſos actus exercere quorum vnus ſit in poteſtate alterius, ſcilicet imperatus in poteſtate imperantis; quòd eſſe abſurdum patet ex eo quòd ſic multiplicarentur entia ſine neceſſitate; quidni enim facultas ſine vlla circuitione produceret ex ſe immediatè eum actum quem fingitur per alium actum producere? Secundò, quandoquidem volitio illa imperans eſt libera, & ejuſdem naturæ cùm volitione imperata, ſi libertas hominis reſpectu illius volitionis imperantis definiatur facultas volendi vt velis; ſequetur alium itidem ſtatuendum eſſe actum imperantem imperanti, & neceſſe erit hanc volitionem imperantem ab alia antecedenti volitione moveri & imperari, ſicq; dabitur progreſſus in infinitum in actibus voluntatis imperatis & imperantibus, quod eſt abſurdum. Quare fortè meliùs libertas voluntatis definita fuiſſet facultas volendi provt judicatum eſt.

25. Quartò, Definitiones libertatis ſuprà allatas non convenire etiam libertati à coactione reſpectu actionum internarum quæ ab intellectu exercentur, probatur, quia actus intellectus eſt intellectio

aut judicium; atque adeò facere aut agere in intellectu nihil aliud eſt quàm intelligere aut judicare; & per conſequens facultas agendi aut vivendi vt velis, vel facultas faciendi quod velis, reſpectu intellectus nihil aliud eſt quàm facultas intelligendi aut judicandi vt velis; quod eſſe falſum ſic demonſtratur.

26. Intellectus quâ talis non vult: Ergo Intellectus non intelligit aut judicat vt vult: Imò homo non intelligit aut concipit res ut vult, ſed concipit eas provt ipſi apparent; nec judicat de rebus vt vult, ſed provt ipſi repræſentantur. Verbi gratiâ qui articulari morbo laborat non judicat ſe eſſe ſanum aut dolore carere, licet maximè vellet. Quare fortè meliùs libertas intellectus definiretur, facultas judicandi juxta propoſitionem objecti & diſpoſitionem ſubjecti.

27. Ego libertatem à coactione ſeu libertatem ſpontaneitatis in genere, definio facultatem qua agens intellectuale ſponte, libenter & ſecundùm propriam inclinationem agit, ſive neceſſariò, ſive non: quæ libertas reſpectu actionum externarum à voluntate imperatarum, rectè definitur facultas faciendi aut non faciendi quod

di quod velis: reſpectu actionum internarum voluntatis, definitur facultas volendi aut non volendi provt judicatum eſt; & reſpectu actionum intellectus, definitur facultas judicandi juxta propoſitionem objecti & diſpoſitionem ſubjecti.

28. Libertas à neceſſitate ſeu libertas indifferentiæ variè definitur aut deſcribitur à Philoſophis. Prima definitio eſt ejuſmodi: Libertas eſt facultas qua agens intellectuale & voluntarium poſitis omnibus requiſitis ad operandum, & ſublatis impedimentis, poteſt operari & non operari, vel hoc & illud operari. In quo cauſa libera clarè diſtinguitur à cauſa neceſſaria, quæ poſitis omnibus requiſitis & ſublatis impedimentis, ita operatur ut non poſſit cohibere operationem.

29. Hæc definitio ſic eſt explicanda: Primò dicitur, *poſitis omnibus requiſitis ad operandum*, id eſt prærequiſitis ſeu ante operationem requiſitis: nam ipſa operatio non eſt ex requiſitis, ſed eſt ipſum operari; & ea poſita agens non poteſt non operari: debent igitur requiſita antecedere actionem, ita vt iis poſitis actio poſſit eſſe & non eſſe. Requiſita autem ante operationem ſunt potiſſimùm ſufficiens ſeu

integra potentia activa agentis, & debita ſeu conveniens diſpoſitio ſubjecti, ſi actio requirat ſubjectum. Quoniam autem omnis actio libera libertate indifferentiæ eſt etiam voluntaria, quæcunque requiruntur ad voluntarium, requiruntur etiam ad liberum: Et ideo ad rationem liberi requiritur vt abſit vis aut coactio violenta, & adſit cognitio intellectualis: vnde vis, ignorantia invincibilis, & paſſio corporis vel animi eripiens vſum rationis, tollunt liberum & voluntarium.

30. Secundò dicitur, *ſublatis impedimentis*, quæ ſunt coactio violenta, ignorantia invincibilis, paſſio corporis vel animi eripiens vſum rationis, & quicquid neceſſariò determinat agens ad actum exercendum, qualis eſt Deus clarè viſus qui neceſſariò determinat beatum ad amorem exercendum.

31. Tertiò dicitur, *poteſt operari & non operari*, vbi potentia operandi ſimul eſt cum potentia non operandi; ſicut idem homo ſimul habet potentiam deſcendendi & aſcendendi ſcalam. At exercitium harum potentiarum non poteſt eſſe ſimul, ſicut non poſſunt ſimul exiſtere deſcenſus & aſcenſus ſcalarum. Simultas igitur cadit ſu-

dit ſupra potentiam, & non ſupra actus: atque adeò idem eſt poſſe operari & non operari, ac ita poſſe operari vt tunc etiam poſſit non operari ſeu operationem cohibere & ipſam omittere.

32. Quidam ponunt in definitione, *poteſt operari vel non operari*; ſed malè: Illud enim convenit etiam cauſæ neceſſariæ, quæ neceſſariò poteſt vel non poteſt, juxta illud, *quodlibet eſt vel non eſt*, & quando non poteſt non operari, verum eſt poſſe operari vel non operari; ſi enim poteſt neceſſariò operari, verum eſt poſſe operari vel non operari; quia qui poteſt vnum, verè poteſt illud vel aliud.

33. Quartò dicitur, *vel hoc & illud operari*, vt in definitione comprehendatur etiam libertas quoad ſpecificationem & quoad objecta, de qua agetur poſtea. Denique libertas hæc poſita eſt in agente intellectuali & voluntario, vt excludantur bruta quæ determinantur neceſſariò ad vnum, atque adeò nullam habent libertatem indifferentiæ. Vtrum autem libertas indifferentiæ Angelis & hominibus deneganda, & ſoli Deo concedenda; dicetur poſtea.

34. Secunda definitio libertatis à neceſſitate

ceſſitate ſeu libertatis indifferentiæ talis eſt. Libertas eſt facultas cauſæ operantis cum indifferentia. Triplex autem ponitur indifferentia, ſcilicet objectiva, paſſiva & activa. Indifferentia objectiva eſt in objecto, cùm ſcilicet intellectus judicat vnum objectum eſſe æqualiter bonum & malum, vel judicat plura objecta eſſe æqualiter bona aut æqualiter mala. Secundùm alios verò, cùm intellectus judicat objectum non eſſe ſummum bonum, nec cum eo neceſſariam connexionem habere; adeò vt poſſit appeti propter aliquam boni participationem, & poſſit non appeti vel etiam repudiari propter malum bono illi diminuto aut non ſummo commixtum & conjunctum. Indifferentia paſſiva eſt in patiente diverſarum formarum capaci, atque adeò ad eas indifferenter ſe habente: Sic materia prima nondum diſpoſita & præparata, eſt indifferens ad varias formas recipiendas. Indifferentia verò activa eſt in agente, quod poſitis omnibus prærequiſitis, & ſublatis impedimentis, poteſt agere & non agere, vel hoc & illud agere: Et de hac indifferentia activa definitio allata eſt intelligenda; ſiquidem indifferentia objectiva eſt tan-

eſt tantùm radix aut cauſa libertatis formaliter voluntati inſidentis.

35. Tertia definitio libertatis à neceſſitate ſeu libertatis indifferentiæ,ſic ſe habet. Libertas eſt facultas agentis ſeipſum determinantis in vtramlibet partem : ſi enim determinetur ab alio in vnam partem, ruit ejus libertas indifferentiæ, quæ coincidit cum libertate indeterminationis.

36. Quarta definitio ejuſdem libertatis à neceſſitate eſt ejuſmodi. Libertas eſt facultas actus ſui domina : Dominium autem iſtud conſiſtit in hoc quòd potentia pro libito poſſit actum elicere & non elicere, aut vnum & alium actum elicere. Cum enim dominium ſit facultas ſeu jus vtendi re, & de ea diſponendi pro libito; non videtur malè expreſſum jus quod quis habet in actum ſuum per dominium; ſiquidem præter vim exercendi actum adjunctam habet prærogativam omittendi illum pro libito.

De diviſione Libertatis.

37. LIBERTAS à neceſſitate ſeu libertas indifferentiæ, ſolet dividi à Philo-

Philoſophis & Theologis in libertatem quoad exercitium, & libertatem quoad ſpeciem ſeu ſpecificationem. Libertas exercitij eſt facultas qua agens poſitis omnibus prærequiſitis & ſublatis impedimentis poteſt operari & non operari, putà velle & non velle: Et quia poſſe operari & non operari, eſt poſſe exercere actum & ab eo ceſſare, ideo dicitur libertas exercitij: Et quia operari & non operari ſunt contradictoria, dicitur etiam libertas contradictionis: Ac denique, quia operari eſt actus, & non operari eſt ceſſatio ab actu, dicitur etiam libertas ad actum.

38. Libertas ſpecificationis eſt facultas qua agens poſitis omnibus prærequiſitis & ſublatis impedimentis poteſt hoc & illud agere, putà velle furari & ſtipem erogare: Et quia hoc & illud circa quod verſatur agens liberum, ſæpius ſunt ſpecie diverſa, ideo dicitur libertas ſpecificationis: Et quia plerunque ſunt contraria oppoſita aut diſparata, dicitur etiam libertas contrarietatis aut diſparationis: Ac tandem, quia proponuntur plura objecta, ideo dicitur libertas ad objectum aut circa objecta.

30. Libertas ſpecificationis ſeu contra-

rietatis

rietatis rectè etiam dicitur facultas quâ agens poſitis omnibus præreqniſitis & ſublatis impedimentis, poteſt exercere actus ſpecie diverſos & contrarios circa vnum aut plura objecta, putà amare & odiſſe divitias, amare virtutem & odiſſe voluptates.

40. Libertas ſpecificationis includit libertatem exercitij; ſi enim quis poteſt furari & ſtipem erogare quod pertinet ad libertatem ſpecificationis; poteſt etiam furari & non furari, quod pertinet ad libertatem exercitij. At libertas exercitij non includit libertatem ſpecificationis, quia poteſt quis non exercere actum amoris circa bonum, nec tamen poteſt ipſum odiſſe.

41. Libertas dividitur ab aliis in Ethicam ſeu moralem & phyſicam ſeu naturalem. Libertas moralis eſt qua quis poteſt operari, & non operari, vel hoc & illud operari ex rationis præſcripto: Libertas verò naturalis eſt quâ quis poteſt operari & non operari, vel hoc & illud operari ſine præſcripto rationis.

CAPVT

neæ & voluntariæ, cùm libenter & ex perfecta cognitione ab iis exerceantur; & per conſequens ſunt liberæ libertate ſpontaneitatis coactioni oppoſita: cùm enim Deus ſit omnipotens, non poteſt cogi ad exercitium earum.

4. Eædem actiones ad extra reſpectu cujuſq; individui determinati, non tantùm ſunt liberæ libertate ſpontaneitatis oppoſita coactioni, ſed etiam ſunt liberæ libertate indifferentiæ oppoſita neceſſitati & infallibilitati: quoniam Deus qui creavit in tempore, aut decrevit ab æterno creare mundum iſtum, poterat abſolutè loquendo creare alium, aut decernere creationem alterius: Et Deus qui elegit Iacobum, & reprobavit Eſavum, poterat abſolutè loquendo eligere Eſavum & reprobare Iacobum. Quòd ſi fuerit aliqua ratio, cur Deus creaverit iſtum mundum potiùs quàm alium, & elegerit Iacobum potiùs quàm Eſavum, tunc dicendum eſt Deum reſpectu creationis iſtius mundi, & electionis Iacobi, non habuiſſe libertatem indifferentiæ, ſed neceſſariò & infallibiliter creaſſe hunc mundum & elegiſſe Iacobum; eo quòd Deus nihil poſſit facere contra juſtitiam, atque adeò nec contra

tra rationis præſcriptum. Fortè etiam Deus habuit libertatem indifferentiæ reſpectu quarundam ſpecierum : id eſt fortè potuit abſolutè loquendo creare alias ſpecies quas non produxit, & potuit fortè non creare aliquas ſpecies quas produxit.

5. Quamvis Deus habeat libertatem indifferentiæ reſpectu bonorum æqualium, adeò vt poſſit vnum creare & conſervare non creato aut conſervato altero: Attamen vbi bonum & melius eſſe poteſt, exiſtimo Deum non habere libertatem indifferentiæ reſpectu boni & melioris, ſed neceſſariò & infallibiliter ex poſſibilibus ſemper facere quod eſt melius: Cum enim Deus ſit ſummè bonus & ſummè ſapiens, neceſſariò & infallibiliter facit quod ſummæ ſuæ bonitati & ſapientiæ eſt magis conſentaneum : At magis eſt conſentaneum ſummæ bonitati & ſapientiæ Dei ex poſſibilibus facere quod eſt melius. Idémque dicendum eſt de duobus, quorum vnum eſt bonum, alterum verò nec eſt bonum nec malum : ſcilicet Deum neceſſariò & infallibiliter facere quod eſt bonum; eo quòd id magis ſit conſentaneum bonitati & ſapientiæ Dei.

6. Et quoniam bonum ex natura ſua

eſt ſui diffuſivum & communicativum, multò meliùs eſt vt ſumma Dei bonitas communicetur quàm non communicetur, & magis eſt conſentaneum ſapientiæ Dei vt manifeſtetur quàm ſi non manifeſtetur; potiſſimùm cum communicatio bonitatis, & manifeſtatio gloriæ & ſapientiæ Dei ſit quid bonum, non autem non communicatio & non manifeſtatio illius. Quoniam autem gloria Dei manifeſtatur per demonſtrationem ſuorum attributorum, ſcilicet bonitatis, potentiæ, ſapientiæ, juſtitiæ & miſericordiæ, &c. magis eſt conſentaneum gloriæ Dei, atque adeò melius eſt, vt Deus demonſtret ſuam potentiam, ſapientiam, bonitatem, juſtitiam & miſericordiam, quàm ſi eas non demonſtraret.

7. Potentia Dei elucet ſummopere in creatione & conſervatione mundi, ſapientia in diſpoſitione & regimine omnium creaturarum, bonitas in communicatione perfectionum quibus eas exornavit, juſtitia & miſericordia in quorundam punitione & aliorum miſeratione. Melius igitur fuit, vt Deus crearet mundum omnipotentia, & regeret creaturas providentia; quàm ſi otioſus in æternum remanſiſſet:

ſet : melius fuit vt eſſent aliquæ creaturæ quæ perfectiones mirabiles creatoris ſui cognoſcerent, & eum in æternum adorarent & glorificarent : Imò probabilius eſt melius fuiſſe vt inter creaturas cognitionis Dei capaces, quædam eſſent moraliter malæ per ſeipſas, & aliæ moraliter bonæ per gratiam Dei;vt in illis juſtitiam, in iſtis miſericordiam ſuam demonſtraret : ſi enim, vt ait Auguſtinus, non fuiſſet bonum, imò ſi melius non fuiſſet, malum eſſe quàm non eſſe,Deus nunquam lapſum hominis permiſiſſet.

8. Hinc ſequitur Deum non habuiſſe libertatem indifferentiæ reſpectu creationis, conſervationis & gubernationis mundi, necnon reſpectu productionis hominum & Angelorum, ſed neceſſariò & infallibiliter creaſſe mundum omnipotentia, creaturas regere providentia, & homines atque angelos produxiſſe vt ipſum cognoſcerent & glorificarent : Imò probabilius eſt Deum non habuiſſe libertatem indifferentiæ reſpectu permiſſionis peccati, ſed neceſſariò & infallibiliter illud permiſiſſe ſeu non impedivisse; quia melius fuit hæc omnia exiſtere,quàm non exiſtere.

9. At dicet aliquis, ſi melius fuit mundum eſſe quàm non eſſe, debuit Deus citiùs creare mundum quàm creavit; boni enim aut melioris productio non debet differri à ſapiente. Verùm ego contra aſſero, Deum non habuiſſe libertatem indifferentiæ reſpectu temporis quo creavit mundum, ſed neceſſariò & infallibiliter eum creaſſe eo tempore quo creavit, adeò vt nec citiùs nec tardiùs eum creare potuerit. Nam licet mundus potuerit abſolutè loquendo creari à Deo intra minus temporis ſpatium; ſiquidem qui creatus fuit ſex diebus, poterat abſolutè loquendo & abſtrahendo à decreto Dei, vnico die, imò & vnico momento creari: certum eſt tamen mundum habita ratione primarum creaturarum vt talium, non potuiſſe citiùs aut tardiùs creari quàm creatus eſt: cujus rei ratio talis eſt.

10. Ante tempus quo creatus eſt mundus nullum fuit tempus, cum tempus & mundus ſimul extiterint, & fortè non differant; nihil autem poteſt eſſe ante ſeipſum aut prius ſeipſo. Et rurſus ante tempus primæ creationis quæ fuit creatio mundi, nulla alia fuit aut eſſe potuit duratio præter æternitatem: Sed mundus non

potuit

potuit habere durationem æternitatis; cum nec mundus nec tempus potuerit eſſe ab æterno, vt demonſtrationibus evidentiſſimis probavimus libro Gallico de Lumine rationis: Ergo mundus non potuit prius creari quàm creatus eſt. Et revera, hæc vocabula, *priùs & poſteriùs*, *citiùs & tardiùs*, non poſſunt convenire niſi tempori, cujus partes ſibi invicem ſuccedunt, & aliæ citiùs & priùs, aliæ tardiùs & poſteriùs exiſtunt: At æternitas, cum ſit indiviſibilis & careat partibus, eo quòd ſit attributum Dei incommunicabile creaturæ & ab ipſa Divinitate non diſtinctum, nec habet prius nec poſterius, nec citius nec tardius; & per conſequens licet æternitas fuerit ante mundum & ante tempus; attamen in ea nec fuit prius nec poſterius: atque adeò dici non poteſt mundum prius, & adhuc prius; & ſemper prius creari potuiſſe in infinitum; cum ante mundum & tempus, nullum fuerit aut eſſe potuerit prius præter æternitatem, in qua nec prius nec poſterius eſſe poteſt; tempus autem æternum aut ab æterno fuiſſe impoſſibile libro citato evidentiſſimè demonſtravimus. Vno verbo tempus non potuit prius eſſe aut produci quàm

refutabo reſponſiones Adverſariorum ad vltimum argumentum, & objectiones eorum diſſolvam.

De Ratione formali intellectus & voluntatis in homine.

2. MVLTI exiſtimant intellectum & voluntatem eſſe facultates ſolius animæ rationalis, ab ipſa & inter ſe realiter diſtinctas, per quas homo intelligit & vult; adeò vt anima rationalis ſit principium totale radicale operationum intelligendi & volendi; Intellectus verò & voluntas ſint principia totalia formalia earundem; at homo ſit tantùm principium denominationis ipſarum. Alij arbitrantur animam rationalem, intellectum & voluntatem, eſſe vnam & eandem entitatem, quæ ſecundum varia connotata extrinſeca variis nominibus inſignitur: Nam prout eſt forma hominis aut corporis humani, dicitur anima; prout eſt principium totale intellectionis, dicitur intellectus; & prout eſt principium totale volitionis, dicitur voluntas.

3. Ego ſtatuo primò, animam rationalem non eſſe principium totale operationum

num intelligendi & volendi: quia cum principium operationis & natura non differant; eo quòd ex Ariſtotele 2. phyſ. & ex communi Philoſophorum ſententia, natura phyſica ſit principium motus ejus in quo eſt; atque adeò natura in genere ſit principium operationis; manifeſtum eſt principium partiale operationis eſſe naturam partialem, & principium totale operationis eſſe naturam totalem: Si igitur anima rationalis ſit principium totale operationum intelligendi & volendi, ſequetur neceſſariò eam eſſe naturam totalem, non partialem; atque adeò cum corpore humano non facere vnam naturam totalem humanam, ſed tantùm vnam perſonam humanam, quod eſt abſurdum. Id confirmatur à pari, hoc pacto: Quemadmodum in Chriſto Divinitas & humanitas ſunt duæ naturæ totales, atque adeò non faciunt vnam naturam totalem, ſed tantùm vnam perſonam; eo quòd Divinitas Chriſti ſit principium totale operationum divinarum, putà illuminationis cæcorum, ſuſcitationis mortuorum, &c. & humanitas Chriſti ſit principium totale operationum humanarum, putà ambulationis, manducationis, &c. Divinitas enim nec ambula-

bat,

CAPVT III.

DE LIBERTATE Dei.

1. LIBERTAS à peccato, à miſeria, à coactione, aut neceſſitate coactionis,à lege dura aut à ſervitute,ſunt eſſentiales Deo, & inſeparabiles ab ipſo. Cùm enim Deus ſit eſſentialiter juſtus,non poteſt peccare : cum ſit eſſentialiter beatus,non poteſt eſſe miſer : cùm ſit eſſentialiter omnipotens, non poteſt neceſſitari aut cogi ab alio ad agendum : & cùm non poſſit eſſe niſi Dominus rerum omnium, ab omni lege dura & ſervitute neceſſariò eſt immunis. Hinc fit vt iſtæ libertates ſint in ipſa eſſentia divina tanquam in ſubjecto, & identificentur realiter intrinſecè cum ipſa : Cùm enim Deus ſit ſimpliciſſimus, quicquid eſt in Deo eſt Deus ipſe. Quoad libertatem à neceſſitate infallibilitatis ſeu libertatem indifferentiæ, dicendum eſt Deum eam habere reſpectu quarundam actionum, non autem reſpectu aliarum : quod jam fuſiùs

fuſiùs explicandum.

2. Duplex genus actionum tribuitur Deo aut perſonis diuinis à Theologis; vnum ad intra, alterum ad extra. Actiones ad intra ſunt ab vna perſona diuina & terminantur in alia, vt generatio æterna Filij quæ eſt à Patre & terminatur in Filio, & ſpiratio Spiritus ſancti quæ eſt à Patre & Filio & terminatur in Spiritu ſancto: dicuntur autem actiones ad intra; quia termini earum, ſcilicet Filius & Spiritus ſanctus ſunt intra Trinitatem. Actiones ad extra ſunt à tribus perſonis diuinis ſimul, & terminantur in creaturis, vt creatio, conſeruatio & gubernatio mundi, redemptio, ſanctificatio & glorificatio fidelium: dicuntur autem actiones ad extra, quia termini earum, ſcilicet mundus & fideles, non ſunt de Trinitate, ſed extra ipſam.

3. Omnes actiones ad extra, quæ ſcilicet exercentur à Patre, Filio & Spiritu ſancto, vno & eodem Deo, quales ſunt creatio & gubernatio mundi, electio & redemptio quorundam hominum, & aliæ ſimiles; ſunt quidem naturales, cùm ſint à principio intrinſeco ſecundùm eorum inclinationem; ſed præterea ſunt ſponta-

neæ

neæ & voluntariæ, cum libenter & ex perfecta cognitione ab iis exerceantur; & per conſequens ſunt liberæ libertate ſpontaneitatis coactioni oppoſita: cùm enim Deus ſit omnipotens, non poteſt cogi ad exercitium earum.

4. Eædem actiones ad extra reſpectu cujuſq; individui determinati, non tantùm ſunt liberæ libertate ſpontaneitatis oppoſita coactioni, ſed etiam ſunt liberæ libertate indifferentiæ oppoſita neceſſitati & infallibilitati: quoniam Deus qui creavit in tempore, aut decrevit ab æterno creare mundum iſtum, poterat abſolutè loquendo creare alium, aut decernere creationem alterius: Et Deus qui elegit Iacobum, & reprobavit Eſavum, poterat abſolutè loquendo eligere Eſavum & reprobare Iacobum. Quòd ſi fuerit aliqua ratio, cur Deus creaverit iſtum mundum potiùs quàm alium, & elegerit Iacobum potiùs quàm Eſavum, tunc dicendum eſt Deum reſpectu creationis iſtius mundi, & electionis Iacobi, non habuiſſe libertatem indifferentiæ, ſed neceſſariò & infallibiliter creaſſe hunc mundum & elegiſſe Iacobum; eo quòd Deus nihil poſſit facere contra juſtitiam, atque adeò nec contra

tra rationis præſcriptum. Fortè etiam Deus habuit libertatem indifferentiæ reſpectu quarundam ſpecierum: id eſt fortè potuit abſolutè loquendo creare alias ſpecies quas non produxit, & potuit fortè non creare aliquas ſpecies quas produxit.

5. Quamvis Deus habeat libertatem indifferentiæ reſpectu bonorum æqualium, adeò vt poſſit vnum creare & conſervare non creato aut conſervato altero: Attamen vbi bonum & melius eſſe poteſt, exiſtimo Deum non habere libertatem indifferentiæ reſpectu boni & melioris, ſed neceſſariò & infallibiliter ex poſſibilibus ſemper facere quod eſt melius: Cum enim Deus ſit ſummè bonus & ſummè ſapiens, neceſſariò & infallibiliter facit quod ſummæ ſuæ bonitati & ſapientiæ eſt magis conſentaneum: At magis eſt conſentaneum ſummæ bonitati & ſapientiæ Dei ex poſſibilibus facere quod eſt melius. Idémque dicendum eſt de duobus, quorum vnum eſt bonum, alterum verò nec eſt bonum nec malum: ſcilicet Deum neceſſariò & infallibiliter facere quod eſt bonum; eo quòd id magis ſit conſentaneum bonitati & ſapientiæ Dei.

6. Et quoniam bonum ex natura ſua

eſt ſui diffuſivum & communicativum, multò meliùs eſt vt ſumma Dei bonitas communicetur quàm non-communicetur, & magis eſt conſentaneum ſapientiæ Dei vt manifeſtetur quàm ſi non manifeſtetur; potiſſimùm cum communicatio bonitatis, & manifeſtatio gloriæ & ſapientiæ Dei ſit quid bonum, non autem non communicatio & non manifeſtatio illius. Quoniam autem gloria Dei manifeſtatur per demonſtrationem ſuorum attributorum, ſcilicet bonitatis, potentiæ, ſapientiæ, juſtitiæ & miſericordiæ, &c. magis eſt conſentaneum gloriæ Dei, atque adeò melius eſt, vt Deus demonſtret ſuam potentiam, ſapientiam, bonitatem, juſtitiam & miſericordiam, quàm ſi eas non demonſtraret.

7. Potentia Dei elucet ſummopere in creatione & conſervatione mundi, ſapientia in diſpoſitione & regimine omnium creaturarum, bonitas in communicatione perfectionum quibus eas exornavit, juſtitia & miſericordia in quorundam punitione & aliorum miſeratione. Melius igitur fuit, vt Deus crearet mundum omnipotentia, & regeret creaturas providentia; quàm ſi otioſus in æternum remanſiſſet:

ſet : melius fuit vt eſſent aliquæ creaturæ quæ perfectiones mirabiles creatoris ſui cognoſcerent, & eum in æternum adorarent & glorificarent : Imò probabilius eſt melius fuiſſe vt inter creaturas cognitionis Dei capaces, quædam eſſent moraliter malæ per ſeipſas, & aliæ moraliter bonæ per gratiam Dei; vt in illis juſtitiam, in iſtis miſericordiam ſuam demonſtraret : ſi enim, vt ait Auguſtinus, non fuiſſet bonum, imò ſi melius non fuiſſet, malum eſſe quàm non eſſe, Deus nunquam lapſum hominis permiſiſſet.

8. Hinc ſequitur Deum non habuiſſe libertatem indifferentiæ reſpectu creationis, conſervationis & gubernationis mundi, necnon reſpectu productionis hominum & Angelorum, ſed neceſſariò & infallibiliter creaſſe mundum omnipotentia, creaturas regere providentia, & homines atque angelos produxiſſe vt ipſum cognoſcerent & glorificarent : Imò probabilius eſt Deum non habuiſſe libertatem indifferentiæ reſpectu permiſſionis peccati, ſed neceſſariò & infallibiliter illud permiſiſſe ſeu non impediviſſe; quia melius fuit hæc omnia exiſtere, quàm non exiſtere.

9. At dicet aliquis, ſi melius fuit mundum eſſe quàm non eſſe, debuit Deus citiùs creare mundum quàm creavit; boni enim aut melioris productio non debet differri à ſapiente. Verùm ego contra aſſero, Deum non habuiſſe libertatem indifferentiæ reſpectu temporis quo creavit mundum, ſed neceſſariò & infallibiliter eum creaſſe eo tempore quo creavit, adeò vt nec citiùs nec tardiùs eum creare potuerit. Nam licet mundus potuerit abſolutè loquendo creari à Deo intra minus temporis ſpatium; ſiquidem qui creatus fuit ſex diebus, poterat abſolutè loquendo & abſtrahendo à decreto Dei, vnico die, imò & vnico momento creari: certum eſt tamen mundum habita ratione primarum creaturarum vt talium, non potuiſſe citiùs aut tardiùs creari quàm creatus eſt: cujus rei ratio talis eſt.

10. Ante tempus quo creatus eſt mundus nullum fuit tempus, cum tempus & mundus ſimul extiterint, & fortè non differant; nihil autem poteſt eſſe ante ſeipſum aut prius ſeipſo. Et rurſus ante tempus primæ creationis quæ fuit creatio mundi, nulla alia fuit aut eſſe potuit duratio præter æternitatem: Sed mundus non

potuit

potuit habere durationem æternitatis; cum nec mundus nec tempus potuerit eſſe ab æterno, vt demonſtrationibus evidentiſſimis probavimus libro Gallico de Lumine rationis: Ergo mundus non potuit priùs creari quàm creatus eſt. Et revera, hæc vocabula, *priùs & poſteriùs*, *citiùs & tardiùs*, non poſſunt convenire niſi tempori, cujus partes ſibi invicem ſuccedunt, & aliæ citiùs & priùs, aliæ tardiùs & poſteriùs exiſtunt: At æternitas, cum ſit indiviſibilis & careat partibus, eo quòd ſit attributum Dei incommunicabile creaturæ & ab ipſa Divinitate non diſtinctum, nec habet prius nec poſterius, nec citius nec tardius; & per conſequens licet æternitas fuerit ante mundum & ante tempus; attamen in ea nec fuit prius nec poſterius: atque adeò dici non poteſt mundum prius, & adhuc prius; & ſemper prius creari potuiſſe in infinitum; cum ante mundum & tempus, nullum fuerit aut eſſe potuerit prius præter æternitatem, in qua nec prius nec poſterius eſſe poteſt; tempus autem æternum aut ab æterno fuiſſe impoſſibile libro citato evidentiſſimè demonſtravimus. Vno verbo tempus non potuit priùs eſſe aut produci quàm

refutabo reſponſiones Adverſariorum ad vltimum argumentum, & objectiones eorum diſſolvam.

De Ratione formali intellectus & voluntatis in homine.

2. MVLTI exiſtimant intellectum & voluntatem eſſe facultates ſolius animæ rationalis, ab ipſa & inter ſe realiter diſtinctas, per quas homo intelligit & vult; adeò vt anima rationalis ſit principium totale radicale operationum intelligendi & volendi; Intellectus verò & voluntas ſint principia totalia formalia earundem; at homo ſit tantùm principium denominationis ipſarum. Alij arbitrantur animam rationalem, intellectum & voluntatem, eſſe vnam & eandem entitatem, quæ ſecundum varia connotata extrinſeca variis nominibus inſignitur: Nam prout eſt forma hominis aut corporis humani, dicitur anima; prout eſt principium totale intellectionis, dicitur intellectus; & prout eſt principium totale volitionis, dicitur voluntas.

3. Ego ſtatuo primò, animam rationalem non eſſe principium totale operationum

num intelligendi & volendi: quia cum principium operationis & natura non differant; eo quòd ex Ariſtotele 2. phyſ. & ex communi Philoſophorum ſententia, natura phyſica ſit principium motus ejus in quo eſt; atque adeò natura in genere ſit principium operationis; manifeſtum eſt principium partiale operationis eſſe naturam partialem, & principium totale operationis eſſe naturam totalem: Si igitur anima rationalis ſit principium totale operationum intelligendi & volendi, ſequetur neceſſariò eam eſſe naturam totalem, non partialem; atque adeò cum corpore humano non facere vnam naturam totalem humanam, ſed tantùm vnam perſonam humanam, quod eſt abſurdum. Id confirmatur à pari, hoc pacto: Quemadmodum in Chriſto Divinitas & humanitas ſunt duæ naturæ totales, atque adeò non faciunt vnam naturam totalem, ſed tantùm vnam perſonam; eo quòd Divinitas Chriſti ſit principium totale operationum divinarum, putà illuminationis cæcorum, ſuſcitationis mortuorum, &c. & humanitas Chriſti ſit principium totale operationum humanarum, putà ambulationis, manducationis, &c. Divinitas enim nec ambula-

bat, nec manducabat; & humanitas nec illuminabat cæcos, nec ſuſcitabat mortuos: Ita etiam anima rationalis non faciet ſeu non conſtituet cum corpore vnam naturam totalem humanam, ſed tantùm vnam perſonam; ſi anima rationalis ſit principium totale operationum intelligendi & volendi. Cum igitur anima rationalis ex communi omnium ſententia ſit tantùm natura partialis, & cum corpore conſtituat vnam naturam totalem humanam; dicendum eſt animam rationalem non eſſe principium totale operationum intelligendi & volendi. Quare ſicut anima ſenſitiva ſola abſque corpore non videt; nec corpus aut organum corporeum ſolum abſque anima non exercet viſionem; atque adeò ſeorſim ſunt tantùm principia partialia viſionis, & ſimul conſtituunt principium totale illius; & per conſequens ſeorſim ſunt naturæ partiales, ſimul verò conſtituunt vnam naturam totalem animalis: Ita etiam anima rationalis ſola & ſeparata à corpore, non intelligit aut ratiocinatur eo modo aut ſpecie intellectionis aut ratiocinationis quo dum erat in corpore; & corpus ſolum abſque anima non intelligit aut ratiocinatur; ſed anima rationalis ſimul cum corpore aut

organo

organo corporeo, ſcilicet cerebro ſpecie intelligibili ornato, intelligit aut ratiocinatur certa ſpecie aut certo modo intellectionis aut ratiocinationis quem non habet anima ſeparata; & per conſequens anima rationalis cum corpore aut cerebro ſpecie intelligibili imbuto, ſeorſim ſunt tantùm naturæ partiales & principia partialia ejuſmodi intellectionis aut ratiocinationis; ſimul verò conſtituunt principium totale illius, atque adeò naturam totalem humanam.

4. Statuo ſecundò, Principium intelligendi aut ratiocinandi in homine, vel eſſe principale, vel inſtrumentale ſeu organicum. Principium principale intelligendi eſt anima rationalis: Inſtrumentale verò eſt corpus, aut potiùs organum corporeum, ſcilicet cerebrum ſpecie intelligibili præditum. Vnde ſi intellectus ſumatur pro principio intelligendi principali, erit tantùm anima rationalis, aut facultas ejus: Si verò ſumatur pro principio intelligendi adæquatè ſumpto, tria comprehendet, ſcilicet animam rationalem, corpus aut organum corporeum, ſcilicet cerebrum, & ſpeciem impreſſam ſeu imaginem objecti tenentem vices ipſius objecti; vno enim ex

his

his tribus deficiente, non poteſt exerceri intellectio aut ratiocinatio. Sic autem manet explicatum paradoxum alias à nobis propoſitum; ſcilicet intellectum, nec eſſe animam rationalem, nec facultatem illius; ſed eſſe compoſitum ex anima rationali, cerebro & ſpecie impreſſa: tunc enim ſumpſimus intellectum pro principio totali & adæquato intellectionis. Quæ autem dicta ſunt de intellectu, eadem dicenda ſunt de voluntate: quia intellectus & voluntas in homine non diſtinguuntur realiter intrinſecè inter ſe; nec etiam diſtinguuntur ab anima rationali, ſi ſumantur pro principiis principalibus intelligendi & volendi; quod jam demonſtrandum eſt.

De Identitate Intellectus & voluntatis inter ſe, & cum anima rationali.

5. IDENTITATEM realem intellectus & voluntatis inter ſe & cum anima rationali, probamus his argumentis. Primum argumentum ſic procedit. Non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate: Deus enim & Natura nihil fruſtra. At nulla eſt neceſſitas multiplicandi aut diſtinguendi intellectum & voluntatem inter ſe, aut ab anima

anima rationali; ſed vna & eadem entitas quatenus eſt forma hominis aut corporis humani, dicitur anima humana; quatenus cognoſcit, intelligit & judicat de bonitate rerum, dicitur intellectus; quatenus verò res cognitas vt bonas amat, dicitur voluntas.

6. Secundum argumentum ſic procedit: Facultas cognoſcendi ſeu intelligendi eſt Intellectus: Sed voluntas eſt facultas cognoſcendi ſeu intelligendi: ſiquidem non poteſt amari bonum niſi prius cognoſcatur; cum priùs objectum ſit cognoſcendum quàm amandum, & nihil volitum quin præcognitum: At voluntas amat & vult bonum: Oportet igitur vt ipſum cognoſcat: Sicut enim ſtultum eſſet monſtrare colores cæco; quia cum ſit privatus viſu eos cernere non poteſt: Ita quoque ridiculum eſſet monſtrare bonum voluntati, ſi voluntas ſit potentia cæca, & non ſit capax boni cognoſcendi, vt volunt Adverſarij.

7. Nec dici poteſt ſufficere cognitionem intellectus, vt voluntas ab eo diſtincta ſe determinet ad amandum: Nam principium ſe determinans ad amorem, indiget prævia cognitione exiſtente in ipſo principio, vt cognoſcat objectum circa

quod

quod debet ſe determinare; ſine qua cognitione remanet cæcum, & in objectum movere ſe non poteſt. Et ſicut res non eſt alba per albedinem alterius, ſed per propriam & ſibi inhærentem; Et homo non poteſt videre per viſionem alterius, ſed per propriam & ſibi inhærentem: Ita voluntas non poteſt cognoſcere per cognitionem alterius, putà intellectus diſtincti, ſed tantùm per propriam & ſibi inhærentem; quandoquidem principium non poteſt cæcitatem amittere niſi per viſum ſibi propriùm, nec poteſt videre niſi per viſionem ſibi propriam. Sicut enim non prodeſt mihi Petrum videre objectum, vt ego illud non videns poſſim in illud tendere motu progreſſivo, & ipſum manu apprehendere: Ita non prodeſt voluntati viſio ſeu cognitio exiſtens in alio ſubjecto, ſcilicet in intellectu à voluntate diſtincto.

8. Tertium argumentum eſt ejuſmodi: Vel cognitio boni eſt in anima, aut non. Si prius, ſequitur animam per talem cognitionem ſibi inhærentem cognoſcere bonum, nec alio à ſe diſtincto indigere vt ipſum cognoſcat: Et cum nulla alia res cognoſcat bonum præter intellectum; evidens eſt intellectum nihil aliud eſſe quàm animam

animam conſideratam vt cognoſcentem; ſiquidem ſuperfluum & ridiculum eſſet ponere duas cognitiones vnam ſcilicet in anima, & alteram in intellectu. Si poſterius, id eſt ſi cognitio non ſit in anima, nec inhæreat ipſi; ſequitur animam non cognoſcere; cum vna res non cognoſcat per cognitionem alterius, ſed per ſibi propriam & inhærentem, vt dictum eſt ſuprà.

9. Similiter, vel amor boni eſt in anima, aut non. Si prius, ſequitur animam per talem amorem ſibi inhærentem amare bonum, nec alio à ſe diſtincto indigere vt ipſum amet. Et cum nulla alia res amet bonum præter voluntatem; manifeſtum eſt voluntatem nihil aliud eſſe quàm animam conſideratam vt amantem: ſiquidem ſuperfluum eſſet ponere duos amores, vnum in anima, & alterum in voluntate. Si poſterius, id eſt ſi amor non ſit in anima, nec inhæreat ipſi; ſequitur animam non amare, cum vna res non amet per amorem alterius, ſed per ſibi proprium & inhærentem. Ex quibus patet intellectum & voluntatem non eſſe duas facultates aut entitates realiter intrinſecè diſtinctas, ſed eſſe vnam & eandem entitatem, ſcilicet animam ipſam, juxta axioma indubitatum,

qua

fuit, quia nullum fuit prius quod convenire ei potuerit: Et fieri non potuit vt hodie mundus duraverit per decem millia annorum, cum nequidem ſex mille duraverit, & antea eſſe nequiverit ob rationem allatam.

II. At dicet aliquis, Cœlum & Terra, quæ fuerunt primæ creaturæ, potuerunt tardiùs creari quàm creatæ ſunt: Ergo & citiùs creari potuerunt. Verùm reſpondetur, cœlum & terram ſpectari poſſe, vel tanquam creaturas, vel tanquam primas creaturas quatenus primas. Si conſiderentur quatenus creaturæ, poterant tardiùs creari. Deus enim qui tales creaturas primo die produxit, poterat eas producere ſecundo, alias producendo primo: Si verò conſiderentur quatenus primæ, vt revera conſiderantur à nobis, non poterant tardiùs creari: quoniam non poterant tardiùs creari, niſi eas creando poſt alias; at ſi creatæ fuiſſent poſt alias, non fuiſſent primæ, quod eſt contra ſuppoſitionem. Adde quòd licet tardiùs creari potuiſſent, non ſequeretur tamen priùs & citiùs potuiſſe creari; eo quòd potuerit eſſe aliquid tardius & poſterius: at non potuit eſſe aliquid citius & prius tempore & mundo

præter

præter æternitatem, quam tempori & mundo repugnare citato libro demonſtravimus.

CAPUT IV.

DE LIBERTATE CREATURÆ intellectualis, ac potiſſimùm hominis, in genere.

I. ACTURI de libertate creaturæ intellectualis, ſcilicet Angeli & hominis: Primò, oſtendam in quo conſiſtat ratio formalis intellectus & voluntatis in homine, & probabo intellectum & voluntatem non diſtingui realiter intrinſecè; eo quòd hæc doctrina plurimùm inſerviat ad evertendam libertatem indifferentiæ, quæ affingitur creaturæ intelligenti, ut videbitur poſtea. Secundò, explicabo ſubjectum libertatis angelicæ & humanæ; & in quo utraque formaliter conſiſtat indicabo. Tertiò, tradam quomodo libertas à coactione conveniat angelis & hominibus. Quartò, demonſtrabo nullam creaturam poſſe habere libertatem indifferentiæ reſpectu cujuſcunque actionis. Quintò,

 refutabo

refutabo reſponſiones Adverſariorum ad vltimium argumentum, & objectiones eorum diſſolvam.

De Ratione formali intellectus & voluntatis in homine.

2. MVLTI exiſtimant, intellectum & voluntatem eſſe facultates ſolius animæ rationalis, ab ipſa & inter ſe realiter diſtinctas, per quas homo intelligit & vult; adeò vt anima rationalis ſit principium totale radicale operationum intelligendi & volendi; Intellectus verò & voluntas ſint principia totalia formalia earundem; at homo ſit tantùm principium denominationis ipſarum. Alij arbitrantur animam rationalem, intellectum & voluntatem, eſſe vnam & eandem entitatem, quæ ſecundum varia connotata extrinſeca variis nominibus inſignitur: Nam prout eſt forma hominis aut corporis humani, dicitur anima; prout eſt principium totale intellectionis, dicitur intellectus; & prout eſt principium totale volitionis, dicitur voluntas.

3. Ego ſtatuo primò, animam rationalem non eſſe principium totale operationum

num intelligendi & volendi: quia cum principium operationis & natura non differant; eo quòd ex Ariſtotele 2. phyſ. & ex communi Philoſophorum ſententia, natura phyſica ſit principium motus ejus in quo eſt; atque adeò natura in genere ſit principium operationis; manifeſtum eſt principium partiale operationis eſſe naturam partialem, & principium totale operationis eſſe naturam totalem: Si igitur anima rationalis ſit principium totale operationum intelligendi & volendi, ſequetur neceſſariò eam eſſe naturam totalem, non partialem; atque adeò cum corpore humano non facere vnam naturam totalem humanam, ſed tantùm vnam perſonam humanam, quod eſt abſurdum. Id confirmatur à pari, hoc pacto: Quemadmodum in Chriſto Divinitas & humanitas ſunt duæ naturæ totales, atque adeò non faciunt vnam naturam totalem, ſed tantùm vnam perſonam; eo quòd Divinitas Chriſti ſit principium totale operationum divinarum, putà illuminationis cæcorum, ſuſcitationis mortuorum, &c. & humanitas Chriſti ſit principium totale operationum humanarum, putà ambulationis, manducationis, &c. Divinitas enim nec ambula-

bat,

bat, nec manducabat; & humanitas nec illuminabat cæcos, nec ſuſcitabat mortuos: Ita etiam anima rationalis non faciet ſeu non conſtituet cum corpore vnam naturam totalem humanam, ſed tantùm vnam perſonam; ſi anima rationalis ſit principium totale operationum intelligendi & volendi. Cum igitur anima rationalis ex communi omnium ſententia ſit tantùm natura partialis, & cum corpore conſtituat vnam naturam totalem humanam; dicendum eſt animam rationalem non eſſe principium totale operationum intelligendi & volendi. Quare ſicut anima ſenſitiva ſola abſque corpore non videt; nec corpus aut organum corporeum ſolum abſque anima non exercet viſionem; atque adeò ſeorſim ſunt tantùm principia partialia viſionis, & ſimul conſtituunt principium totale illius; & per conſequens ſeorſim ſunt naturæ partiales, ſimul verò conſtituunt vnam naturam totalem animalis: Ita etiam anima rationalis ſola & ſeparata à corpore, non intelligit aut ratiocinatur eo modo aut ſpecie intellectionis aut ratiocinationis quo dum erat in corpore; & corpus ſolum abſque anima non intelligit aut ratiocinatur; ſed anima rationalis ſimul cum corpore aut

organo

organo corporeo, ſcilicet cerebro ſpecie intelligibili ornato, intelligit aut ratiocinatur certa ſpecie aut certo modo intellectionis aut ratiocinationis quem non habet anima ſeparata; & per conſequens anima rationalis cum corpore aut cerebro ſpecie intelligibili imbuto, ſeorſim ſunt tantùm naturæ partiales & principia partialia ejuſmodi intellectionis aut ratiocinationis; ſimul verò conſtituunt principium totale illius, atque adeò naturam totalem humanam.

4. Statuo ſecundò, Principium intelligendi aut ratiocinandi in homine, vel eſſe principale, vel inſtrumentale ſeu organicum. Principium principale intelligendi eſt anima rationalis: Inſtrumentale verò eſt corpus, aut potiùs organum corporeum, ſcilicet cerebrum ſpecie intelligibili præditum. Vnde ſi intellectus ſumatur pro principio intelligendi principali, erit tantùm anima rationalis, aut facultas ejus: Si verò ſumatur pro principio intelligendi adæquatè ſumpto, tria comprehendet, ſcilicet animam rationalem, corpus aut organum corporeum, ſcilicet cerebrum, & ſpeciem impreſſam ſeu imaginem objecti tenentem vices ipſius objecti; vno enim ex

his

his tribus deficiente, non poteſt exerceri intellectio aut ratiocinatio. Sic autem manet explicatum paradoxum alias à nobis propoſitum; ſcilicet intellectum, nec eſſe animam rationalem, nec facultatem illius; ſed eſſe compoſitum ex anima rationali, cerebro & ſpecie impreſſa: tunc enim ſumpſimus intellectum pro principio totali & adæquato intellectionis. Quæ autem dicta ſunt de intellectu, eadem dicenda ſunt de voluntate: quia intellectus & voluntas in homine non diſtinguuntur realiter intrinſecè inter ſe; nec etiam diſtinguuntur ab anima rationali, ſi ſumantur pro principiis principalibus intelligendi & volendi; quod jam demonſtrandum eſt.

De Identitate Intellectus & voluntatis inter ſe, & cum anima rationali.

5. IDENTITATEM realem intellectus & voluntatis inter ſe & cum anima rationali, probamus his argumentis. Primum argumentum ſic procedit. Non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate: Deus enim & Natura nihil fruſtra. At nulla eſt neceſſitas multiplicandi aut diſtinguendi intellectum & voluntatem inter ſe, aut ab anima

anima rationali; ſed vna & eadem entitas quatenus eſt forma hominis aut corporis humani, dicitur anima humana; quatenus cognoſcit, intelligit & judicat de bonitate rerum, dicitur intellectus; quatenus verò res cognitas vt bonas amat, dicitur voluntas.

6. Secundum argumentum ſic procedit: Facultas cognoſcendi ſeu intelligendi eſt Intellectus: Sed voluntas eſt facultas cognoſcendi ſeu intelligendi: ſiquidem non poteſt amari bonum niſi prius cognoſcatur; cum priùs objectum ſit cognoſcendum quàm amandum, & nihil volitum quin præcognitum: At voluntas amat & vult bonum: Oportet igitur vt ipſum cognoſcat: Sicut enim ſtultum eſſet monſtrare colores cæco; quia cum ſit privatus viſu eos cernere non poteſt: Ita quoque ridiculum eſſet monſtrare bonum voluntati, ſi voluntas ſit potentia cæca, & non ſit capax boni cognoſcendi, vt volunt Adverſarij.

7. Nec dici poteſt ſufficere cognitionem intellectus, vt voluntas ab eo diſtincta ſe determinet ad amandum: Nam principium ſe determinans ad amorem, indiget prævia cognitione exiſtente in ipſo principio, vt cognoſcat objectum circa quod

quod debet ſe determinare; ſine qua cognitione remanet cæcum, & in objectum movere ſe non poteſt. Et ſicut res non eſt alba per albedinem alterius, ſed per propriam & ſibi inhærentem; Et homo non poteſt videre per viſionem alterius, ſed per propriam & ſibi inhærentem: Ita voluntas non poteſt cognoſcere per cognitionem alterius, putà intellectus diſtincti, ſed tantùm per propriam & ſibi inhærentem; quandoquidem principium non poteſt cæcitatem amittere niſi per viſum ſibi proprium, nec poteſt videre niſi per viſionem ſibi propriam. Sicut enim non prodeſt mihi Petrum videre objectum, vt ego illud non videns poſſim in illud tendere motu progreſſivo, & ipſum manu apprehendere: Ita non prodeſt voluntati viſio ſeu cognitio exiſtens in alio ſubjecto, ſcilicet in intellectu à voluntate diſtincto.

8. Tertium argumentum eſt ejuſmodi: Vel cognitio boni eſt in anima, aut non. Si prius, ſequitur animam per talem cognitionem ſibi inhærentem cognoſcere bonum, nec alio à ſe diſtincto indigere vt ipſum cognoſcat: Et cum nulla alia res cognoſcat bonum præter intellectum; evidens eſt intellectum nihil aliud eſſe quàm animam

animam conſideratam vt cognoſcentem; ſiquidem ſuperfluum & ridiculum eſſet ponere duas cognitiones, vnam ſcilicet in anima, & alteram in intellectu. Si poſterius, id eſt ſi cognitio non ſit in anima, nec inhæreat ipſi; ſequitur animam non cognoſcere; cum vna res non cognoſcat per cognitionem alterius, ſed per ſibi propriam & inhærentem, vt dictum eſt ſuprà.

9. Similiter, vel amor boni eſt in anima, aut non. Si prius, ſequitur animam per talem amorem ſibi inhærentem amare bonum, nec alio à ſe diſtincto indigere vt ipſum amet. Et cum nulla alia res amet bonum præter voluntatem; manifeſtum eſt voluntatem nihil aliud eſſe quàm animam conſideratam vt amantem: ſiquidem ſuperfluum eſſet ponere duos amores, vnum in anima, & alterum in voluntate. Si poſterius, id eſt ſi amor non ſit in anima, nec inhæreat ipſi; ſequitur animam non amare, cum vna res non amet per amorem alterius, ſed per ſibi proprium & inhærentem. Ex quibus patet intellectum & voluntatem non eſſe duas facultates aut entitates realiter intrinſecè diſtinctas, ſed eſſe vnam & eandem entitatem, ſcilicet animam ipſam, juxta axioma indubitatum,

qua

quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe.

10. Quartum argumentum tale eſt: Res omnes realiter diſtinctæ poſſunt realiter ſeparari, & in ſeparatis locis exiſtere, ſaltem divinitus, vt volunt Adverſarij; qui ideo ſtatuunt accidentia panis & vini poſt conſecrationem exiſtere ſine eorum ſubſtantia; quia ſunt res diſtinctæ ab ipſa: quòd ſi quædam accidentia non poſſint exiſtere ſine ſubjecto, non ſunt (vt aiunt) res, ſed modi rerum, vt figura, actio, &c. Sed anima, intellectus & voluntas, neque poſſunt ſeparari, neque in locis ſeparatis exiſtere, putà anima in media Aſia, intellectus in media Europa, & voluntas in media Africa: quoniam eo caſu anima non poſſet ratiocinari, nec cognoſcere res, nec de earum bonitate judicare, nec amare bonum, nec odiſſe malum, nec vllam ejuſmodi actionem exerçere; ſiquidem eſſet deſtituta & magno intervallo ſeparata à ſuis potentiis ſeu facultatibus: Intellectus verò poſſet ratiocinari & judicare de bonitate & malitia rerum: Et voluntas poſſet amare bonum & odiſſe malum; cum intellectus & voluntas ſint ipſæmet potentiæ judicandi & amandi: Et ſicut ſecundùm

Adver-

Adverſarios accidentia panis & vini conſecrati ſine ſubjecto exiſtentia, poſſunt agere, & realiter agunt; vt patet experientiâ; Ita intellectus & voluntas ſine anima exiſtentia poſſent operari ſine illa.

11. Inde autem ſequentur hæc abſurda. 1. Intellectus & voluntas, quæ ſecundum Adverſarios ſunt tantùm accidentia, erunt nobiliora & perfectiora quàm anima quæ eſt vera ſubſtantia; ſiquidem activa ſunt nobiliora & perfectiora non activis. 2. Cum anima in eo ſtatu non poſſit ratiocinari, deſinet eſſe rationalis, & deſinet eſſe anima humana; ſiquidem ratio eſt differentia eſſentialis animæ humanæ. 3. Si intellectus ſemper judicet Deum eſſe amandum, & voluntas propter diſtantiam ab intellectu ignorans quid intellectus judicaverit, & retinens ſuam libertatem indifferentiæ, vt volunt Adverſarij, ſeipſam determinet ad non amandum Deum; ſequetur intellectum ſemper bene operantem fore in paradiſo voluntatem ſemper malè operantem fore in inferis; & animam neque bene neque malè operantem, neque fore in paradiſo, neque in inferis; quæ omnia ſunt abſurda.

12. Quintum argumentum ſic ſe habet;

bet: Anima hominis agit immediatè & per ſeipſam ſeu per propriam entitatem, non autem per aliud ab ipſa diſtinctum: Sed anima hominis agit per intellectum & voluntatem: Ergo intellectus & voluntas nihil aliud ſunt quàm ipſa entitas animæ; atque adeò non ſunt facultates realiter diſtinctæ ab ipſa nec inter ſe. Major probatur, ſcilicet animam agere immediatè: quia ſi anima eſſet tantùm cauſa mediata ſuarum operationum, non eſſet vera cauſa earum, ſed tantùm per accidens; quod ſic demonſtratur.

13. Vera cauſa definitur ab ipſis Adverſariis, principium per ſe influens eſſe in aliud: Et cauſa per ſe dicitur ea à qua vt tali procedit effectus, adeò vt ſine ea effectus non produceretur; ſic Architectus eſt cauſa per ſe domus; quia domus pendet ab Architecto vt architecto; adeò vt ſine eo non conſtrueretur: Cauſa verò per accidens dicitur ea à qua vt tali non procedit effectus, adeò vt ea abſente effectus non minùs produceretur; ſic Muſicus eſt cauſa per accidens domus; quia domus non pendet à muſico vt muſico, ſed vt architecto; adeò vt licet conſtruens domum non eſſet muſicus, non minùs domum conſtrueret.

Sed

Sed cauſa remota & mediata non communicat per ſe eſſe effectui; cùm ſæpius non exiſtat quando effectus producitur, vt avus reſpectu nepotis; non entis autem nullæ affectiones aut effectiones. Rurſus, effectus non pendet à cauſa mediata vt tali, & ea abſente effectus non minùs produceretur. Verbi gratiâ paries emittens ſpeciem ſui in oculum, excitat & movet viſum non per ſe & quatenus paries, ſed per accidens quatenus coloratus & illuminatus; adeò vt deſtructo pariete, ſed eodem colore remanente (quod non eſt impoſſibile ſecundum Adverſarios) idem effectus non minùs produceretur: Et aqua fervens calefacit & vrit non per ſe & quatenus aqua, ſed per accidens quatenus calida; adeò vt deſtructa aqua, ſed eodem calore remanente (quod fieri poſſe divinitus volunt Adverſarij) idem effectus non minùs produceretur. Ergo ſi anima hominis ſit tantùm cauſa mediata ſuarum operationum, ſcilicet cognitionis & amoris, nec cognoſcet nec amabit per ſe & quatenus anima humana, ſed per accidens quatenus intellectu & voluntate ornata; adeò vt annihilata anima humana, ſed remanentibus intellectu & voluntate (quod fieri poſſe volunt Adver-

ſarij) eædem actiones cognoſcendi & amandi non minùs exercerentur, At anima humana nec ratiocinatur, nec judicat, nec amat per accidens, ſed per ſe & ex natura ſua, vt omnes fatentur. Ergo non poteſt eſſe cauſa mediata actionum ratiocinandi intelligendi aut amandi, ſed eas exercet immediatè per ſe & per propriam entitatem: cum autem eas exerceat per intellectum & voluntatem, evidens eſt intellectum & voluntatem eſſe ipſam animam aut entitatem animæ.

14. His adde ex doctrina Adverſariorum, quòd ſicut materiæ eſt pati, ſic formæ eſt agere; adeò vt eo modo quo paſſio ſeu receptio convenit materiæ, eodem modo actio convenit formæ: Sed ſecundum Adverſarios materia recipit immediatè, non autem per aliquam potentiam realiter ab ipſa diſtinctam, vt fusè probant Conimbricenſes lib.1. phyſ. cap.9. quæſt.3. Hurtadus de Mendoſa diſp.2. phyſ.ſect.4. Rodericus de Arriaga diſp.2, phyſ. ſect.3. Thomas in 1. ſent. diſp.3. quæſt.4. art.1. &c. Ergo forma agit immediatè & per ſeipſam, non autem per potentias ab ipſa realiter diſtinctas. At anima humana eſt vera forma hominis: Ergo agit immediatè & per ſeipſam;
&

& cum agat per intellectum & voluntatem, ſequitur intellectum & voluntatem eſſe ipſam animam. Dixi ſecundum Adverſarios: nam qnomodo de iſtis philoſophandum ſit, demonſtro diſputatione contra exiſtentiam formæ ſubſtantialis materialis.

15. Reſpondent Adverſarij primò, quòd ſicut Architectus eſt cauſa per ſe non per accidens domus; cum tamen non agat immediatè; eo quòd vtatur malleo, trulla & aliis inſtrumentis ad ædificationem domus; Et ſicut ignis eſt cauſa per ſe non per accidens calefactionis, & aqua humectationis; cum tamen non agant immediatè; eo quòd ignis vtatur calore, & aqua humiditate tanquam inſtrumentis naturalibus ad calefaciendum & humectandum: Ita etiam anima humana eſt cauſa per ſe non per accidens actionum ratiocinandi & amandi; cum tamen eas non exerceat immediatè; eo quòd vtatur intellectu & voluntate tanquam inſtrumentis naturalibus ad eas exercendas.

16. Verùm contra dico primò, eodem quidem modo philoſophandum eſſe de intellectu & voluntate reſpectu animæ humanæ, ac de calore & humiditate reſpectu

ignis & aquæ; atque adeò ſicut calor & humiditas ſunt proprietates & potentiæ naturales ignis & aquæ; ita intellectus & voluntas ſunt proprietates, potentiæ & facultates naturales animæ humanæ. Verùm ſicut calor ignis non differt realiter ab ipſo, & humiditas aquæ non diſtinguitur realiter ab ipſa, vt fusè demonſtravimus diſputatione contra exiſtentiam formæ ſubſtantialis materialis: Ita intellectus & voluntas non differunt realiter ab anima humana.

17. Dico ſecundò, magnam eſſe differentiam inter malleum, trullam & alia ſimilia inſtrumenta Architecti ex vna parte; & calorem ignis, humiditatem aquæ, intellectum & voluntatem hominis ex altera: Nam malleus, trulla, & alia ſimilia, nihil agunt ex ſeipſis, ſed tantùm mota ab Architecto; adeò vt ſublato Architecto manerent prorſus otioſa: At intellectus & voluntas, calor & humiditas, vt volunt Adverſarij, etiam ſublatis ſubjectis poſſunt exiſtere & operari. Quare alterutrum dicendum eſt, aut animam humanam nec intelligere nec amare niſi per accidens, ignem non calefacere, & aquam non humectare niſi per accidens; aut intellectum

&

& voluntatem ab anima, calorem ab igne, humiditatem ab aqua realiter non diſtingui: cum autem prius ſit abſurdum, poſterius verum eſſe neceſſe eſt.

18. Dico tertiò, quòd licet eodem modo philoſophandum eſſet de anima reſpectu intellectus & voluntatis, ſicut de architecto reſpectu mallei & trullæ; non tamen ſequeretur animam humanam non eſſe immediatè operativam: quia licèt Architectus conſtrueret domum mediatè, ſcilicet mediante malleo, trulla & aliis inſtrumentis; attamen ageret immediatè in inſtrumenta, & ea moveret ad operationem per ſe & per propriam entitatem: Similiter licet anima cognoſceret & amaret mediatè, ſcilicet mediante intellectu & voluntate; attamen anima ageret immediatè in ipſum intellectum & voluntatem, & vtramque facultatem moveret ad operationem per ſe & per propriam entitatem; alioquin daretur progreſſus in infinitum.

19. Reſpondent & objiciunt Adverſarij ſecundò, Deum ſolum agere immediatè per ſe & per propriam entitatem; eo quòd ſit ſimpliciſſimus, & omnis compoſitionis expers: At nullæ creaturæ agunt immediatè & per ſe, ſed tantùm mediatè & per fa-

cultates aut potentias realiter diſtinctas & à Deo communicatas ad operandum: eo quòd creaturæ omnes ſint compoſitæ, vel ex eſſentia & exiſtentia, vel ex genere & differentia, vel ex natura & ſuppoſito, vel ex materia & forma, vel ex partibus integrantibus, vel ex ſubjecto & accidentibus.

20. Verùm contra dico primò, compoſitiones ex eſſentia & exiſtentia, ex genere & differentia, non eſſe reales intrinſecè, ſed tantùm per intellectum eandem rem variis modis & ſecundum diverſa connotata extrinſeca cognoſcentem; nam compoſitiones reales ſupponunt membra realiter diſtincta: At eſſentia & exiſtentia, genus & differentia in eodem non diſtinguuntur realiter intrinſecè, vt demonſtravi diſputatione de vniverſali in communi. Adde quòd Deus habet eſſentiam & exiſtentiam quæ ſunt idem realiter, vt omnes fatentur: habet etiam genus & differentiam; cùm poſſit definiri ens à ſe à quo omnia, vel ſubſtantia rerum omnium creatrix, vel ſpiritus infinitus.

21. Dico ſecundò, compoſitionem ex natura & ſuppoſito, ſecundum communem Theologorum ſententiam, reperiri in Deo: cùm in Trinitate ſit vna numero natura

natura divina & tres perſonæ realiter diſtinctæ. Licet igitur talis compoſitio reperiretur in creaturis, non impediret immediatam ejus operationem. Adde quòd Anonymus quidam diſputatione de ſuppoſito evidentiſſimè demonſtravit, in creaturis naturam & ſuppoſitum non differre per aliquam differentiam realem & poſitivam, & ſuppoſitum ſuperaddere tantùm naturæ ſubſtantiali ſingulari creatæ negationem compoſitionis & adjunctionis.

22. Dico tertiò, quòd licet multæ creaturæ ſint compoſitæ ex materia & forma, necnon ex partibus integrantibus, quæ compoſitiones in Deo non reperiuntur: Attamen multæ etiam ſunt creaturæ quæ carent ejuſmodi compoſitionibus, vt angeli & animæ humanæ; necnon atomi elementares, quæ cum ſint indiviſibiles non habent partes, & cum ſint materia prima, vt probavi diſputatione de quantitate, non poſſunt componi ex materia & forma.

23. Dico quartò, compoſitionem ex ſubſtantia & accidentibus realiter ab ipſa diſtinctis, non reperiri quidem in Deo, & reperiri in quibuſdam creaturis: At compoſitio ex ſubſtantia & facultatibus ſeu po-

tentiis

tentiis naturalibus ab ipſa realiter diſtinctis, nec in Deo, nec in creatura reperitur. Nam ſicut Deus creavit omnia per potentiam & virtutem ſuam, diſpoſuit verò & gubernat ipſas per ſapientiam, adeò vt potentia & ſapientia non ſint realiter diſtinctæ à Divinitate; ſed varios de iis formamus conceptus in ordine ad diverſas operationes: Ita etiam Angeli & animæ humanæ cognoſcunt judicant aut ratiocinantur per intellectum, amant & odio habent per voluntatem, ignis comburit per calorem, aqua humectat per humiditatem; adeò vt intellectus & voluntas, calor & humiditas non ſint potentiæ realiter diſtinctæ à ſuis ſubjectis; ſed varios de iis formamus conceptus in ordine ad diverſas operationes, aut alia connotata extrinſeca realiter diſtincta.

24. Cæterùm, quæ diximus de identitate reali intellectus & voluntatis hominis inter ſe & cum anima humana; eadem dicenda ſunt de identitate reali intellectus & voluntatis Angeli inter ſe & cum natura angelica: Et ſicut intellectus & voluntas hominis prout ſunt principia principalia intelligendi & volendi identificantur inter ſe & cum anima humana; Ita etiam intel-

lectus

lectus & voluntas prout ſunt principia adæquata intellectionis & volitionis identificantur cum anima rationali cerebro & ſpecie intelligibili, propter eaſdem rationes. Si aliæ reſponſiones ab Adverſariis tradantur, à nobis, Deo juvante, refutabuntur.

De ſubjecto & ratione formali libertatis angelicæ & humanæ.

25. QVANDOQVIDEM omnes ferè actiones liberæ ſunt immanentes, non tranſeuntes, certè idem eſt agens & patiens, ſeu idem eſt principium activum & paſſivum ſeu receptivum earum; atque adeò idem agens quod exercet actiones liberas, recipit ipſas, & eſt ſubjectum earum: Cum autem natura angelica & humana, aut facultates vtriuſque (modo libertatis capaces) putà intellectus, voluntas & potentia motrix, ſint principia activa actionum liberarum, erunt etiam principia paſſiva ſeu ſubjecta earum. Et quoniam vbi eſt actio libera prout eſt actio, ibi eſt etiam libertas, idem eſt ſubjectum libertatis & actionis liberæ: atque adeò ipſæ naturæ angelicæ & humanæ, aut facultates earum, ſunt ſubjecta libertatis angelicæ

tentiis naturalibus ab ipſa realiter diſtinctis, nec in Deo, nec in creatura reperitur. Nam ſicut Deus creavit omnia per potentiam & virtutem ſuam, diſpoſuit verò & gubernat ipſas per ſapientiam, adeò vt potentia & ſapientia non ſint realiter diſtinctæ à Divinitate; ſed varios de iis formamus conceptus in ordine ad diverſas operationes: Ita etiam Angeli & animæ humanæ cognoſcunt judicant aut ratiocinantur per intellectum, amant & odio habent per voluntatem, ignis comburit per calorem, aqua humectat per humiditatem; adeò vt intellectus & voluntas, calor & humiditas non ſint potentiæ realiter diſtinctæ à ſuis ſubjectis; ſed varios de iis formamus conceptus in ordine ad diverſas operationes, aut alia connotata extrinſeca realiter diſtincta.

24. Cæterùm, quæ diximus de identitate reali intellectus & voluntatis hominis inter ſe & cum anima humana; eadem dicenda ſunt de identitate reali intellectus & voluntatis Angeli inter ſe & cum natura angelica: Et ſicut intellectus & voluntas hominis prout ſunt principia principalia intelligendi & volendi identificantur inter ſe & cum anima humana; Ita etiam intel-

lectus

lectus & voluntas prout ſunt principia adæquata intellectionis & volitionis identificantur cum anima rationali cerebro & ſpecie intelligibili, propter eaſdem rationes. Si aliæ reſponſiones ab Adverſariis tradantur, à nobis, Deo juvante, refutabuntur.

De ſubjecto & ratione formali libertatis angelicæ & humanæ.

25. QVANDOQVIDEM omnes ferè actiones liberæ ſunt immanentes, non tranſeuntes, certè idem eſt agens & patiens, ſeu idem eſt principium activum & paſſivum ſeu receptivum earum; atque adeò idem agens quod exercet actiones liberas, recipit ipſas, & eſt ſubjectum earum: Cum autem natura angelica & humana, aut facultates vtriuſque (modo libertatis capaces) putà intellectus, voluntas & potentia motrix, ſint principia activa actionum liberarum, erunt etiam principia paſſiva ſeu ſubjecta earum. Et quoniam vbi eſt actio libera prout eſt actio, ibi eſt etiam libertas, idem eſt ſubjectum libertatis & actionis liberæ: atque adeò ipſæ naturæ angelicæ & humanæ, aut facultates earum, ſunt ſubjecta libertatis angelicæ

angelicæ & humanæ.

26. Libertas angelica vel humana, non conſiſtit formaliter in natura angeli vel hominis, aut facultate illius, ſaltem proximè & adæquatè; quia tota natura, & omnes facultates illius poſſunt remanere ſine libertate; cum Deus poſſet cogere Angelos & homines ad motum aut quietem; & poſſit removere omnem ſpeciem intelligibilem & omne objectum ab angelo & homine; quo caſu neuter poſſet agere, tantùm abeſt ut poſſet liberè agere.

27. Libertas igitur angelica vel humana generatim conſiſtit formaliter in natura aut facultate expedita, ſeu potiùs (vt barbarè loquar) in expeditione facultatis. Vt autem facultas ſit expedita, debent poni in ipſa omnia neceſſaria ad agendum, & removeri omnia impedimenta actionis; & talis poſitio neceſſariorum, remotioq; impedimentorum conſtituit formaliter libertatem à coactione: libertas autem indifferentiæ, ſi qua eſſet, præter iſta requireret indeterminationem in agente.

28. Tria ſunt genera actionum liberarum in homine & angelo, ſcilicet actiones intellectus, voluntatis & potentiæ motricis; propter quas ponuntur tres facultates

in

in illis, ſcilicet intellectus, voluntas & potentia motrix; quæ non diſtinguuntur realiter intrinſecè inter ſe, aut à natura cujus ſunt facultates, ut ſuprà probatum eſt; ſed tantùm realiter extrinſecè, quatenus conſiderantur prout quaſi veſtitæ ejuſmodi actionibus realiter intrinſecè diſtinctis inter ſe & à natura. Et propter tres illas facultates triplex diſtinguitur libertas, ſcilicet intellectus, voluntatis & potentiæ motricis.

29. Tunc libertas eſt in intellectu Angelico, ſeu tunc intellectus angelicus liber eſt; quando habet ſpeciem intelligibilem objecti, ſi cognoſcat per ſpecies; vel quando habet objectum præſens, ſi cognoſcat per ſeipſum; de quo jam non diſputo, ne videar excurrere. Alij addunt, ad libertatem intellectus angelici requiri præterea decretum Dei de concurrendo cum intellectu angelico ad intellectionem: verùm an talis concurſus ſit neceſſarius, videbitur diſputatione de cauſa peccati.

30. Libertas intellectus humani præter ſpeciem intelligibilem, & fortè decretum Dei de concurſu ſeu virtutem Dei paratam ad concurrendum; requirit neceſſariò rectam diſpoſitionem organi, ſcilicet cerebri;

bri;

bri; ſi enim cerebrum ſit læſum, aut malè affectum & temperatum, vt in delirio, phrenitide, ſtultitia, &c. intellectus non dicitur liber, ſaltem ad judicandum & ratiocinandum.

31. Libertas voluntatis angelicæ vel humanæ, præterea quæ requiruntur ad libertatem intellectus, requirit judicium intellectus de bonitate aut malitia rei; quod judicium neceſſariò & infallibiliter ſequitur, ut probabitur poſteà. An verò, & quomodo poſſit cogi voluntas humana in actionibus ſuis elicitis & imperatis, explicatum eſt theſi 27.

32. Libertas potentiæ motricis angelicæ conſiſtit formaliter in negatione coactionis violentæ, quæ coactio fortè à ſolo Deo eſſe poteſt. Ideo tunc Angelus habet potentiam motricem liberam, cum non cogitur à Deo ad motum aut quietem. Libertas verò potentiæ motricis humanæ, præter negationem coactionis violentæ, exigit neceſſariò rectam diſpoſitionem membri externi motum exercentis, & imperium voluntatis.

De

De libertate à coactione hominum & angelorum.

33. OMNES creaturæ intellectuales, ſcilicet homines & angeli, habent libertatem à coactione, reſpectu actionum elicitarum ab ipſa voluntate, quales ſunt velle aut amare bonum, & nolle aut odiſſe malum: quia homines & angeli exercent actus amoris & odij per ſeipſos & ſecundùm propriam inclinationem, nullumque eſt agens externum quod poſſit eos cogere ad exercitium eorum contra propriam inclinationem: ſiquidem amor, vel eſt ipſa inclinatio in bonum, vel eſt actio procedens à tali inclinatione; & odium, vel eſt ipſa averſio à malo, vel eſt actio procedens à tali averſione: quæ omnia ſuprà probata ſunt theſi 27.

34. Omnes creaturæ intellectuales, ſcilicet homines & angeli, non ſemper habent libertatem à coactione reſpectu actionum aut omiſſionum earum, quæ exercentur aut omittuntur à potentia motrice: quia homines & angeli poſſunt cogi extrinſecus ad exercitium aut omiſſionem earum contra propriam inclinationem; putà

putà angeli poſſunt cogi à Deo ad motum aut quietem, & homini per vim claudi aut aperiri poſſunt oculi. Dixi, *non ſemper*; nam interdum, imò & ſæpiſſime homines & angeli exercent aut omittunt ejuſmodi actiones ſponte, libenter & ſecundum propriam inclinationem: quæ omnia probata ſunt theſi 28.

35. Omnes creaturæ intellectuales, ſcilicet homines & angeli habent libertatem à coactione, reſpectu actionum quæ exercentur ab ipſo intellectu, qualia ſunt judicia & ratiocinationes. Quia coactio duplex eſt; vna violenta, cùm ita vi externa impellimur, ut licet animo & corpore reſiſtamus quantùm poſſumus, cogimur tamen agere quod nolumus; ſic Pater vi ab alio impulſus invitè & coactè filiolum ſuum opprimit: Altera non violenta, cum agimus quidem intellectu & voluntate, id eſt judicamus aliquid eſſe faciendum, & volumus ſimpliciter illud facere; at ita tamen vt ſit aliquod imperium externum ad quod nobis neceſſariò reſpiciendum eſt, & cui judicium noſtrum, noſtraque voluntas eſt conformanda; adeò ut quamvis, ſi res penderet prorſus ex arbitrio noſtro, ſecus agendum eſſe videretur quàm agimus, attamen

men neceſſariò agimus prout alius imperat: ſic mercator ſine violentia & voluntariè, invitè tamen, projicit merces in mare metu naufragij quaſi imperantis talem projectionem. At neutra coactione intellectus cogitur ad dijudicationem objectorum; quod ſic probatur.

36. Quod ad coactionem violentam attinet, nullum eſt tale principium quod intellectum cogat ad ſic vel ſic intelligendum aut judicandum; ſed intellectus intelligit res, & de iis judicat, vel prout ſunt, vel prout ipſi apparent: vnde in ſpeculativis nemo poteſt cogere ipſum ad judicandum ignem eſſe frigidum, nivem eſſe nigram, &c. & in practicis non poteſt cogi ad judicandum parricidium eſſe honeſtum, deformitatem eſſe bonum delectabile. Quoad coactionem etiam non violentam, certum eſt hominem in iis actionibus quæ pendent ex aliis facultatibus, reſpicere quidem poſſe alienum imperium; at in operationibus intellectus ipſius, putà in intellectione & dijudicatione objectorum, nemo ad alienum arbitrium intelligit aut judicat de objectis, licet extrinſecùs id interdum profiteatur.

37. Cum igitur intellectus dicitur cogi

vi demonſtrationum, id dicitur impropriè: Nam in propria coactione non tantùm requiritur neceſſitas & inevitabilitas futuri euentus; ſed præterea requiritur vt id quod cogitur reſiſtat quantum poteſt, & ſuperetur invitum, vnde naſcitur dolor aut triſtitia in iis quæ ſunt ejus capacia. At in coactione intellectus per demonſtrationes, reperitur quidem prius, id eſt neceſſariò & infallibiliter judicat; ſed poſterius non reperitur: aut enim non reſiſtit; aut ſi reſiſtit, ſuperatur tamen libenter, & non invitus, & ſine triſtitia. Quòd ſi in practicis nonnunquam vera ea eſſe deprehendimus quæ nollemus eſſe vera, & inde triſtitia aliqua oriatur; tunc triſtitia illa non eſt propriè in intellectu, ſed in appetitu; at de cognitione veritatis quâ veritas eſt, intellectus non concipit triſtitiam.

38. Cæterùm, quæ diximus de libertate à coactione reſpectu actionum humanarum, ſcilicet intellectus, voluntatis & potentiæ motricis; debent intelligi poſitis omnibus neceſſariis, & ſublatis impedimentis, & in ipſo exercitio actuum: nam ſi organa non ſint rectè diſpoſita, aut aliquod neceſſarium abſit, aut impedimen-

tum

tum externum adſit, libertas minuetur aut prorſus tolletur.

39. Ex quibus patet, nullam libertatem, ſive à peccato, ſive à miſeria, ſive à dura lege, ſive à ſervitute, ſive à coactione, eſſe eſſentialem angelis aut hominibus, ſed tantùm accidentalem; cum poſſint eſſe & peccatores, & miſeri, & ſervi, & lege conſtricti, & ad operationes non expediti; poſſunt etiam cogi ad motum aut quietem; poſſunt privari omni ſpecie intelligibili; ſinè qua nequeunt operari, multò minùs liberè operari; ſpeciatim verò cerebrum hominis poteſt lædi morbo graviſſimo, putà delirio, phrenitide; aut alio vitio; & ſine cerebri recta diſpoſitione homo non poteſt voluntariè operari; quod autem tollit voluntarium tollit liberum. Quomodo autem philoſophandum ſit de libertate à neceſſitate ſeu libertate indifferentiæ, de qua potiſſimùm controvertitur inter Theologos, paucis jam docendum eſt.

De libertate à neceſſitate hominum & angelorum.

40. OMNES creaturæ intellectuales, ſcilicet homines & angeli, abſo-

lutè & ſecundum ſe conſiderati, nulla habita ratione objecti & diſpoſitionis ſubjecti, habent aliquam libertatem indeterminationis & indifferentiæ ad varios actus, vel ad actum & omiſſionem ejus; cùm habeant facultatem naturalem ſeſe movendi, modo ad vnum bonum, modo ad aliud,& amandi aut odio habendi eandem rem diverſis temporibus propter diverſas rationes, petitas potiſſimùm ex diverſa propoſitione objecti, & diverſa diſpoſitione ſubjecti: Verbi gratiâ homo ex natura ſua non eſt determinatus ad locutionem aut ſilentium, ad amorem aut odium: quæ omnia ſupra explicata ſunt theſi 79.

41. Nullus vnquam, ſive homo, ſive angelus, fuit, eſt, erit, aut eſſe poterit, qui habuerit, habere potuerit,aut habere poſſit libertatem à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ, ſi conſideretur prout exercens actionem ſingularem, habita ratione objecti, diſpoſitionis ſubjecti & circunſtantiarum: Sed omnes homines & angeli, exercuerunt, exercent, & exercebunt neceſſariò & infallibiliter omnes ſuas actiones, ſive naturales, ſive ſupernaturales,ſive morales, ſive civiles aut politicas: adeò

adeò ut angeli mali & protoparentes noſtri in primo ſuo lapſu neceſſariò & infallibiliter peccaverint, licet ſponte & maximè voluntariè : & quilibet homines & angeli in exercitio ſuorum actuum & omiſſione eorum ſunt determinati, vel ab objecto certo modo propoſito, vel à certa diſpoſitione ſubjecti, vel ab aliis circunſtantiis, ut ſuprà inſinuatum eſt theſi 80. Quoniam autem hæc doctrina à multis eſt exploſa, validis argumentis firmandam cenſemus.

42. Primum argumentum ſic procedit. Si Deus habeat cognitionem certam determinatam & infallibilem omnium eventuum & effectuum futurorum; ſequitur neceſſariò omnes eventus & effectus eſſe in ſe certò, determinatè & infallibiliter futuros : nam impoſſibile eſt habere cognitionem certam & infallibilem rei incertæ & quæ aliter ſe habere poteſt; nec poteſt ſciri certò aliquid futurum quod certò futurum non eſt: Deus in primis non poteſt cognoſcere certò aliquid eſſe futurum, niſi revera ſit in ſe certò & infallibiliter futurum, cum Deus cognoſcat res prout ſunt in ſe. At Deus habet cognitionem certam determinatam & infalli-

 bilem

bilem omnium eventuum & effectuum futurorum, & certiſſimè ſcit quicquid futurum eſt, ut patet ex innumeris locis S. Scripturæ. Ergo omnes eventus & effectus futuri ſunt in ſe certi & determinati, & omnia quæ futura ſunt certò & infallibiliter futura ſunt. Ex hoc evidentiſſimo argumento aliud indiſſolubile ſic formatur.

43. Omnis effectus præſupponit cauſam ſuam; & omnis effectus certus & determinatus præſupponit cauſam certam & determinatam ad ejus productionem: non enim poteſt eſſe certa futuritio rei, niſi cauſas ſui certas habeat; & ſi eas habeat, ſequitur eſſe neceſſariam: Sicut enim quando res exiſtit, quia jam eſt extra ſuas cauſas, neceſſariò & infallibiliter exiſtit; Ita cum res futura eſt, quia cauſas habitura eſt determinatas, oportet eam neceſſariò fore. Sed omnes effectus futuri ſunt certi infallibiles & determinati in ſe, ut probatum eſt theſi præcedenti. Ergo omnes cauſæ productrices ejuſmodi effectuum futurorum, ſive ſint angeli ſive homines, ſunt certæ, infallibiles & determinatæ ad productionem eorum; atque adeò non ſunt indeterminatæ & indifferentes;

&

& per conſequens non habent libertatem à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ.

44. Cæterùm cognitio certa & infallibilis quam Deus habet ab æterno rerum omnium futurarum, procedit ex eo quòd res omnes neceſſariò producendæ ſint à Deo vel à creatura. At extra controverſiam eſt Deum certiſſimè ſcire res omnes quas producturus eſt; cum enim ſit omnipotens, quicquid vult facit in cœlo & in terra: Et indubitatum eſt Deum certò & infallibiliter cognoſcere naturam, ordinem, diſpoſitionem & connexionem cauſarum ſecundarum; à quibus omnes omnium creaturarum effectus neceſſariò & infallibiliter procedunt. Deus autem cognoſcit in ſe & in decreto ſuo quæcunque ipſe eſt facturus, & certiſſimè cognoſcit in cauſis effectus ab iis producendos; cum certò & infallibiliter cognoſcat cauſas ſecundas certo quodam modo diſpoſitas & conjunctas aut connexas neceſſariò & infallibiliter producere ſuos effectus. Et revera, ſi Aſtrologi certò ſciunt horam & minutum quo fiunt eclipſes Solis & Lunæ multò antequam contingant: Cum enim motum ordinarium Solis & Lunæ exa-

ctiſſimè cognoſcant, etiam certiſſimè ſciunt horam & minutum quo Luna interponitur inter Solem & aſpectum noſtrum, per quam interpoſitionem fit Eclipſis Solis; necnon horam & minutum quo terra interponitur inter Solem & Lunam, ex qua interpoſitione oritur Eclipſis Lunæ: Potiori ratione Deus optimus maximus, Creator vniverſi, qui ſolus produxit omnes ſubſtantias, & omnes earum motus, diſpoſitiones, & conjunctiones ſcit & dirigit; omnes etiam effectus ab iis infallibiliter producendos perfectiſſimè cognoſcet.

45. Ex eo quòd Deus non aliter cognoſcat res futuras quàm in decreto ſuo, aut in cauſis eas aliquando producturis; ſequitur neceſſariò Deum non cognoſcere res futuras tanquam præſentes aut actualiter exiſtentes: quia Deus cognoſcit res prout ſunt in ſe, & non poteſt eas aliter cognoſcere; & per conſequens cognoſcit res præteritas ut præteritas, præſentes ut præſentes, & futuras ut futuras: Et cum res præſentes in ſe ſint actu exiſtentes, certè ſi Deus cognoſceret res futuras ut præſentes in ſeipſis, eas cognoſceret ut actu exiſtentes; atque adeò aliter quàm ſunt,

ſunt, quod eſt abſurdum. Vno verbo cum effectus ante eorum exiſtentiam ſint tantùm in cauſis, manifeſtum eſt Deum tunc eos non cognoſcere niſi in cauſis; & per conſequens Deum non cognoſcere certò eos fore extra cauſas & aliquando futuros, niſi quia certiſſimè ſcit cauſas vel diſpoſitionem & conjunctionem earum infallibiliter eos producturas. Notandum eſt tamen quòd licet res futuræ non poſſint cognoſci à Deo tanquam præſentes aut actu exiſtentes; nihilominus certiſſimum eſt res omnes futuras eſſe præſentes cognitioni divinæ. Sicut enim quod tangitur à manu, dicitur præſens manui; & quod videtur ab oculo, dicitur eſſe præſens oculo: Ita etiam quod cognoſcitur ab intellectu, dicitur eſſe præſens intellectui, aut cognitioni ejus: Cum igitur res omnes futuræ perfectiſſimè cognoſcantur à Deo; manifeſtum eſt res omnes futuras eſſe præſentes Deo ſeu ejus cognitioni.

46. Secundum argumentum tollens libertatem indifferentiæ ab omni creatura, petitur ab ejus mutabilitate hoc pacto. Cum ſolus Deus ſit immutabilis; & omnis creatura naturâ ſuâ ſit mutationi obnoxia; & Deus creaverit angelos & primos

homines

hominès in ſtatu naturali, bonos tamen & integros ſine vllo peccato & corruptione, vt ſcirent omnes quid eſſent per naturam, & quidam ex illis agnoſcerent quid futuri eſſent per gratiam: Certè neceſſarium fuit vt angeli & primi homines natura ſua mutabiles certis quibuſdam objectis propoſitis tandem mutarentur, & ex bonis & juſtis fierent peccatores & injuſti; præter eos angelos quos Deus voluit conſervare, qui cum eſſent ejuſdem naturæ, mutationem eandem ſubiiſſent niſi Deus gratiâ ſuâ eos conſervaſſet: nam ſi homines & angeli nunquam mutationem ſubiiſſent, eorum mutabilitas non fuiſſet cognita, & potiùs immutabiles quàm mutabiles crediti eſſent. Vnde ſequitur primum peccatum hominum & angelorum contigiſſe ex neceſſitate, ſponte tamen & voluntariè.

47. Hæc doctrina non parùm favet ſuperlapſariis, & removere videtur injuſtitiam omnem à Deo creaturas aliquas odio habente, & punitionem ipſis decernente ante omnem lapſum actualem, quod ſolum rude videbatur in eorum ſententia. Nam ſi lupi recens nati, quia neceſſariò futuri ſunt ovibus infeſti, à paſtoribus ſine injuſtitia

injuſtitia odio habentur & interficiuntur, licet proportio ſit inter vtroſque, quia vtrique finiti: Cur creaturarum omnium opifex Deus, qui imperium in eas abſolutum habet, & propter excellentiam infinitam cum iis finitis nullam proportionem habet, injuſtitiæ arguetur, ſi eas contra eum neceſſariò peccaturas, odio dignas cenſeat, & iis decernat ſupplicium poſt peccatum actuale ſubeundum? Ex eo autem quòd ſint creaturæ intellectuales ſimpliciter ſunt neceſſariò mutabiles & peccaturæ, ſi certa quædam iis proponantur objecta.

48. Tertium argumentum tollens libertatem indifferentiæ ab omni creatura, his ferè verbis traditur à Doctiſſimo viro. Inter omnem facultatem rectè comparatam, & objectum quod ei naturaliter deſtinatum eſt, talis convenientia intercedit, vt ſi alterum ad alterum accommodatè applicetur, operatio facultatis conſentanea cum natura objecti ſit inevitabilis, ut patet his exemplis.

49. Si ignis ad materiam combuſtibilem admoveatur, neceſſariò calefacit aut comburit: quia vis calefaciendi aut comburendi quæ eſt in igne, ita accommodata

eſt

eſt ad talem materiam, putà ad ſtupam exſiccatam, vt non poſſit non ſe exercere, ſed eam neceſſariò calefacit aut comburit ſi ad eam admoveatur: Et licet id non faciat ſponte aut liberè, quia caret cognitione & ratione; id tamen non facit violenter aut coactè, ſed neceſſariò, naturaliter ſeu accommodatè ad ſuam naturam.

50. Si pabulum offeratur bruto fame laboranti, & cognoſcetur & appetetur neceſſariò ab eo: quia cognoſcendi & appetendi vis quæ eſt in animali, ita conformata eſt ad qualitates quæ ſunt in pabulo, vt non poſſit ſe non exerere pariter, cum illi objiciuntur: Et licet id non faciat liberè propriè loquendo, quia caret ratione; id tamen non facit violenter, aut coactè; ſed ſponte, & aliquo modo naturaliter, id eſt accommodatè ad ſuam naturam; idq; neceſſariò & infallibiliter.

51. Eodem modo philoſophandum de ſenſibus aut organis ſenſuum: oculus enim non poteſt non videre colores illuminatos, auris non poteſt non audire ſonos, lingua non poteſt non guſtare ſapida, & reliqui ſenſus non poſſunt non percipere propria ſua objecta, cùm ad eos convenienter appelluntur, ſed neceſſariò operantur:

rantur: cujus rei ratio petenda eſt ex convenientia quæ intercedit inter facultates & objecta.

52. In intellectu ſpeculativo id etiam eſt manifeſtum: Si enim res intelligibilis atque vera intellectui offeratur accommodatè, eum neceſſariò movebit & trahet in aſſenſum: adeò vt intellectus naturæ convenienter conſtitutus, verum clarè propoſitum neceſſariò pervideat, nec omnino poſſit non pervidere, ſi ſit accommodatè oblatum: nemo enim qui ſit mentis compos, à ſe impetrare poteſt, quin credat verbi gratiâ iſtam propoſitionem eſſe veram, *ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanebunt erunt æqualia.* Ratio autem hujus rei eſt, quia ſic Deus facultatem intelligendi ad objectum verum attemperavit, vt ſi bene ſeſe habeat & naturæ ſuæ congruenter, fieri nequeat quin ex vtriuſque conjunctione operatio naſcatur vtrique conſentanea; atque adeò licet id non fiat vi aut coactè, ſed ſponte; attamen fit neceſſariò & infallibiliter.

53. In intellectu practico, qui de bonitate objectorum judicat, idipſum cernitur: Nam practicus intellectus neceſſariò judicat bonum eſſe amandum, virtutem

eſſe

eſſe bonum honeſtum, divitias eſſe bonum vtile, & pulchritudinem eſſe bonum delectabile, non minùs quàm intellectus ſpeculativus neceſſariò judicat ignem eſſe calidum, aquam eſſe humidam, &c. quod fit propter convenientiam quæ intercedit inter intellectum & ejuſmodi objecta.

54. Cum igitur inter voluntatem aut appetitum, & bonum honeſtum vtile aut delectabile eadem ſit convenientia; nec verum quatenus verum magis conſentiat cum intellectu quatenus intellectus eſt, quàm objectum bonum conſentit cum voluntate aut appetitu qua talis eſt; clarum eſt neceſſitatem volitionis aut appetitionis non eſſe minùs inevitabilem quàm neceſſitatem apprehenſionis veri. Ex quibus ſequitur nullam eſſe prorſus libertatem indifferentiæ ſeu à neceſſitate in creaturis.

55. Quartum argumentum tollens liberum arbitrium ſeu libertatem indifferentiæ ab omni creatura intellectuali, petitur ex eo quòd omnes homines & angeli omni tempore ſunt determinati ab aliquo intrinſeco aut extrinſeco ad omnes ſuas actiones neceſſariò & infallibiliter exercendas, ſive ſint purè naturales aut animales,

animales, vt in omnibus hominibus; ſive ſint voluntatiæ aut intellectuales, vt in omnibus hominibus & angelis; quæ omnia ſigillatim ſunt demonſtranda.

56. In actionibus purè naturalibus, quales ſunt concoctio cibi in ſtomacho, motus arteriarum, & aliæ ſimiles; homo ab intrinſeco, ſcilicet à natura ſua & à proprio temperamento eſt determinatus ad eas neceſſariò & infallibiliter exercendas; adeò vt intellectus & voluntas nihil directè conferant ad exercitium earum; & cibus concoquitur in ſtomacho, aut arteriæ moventur, etiam nemine cogitante, & ſine vlla operatione intellectus aut voluntatis.

57. In actionibus ſenſuum externorum, quales ſunt videre, audire, olfacere, guſtare & tangere; facultas motrix aut organa ſenſuum, ſunt determinata à voluntate ad eas neceſſariò & infallibiliter exercendas; ita vt ſi homo velit aperientur aut claudentur oculi vt videat aut non videat, pedes movebuntur ad ambulandum, manus ad tangendum, &c. idq; neceſſariò & infallibiliter, ſaltem poſitis omnibus requiſitis & ſublatis impedimentis. Eodemq; modo philoſophandum de actio-

nibus

nibus ſenſus interni aut phantaſiæ, quæ neceſſariò determinatur à voluntate & ſenſatione externa.

58. In actionibus intellectus tam ſpeculativis quàm practicis, Angeli & homines nullam habent libertatem indifferentiæ; ſed in cognitionibus, judiciis, aut ratiocinationibus neceſſariò & infallibiliter determinantur, vel ab objectis, vel (ſi ſint homines) etiam à temperamento, diſpoſitione & conſtitutione eorum. Dico ab objectis: nam intellectus ſemper judicat virtutem eſſe bonum honeſtum, divitias eſſe bonum vtile, & pulchritudinem eſſe bonum delectabile; adeò vt inter duas puellas æquè honeſtas & divites, judicaturus ſit pulchram deformi eſſe præferendam; & inter æquè formoſas ac divites, honeſtam turpi eſſe præponendam. Dico etiam à temperamento: nam melancholici aliter judicant quàm ſanguinei, & biolioſi aliter quàm phlegmatici; melancholicus judicabit ſolitudinem eſſe bonam, ſanguineus malam; bilioſus judicabit feſtinandum eſſe, phlegmaticus è contra. Dico denique à diſpoſitione: nam prout quis eſt bene vel malè affectus erga alium, diversè judicabit de ipſo; ſi bene affectus, ignaviam

ejus

ejus prudentiam dicet, temeritatem ejus vocabit fortitudinem, prodigalitatem nuncupabit liberalitatem; ſi malè affectus è contrâ. Quoniam autem his tribus proximè præcedentibus theſibus contenta à nemine ferè negantur; iis diutiùs non immorabimur: Et quia tota quæſtio & controverſia eſt de actionibus voluntatis, paulò fuſiùs de iis agemus.

59. In actionibus propriis voluntatis hominum & angelorum, quales ſunt amare bonum & odiſſe malum, voluntas determinatur ab intellectu ad eas neceſſariò & infallibiliter exercendas. Nam voluntas non poteſt amare bonum aut odiſſe malum, niſi priùs intellectus judicaverit eſſe bonum aut malum; ſiquidem nihil volitum quin præcognitum, & priùs objectum cognoſcendum quàm amandum aut odio habendum: quando autem intellectus hominis aut angeli judicavit aliquid eſſe ſibi bonum & conveniens, aut ſibi malum & diſconveniens; certum eſt voluntatem, poſitis omnibus requiſitis, & ſublatis impedimentis, neceſſariò & infallibiliter amare quod judicatum eſt bonum & conveniens, & neceſſariò ſeu infallibiliter odio habere quod judicatum eſt malum & diſ-

conveniens : alioquin ſi intellectu dictante aliquid eſſe bonum, voluntas ipſum refugiat ; & dictante aliquid eſſe malum, ipſum appetat ; ſequetur, voluntatem refugere bonum ſub ratione boni, & appetere malum ſub ratione mali ; eo quòd rationes boni & mali ſolus intellectus perpendat : At voluntas non refugit bonum ſub ratione boni, id eſt bonum quod judicatum eſt bonum, cùm omnia bonum appetant ; nec appetit malum ſub ratione mali, id eſt malum quod judicatum eſt malum, cum nemo intendens in malum operetur. Ergo intellectu dictante aliquid eſſe bonum, voluntas neceſſariò ipſum appetit & amplectitur ; & intellectu dictante aliquid eſſe malum, voluntas neceſſariò ipſum refugit & averſatur ; atque adeò voluntas ſequitur neceſſariò & infallibiliter omni tempore dictamen intellectus ; & per conſequens voluntas neceſſariò determinatur ab intellectu ad exercitium ſuarum actionum : vnde neceſſariò ſequitur voluntatem nunquam habere libertatem à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ in ſuis actionibus.

60. Reſpondent Adverſarij primò, Bonum quodlibet ad intellectu monſtratum non

non eſſe bonum purum, ſaltem in hac vita; ſed eſſe ſemper conjunctum cum aliquo malo; atque adeò eſſe bonum mancum & mutilum: Verbi gratia ſi puella ſit dives, erit deformis; ſi pulchra, erit inops aut alio vitio inquinata. Pariter malum monſtratum ab intellectu non eſt malum purum, ſed habet aliquam rationem boni admixtam, ſive honeſti, ſive vtilis, ſive delectabilis: Quando autem intellectus monſtrat bonum, detegit etiam malum cum eo conjunctum; & quando monſtrat malum, oſtendit etiam bonum ipſi conjunctum; atque adeò intellectus relinquit ſemper voluntatem liberam, indeterminatam & indifferentem ad objectum amandum ratione bonitatis, aut idipſum odio habendum ratione malitiæ admixtæ. Intellectu igitur dictante aliquid eſſe bonum, cum monſtret etiam eſſe malum; voluntas non refugit ipſum quatenus eſt bonum, ſed quatenus eſt malum; & intellectu dictante aliquid eſſe malum, cum monſtret etiam eſſe bonum, voluntas non appetit ipſum quatenus eſt malum, ſed quatenus eſt bonum.

61. Contra hanc primam reſponſionem ſic arguo. Quando bonum & malum in aliquo objecto reperiuntur; vel intellectus

fortiùs & efficaciùs proponit bonitatem objecti, & judicat rem eſſe magis amandam ratione ſuæ bonitatis, quàm odio habendam ratione malitiæ; & ſic movetur potentiùs voluntas ad amorem objecti quàm ad odium ejus: Vel intellectus fortiùs & efficaciùs proponit malitiam objecti, & judicat rem eſſe magis odio habendam ratione ſuæ malitiæ, quàm amandam ratione ſuæ bonitatis; & ſic movetur potentiùs voluntas ad odium objecti quàm ad amorem ejus: vel vtrumque, ſcilicet bonum & malum, proponit æqualiter, & judicat vtrumque eſſe indifferens, ſive ametur, ſive odio habeatur. Si primum, voluntas neceſſariò & infallibiliter amabit rem, quæ ratione ſuæ bonitatis potentiùs movet ipſam voluntatem ad amorem, quàm ratione ſuæ malitiæ ad odium: Si ſecundum, voluntas neceſſariò & infallibiliter odio habebit rem, quæ ratione ſuæ malitiæ potentiùs movet ad odium, quàm ratione ſuæ bonitatis ad amorem: vnde ſequitur intellectum judicantem rem eſſe magis amandam quàm odio habendam, aut è contra, non relinquere voluntatem liberam libertate indifferentiæ ad amorem & odium illius rei, ſed eam neceſſariò & infallibiliter

fallibiliter determinare ad alterutrum. De tertio, ſcilicet quando intellectus proponit vtrumque eſſe indifferens, agetur poſtea.

62. Veritas hujus doctrinæ extra dubium proponitur, ſi intellectus & voluntas non differant realiter. Si enim eadem res quæ judicavit de bono aut malo, ipſum amplectatur aut refugiat; manifeſtum eſt quòd ſi ens aliquod judicaverit rem eſſe magis amandam ratione ſuæ bonitatis quàm odio habendam ratione ſuæ malitiæ, neceſſariò & infallibiliter illam amabit; ſi verò judicaverit rem eſſe magis odio habendam ratione ſuæ malitiæ quàm amandam ratione ſuæ bonitatis, neceſſariò & infallibiliter eam odio habebit. Intellectum autem & voluntatem eſſe vnam & eandem entitatem realiter, nec eſſe duas facultates realiter diſtinctas inter ſe, fusè demonſtratum eſt ſuprà.

63. His adde quòd interdum intellectus non monſtrat niſi bonum, aut non proponit niſi malum quod eſt in re: quo caſu voluntas non poteſt eſſe liberà libertate indifferentiæ ad amorem & odium; alioquin poſſet amare malum quatenus malum, & odiſſe bonum quatenus bonum eſt, vt patet attendenti; quod tamen

eſt contra naturam voluntatis, & repugnat experientiæ.

64. Reſpondent Adverſarij ſecundò, quòd ſi intellectus monſtret tantùm rationem boni, voluntas non poteſt illud bonum odio habere; & ſi monſtret tantùm rationem mali, non poteſt illud malum eligere; alioquin refugeret bonum ſub ratione boni, & appeteret malum ſub ratione mali, vt dicitur in argumento: nec tamen ſequitur voluntatem non eſſe liberam: licèt enim in tali caſu non ſit libera libertate contrarietatis & quoad ſpecificationem; eo quòd non poſſit contrarios & ſpecie differentes actus exercere, ſcilicet amare & odiſſe: attamen manet libera libertate contradictionis & quoad exercitium; eo quòd poſſit amare bonum aut non amare ſeu ſuſpendere actum amoris, quamvis non poſſit ipſum odio habere; & poſſit malum odio habere aut non odio habere ſeu ſuſpendere actum odij, quamvis non poſſit ipſum amare.

65. Contra hanc ſecundam reſponſionem ſic arguo. Solo bono propoſito, vel intellectus nihil judicat; vel judicat bonum illud eſſe amandum; vel judicat non eſſe amandum, ſed actum amoris eſſe ſuſpenden-

pendendum. Si nihil judicat, ſequetur voluntatem non eſſe appetitum rationalem, quod eſt abſurdum; cum voluntas ab omnibus Philoſophis definiatur appetitus rationalis. Quòd autem ſequetur voluntatem non eſſe appetitum rationalem, patet ex eo quòd appetitus non dicitur rationalis aut intellectualis, niſi quia ſequitur rationem aut intellectum tanquam ducem in omnibus ſuis actionibus: Si igitur intellectus nihil judicet, & tamen voluntas feratur in objectum; evidens eſt voluntatem ferri in incognitum; cum tamen vulgatum ſit axioma, *nihil volitum quin præcognitum*, & priùs cognoſcendum objectum quàm amandum. Adde quòd, ſequetur intellectum non propoſuiſſe aut monſtraſſe bonum, quod eſt contra ſuppoſitionem: nam intellectus non monſtrat bonum, niſi quia vt tale eſt cognitum & judicatum ab ipſo.

66. Rurſus, ſi intellectus judicet bonum illud eſſe amplectendum, voluntas neceſſariò & infallibiliter amabit ipſum, ſaltem ſublatis omnibus impedimentis; atque adeò non erit libera libertate indifferentiæ ad amandum & non amondum ſeu ſuſpendendum actum amoris: alioquin deſinet eſſe appetitus rationalis, & per conſequens

quens deſinet eſſet voluntas, quia non ſequetur quod intellectus judicavit & dictavit eſſe ſequendum; & ſuſpendet actum amoris ſine ratione, eo quòd ratio ſeu intellectus dictaverit exercendum non autem ſuſpendendum actum amoris. Adde quòd objectum voluntatis ſit tantùm bonum vt tale judicatum ab intellectu; adeò vt voluntas nec amet, nec odio habeat, nec ſuſpendat actum amoris aut odij, niſi quia vnum ex illis tribus ei apparuit aut apparet eſſe bonum: At ſi intellectus judicet bonum vt tale cognitum eſſe amandum, non apparebit voluntati ſuſpenſionem actus amoris eſſe bonam; cum proprium ſit intellectus proponere, monſtrare, & manifeſtare bonum; quod tamen non fecit reſpectu ſuſpenſionis; quandoquidem ſuppoſitum eſt intellectum judicaſſe exercendum non ſuſpendendum actum amoris: Ergo intellectus judicans amandum eſſe bonum vt tale cognitum, voluntas non ſuſpendebit actum amoris, ſed neceſſariò & infallibiliter amabit ipſum bonum; & per conſequens non erit libera libertate indifferentiæ ad amandum & non amandum. Dixi ſuprà, *ſaltem ſublatis impedimentis*; cum enim cognitio præcedat

amorem,

amorem, fortè fieri poſſet vt immediatè poſt cognitionem boni, homo ſyncopem pateretur, vel Deus ei denegaret concurſum ad actum amoris exercendum. Attamen in tali caſu certum eſt voluntatem non eſſe liberam libertate indifferentiæ ad exercendum & non exercendum actum amoris; eſſet enim neceſſariò determinata à ſyncope aut denegatione concurſus divini ad non exercendum actum amoris.

67. Denique, ſi intellectus propoſito bono judicet ſuſpendendum eſſe actum amoris, voluntas neceſſariò & infallibiliter ſuſpendet ipſum; & ſic non erit libera libertate indifferentiæ ad amandum & non amandum; alioquin non ſequetur dictamen intellectus, & amabit ſine ratione; cum ratio dictaverit ſuſpendendum non autem exercendum actum amoris; atque adeò non erit appetitus rationalis. Adde quòd, intellectus non fertur in objectum niſi prout apparet ipſi bonum; non apparet autem tale, niſi quia id monſtravit intellectus: At intellectus non monſtravit aut dictavit amandum eſſe bonum; cum juxta ſuppoſitionem judicaverit ſuſpendendum non autem exercen-

exercendum actum amoris: Ergo ſi intellectus monſtrato bono judicaverit ſuſpendendum eſſe actum amoris, voluntas ipſum neceſſariò & infallibiliter ſuſpendebit, & per conſequens non erit libera libertate indifferentiæ ad amandum & non amandùm. Præterea, intellectus monſtrans bonum, judicat eſſe bonum, & cum bonum ſit amabile, imò eſſe bonum & eſſe amabile ſint idem realiter, ſequitur intellectum judicantem aliquid eſſe bonum, judicare etiam eſſe amabile & amandum, nòn autem ſuſpendendum actum amoris circa ipſum. Et reverà, ſicut intellectus ſpeculativus cognita veritate propoſitionis, non ſuſpendit actum aſſentiendi, ſed neceſſariò & infallibiliter ei aſſenſum præbet: Ita etiam intellectus practicus agnita bonitate rei alicujus, non relinquit voluntatem ſuſpenſam, nec judicat ſuſpendendum actum amoris, ſed neceſſariò & infallibiliter judicat eam eſſe amandam.

68. Cæterùm, quæ ſuprà dicta ſunt de bono propoſito, eadem dici poſſunt de malo propoſito; ſcilicet quòd intellectus monſtrans tantùm malum quod eſt in re, vel nihil judicat, vel judicat malum vt tale cognitum eſſe odio habendum, vel judicat

cat ſuſpendendum eſſe actum odij; Et quicquid reſpondebunt Adverſarij eodem ferè modo refutari poterunt quo ſuprà dum agebatur de bono. Et ideo his non diutiùs immorabor, & ad refutationem aliarum reſponſionum progrediar.

69. Reſpondent alij tertiò, Deum diverſos bonitatis gradus rebus omnibus communicaſſe; & ideo intellectum poſſe monſtrare voluntati duo bona inæqualia, ſcilicet bonum minus & bonum majus; tunc autem voluntatem eſſe liberam libertate indifferentiæ ad amandum quodlibet eorum; & quovis electo voluntatem manere intra ſphæram ſuæ activitatis & objecti; cùm objectum voluntatis ſit quodlibet bonum, ſive majus, ſive minus.

70. Contra hanc tertiam reſponſionem: dico, quòd quemadmodum lux meridiana Solis ita movet viſum vt non percipiat minorem lucem ſtellarum; & ſonus vehemens tormenti bellici ita movet auditum vt minores ſonos eodem illo tempore editos non percipiat: Sic etiam majus bonum ita movet voluntatem vt minora bona negligat. Et ſicut avarus vt

avarus, habens pro objecto divitias poſſidendas, infallibiliter centum nummos potiùs quàm decem accipiet: Et ambitioſus vt ambitioſus, habens pro objecto honores & dignitates, optabit infallibiliter, dignitatem Principis potiùs quàm cauſidici; Ita etiam voluntas vt voluntas, habens pro objecto bonum, eligit infallibiliter majus bonum potiùs quàm minus.

71. Et revera, minus bonum quamvis ſecundum ſe & abſolutè ſit bonum; attamen comparatum cum majori bono eſt formaliter malum quoddam; quia importat defectum majoris illius bonitatis quæ alteri bono inſidet, & per conſultationem deprehenſa eſt: Cum ergo conſultatio conſtituatur comparando media bona, & judicium conſultationem claudens ita in alteram partem feratur vt tamen comparativum ſit, & redolens anteriorem mediorum bonorum comparationem ex qua ortum habuit; profectò ſi eligeretur medium minus bonum, fatendum eſſet tale medium eligi formaliter vt malum; quandoquidem non proponeretur eligendum niſi quatenus eſt minus bonum, ſub qua ratione eſt aliquatenus malum. Idipſum confirmatur authoritate Ariſtotelis

telis lib. 3. de anima tex. 57. & lib. 3. Eth. cap. 3. ſaltem apud Peripateticos; quod addo, quia Chriſtianus ſola authoritate divina, & ratione niti debet.

72. Dicet fortè aliquis; quòd licet voluntas ordinariè eligat majus bonum potiùs quàm minus; non tamen ipſum eligit neceſſariò & infallibiliter: poſſet enim fieri vt homo pervicax ingenij, volens oſtendere pleniſſimam ſuam libertatem & indifferentiam, eligeret minus bonum; adeò vt voluntas, ſic loquens poſſet introduci: Intellectus proponit quidem mihi duo bona quorum vnum eſt majus altero, & dictat majus eſſe potiùs amplectendum quàm minus; attamen vt appareat me non eſſe ſubditam & obnoxiam intellectui, ſed dominam meorum actuum; volo impræſentiarum eligere minus bonum contra dictamen intellectus.

73. Verùm contra dico, vanitatem libertatis imaginariæ demonſtrandæ minori bono additam, apparere homini majus bonum, quàm id quod antea judicatum fuerat majus bonum in ſe & abſolutè: Ejuſmodi autem vanitas & pervicacia juncta minori bono, non poteſt apparere majus bonum, niſi intellectus idipſum monſtra-

verit,

verit, & dictaverit ſatius eſſe, atque adeò majus bonum eſſe, eligere quod antea minus bonum in ſe & abſolutè judicatum fuerat, ad libertatem imaginariam demonſtrandam: nam ſecundùm Adverſarios voluntas eſt potentia cæca, quæ non poteſt ferri niſi in id quod intellectus monſtraverit; ita vt intellectus monſtrata bonitate apparente libertatis imaginariæ, & bono in ſe & abſolutè minori conjuncta, judicaverit duo hæc bona ſimul juncta eſſe majus bonum, quàm illud quod prius judicatum fuerat eſſe majus bonum in ſe & abſolutè, & quod jam minus apparet hoc poſteriori judicio: Et ſic voluntas ſemper amplectitur neceſſariò & infallibiliter majus bonum neglecto minori juxta dictamen intellectus. Adde quòd ſi intellectu aut ratione dictante aliquid eſſe majus bonum, & judicante ipſum eſſe amplectendum, voluntas neglecto majori bono minus eligeret; tunc non ſequeretur rationem, & ſic deſineret eſſe appetitus rationalis, & per conſequens deſineret eſſe voluntas, quæ definitur appetitus rationalis.

74. Alij reſpondent quartò, intellectum poſſe monſtrare voluntati duo bona prorſus æqualia, putà duos cyathos eodem vino repletos

repletos, pulchritudine & magnitudine æquales, & ab homine ſiti magna laborante æqualiter remotos: quo caſu evidens eſt intellectum judicaturum eſſe indifferens alterutrum accipere; & per conſequens relinquere voluntatem liberam & indifferentem ad eligendum vnum præ alio.

75. Contra hanc quartam reſponſionem: Dico, quòd licet intellectus monſtret duo bona prorſus æqualia, & judicet indifferens eſſe alterutrum accipere; nihilominus voluntas eſt tunc determinata neceſſariò & infallibiliter, partim ab intellectu, partim à ſenſu externo. Determinatur quidem neceſſariò ab intellectu, ſed quoad exercitium actus; quia intellectus non tantùm judicat indifferens eſſe alterutrum accipere, ſed præterea judicat alterutrum eſſe ſumen dum; adeò vt voluntas non poſſit ſuſpendere actum, ſed neceſſarium eſt vt ſumat alterutrum; alioquin non ſequeretur dictamen intellectus, & non eſſet appetitus rationalis, quod ſuprà refutatum eſt: nam vt in neutrum feratur dici non poteſt cum fundamento: Quis enim non rideat eum qui vrgente fame, propoſitiſque in eadem diſtantia duobus panibus ejuſdem candoris & magnitudinis, & æqualis bonitatis,

tatis, conqueratur ſe famis ſtimulis vrgeri; nec poſſe eam ſedare, eo quòd panes propoſiti ſint prorſus æquales? Quis etiam fatuum & ſtultum non credat eum qui niſi fugâ ſibi conſulat opprimendus ſit ab hoſte vrgenti, tantùm quia duæ viæ ſuppetunt ambæ æqualiter idoneæ ad declinandum hoſtis irruentis impetum? Determinatur etiam neceſſariò à ſenſu externo, ſed quoad vnum objectum ſingulare præ alio eligendum: quia objectum illud in quod vltimò fertur viſus, eligitur præ alio in quod tunc temporis non fertur: vno verbo, homo tunc eligit vnum præ alio, duce ſenſu, non ratione, eodem ferè modo quo canis æqualiter proximus duobus fruſtis carnis prorſus æqualibus, vnum ſumit relicto altero.

76. Denique alij reſpondent, judicium rationis quatenus practicum eſſe in poteſtate voluntatis, quia voluntas ſinit ſe movere ab hoc potiùs quàm ab illo objecto; ipſiq; rationi imperat, ne monſtrare & ingerere pergat, verbi gratiâ, id quod ſalubre quidem eſt ſimpliciter, ſed ſenſui aſperum & ingratum. Cum igitur voluntas hinc ad peccandum pellicitur à voluptate per ſenſum, atque etiam per corruptam

& cor-

& corruptricem rationem; inde à peccato revocatur per legem Dei, quam recta proponit ratio; penes ipſam voluntatem eſt vel huic vel illi motioni ſequacem ſe præbere.

77. Contra hanc vltimam reſponſionem ſic arguo: Quando voluntas imperat intellectui ne monſtrare pergat id quod ſalubre eſt, ſed ſenſui aſperum; vel facit nullo prævio judicio, vel prævio aliquo: Si primum, voluntas non erit appetitus rationalis; Si ſecundum, voluntas neceſſariò ſequetur illud judicium, ob rationes ſuprà allatas. Item, quando voluntas hinc ad peccandum pellicitur per ſenſum & rationem corruptam, inde à peccato revocatur per legem Dei; vel intellectus judicat hic & nunc peccandum, aut peccatum fugiendum, vel nihil judicat: Si primum, voluntas neceſſariò ſequetur judicium illud ob rationes ſuprà allatas: Si ſecundum, voluntas agens non erit appetitus rationalis, ſed belluinus impetus. Vno verbo voluntas non imperat rationi, niſi ipſa voluntas priori rationi fuerit obſecuta; ſicque ratio interventu voluntatis imperat rationi, & voluntas à mente priùs determinata rationi imperat. Quòd ſi voluntas impe-

rans rationi non fuerit priùs à mente determinata, certè voluntas non erit appetitus intellectivus & rationalis; atque adeò nec voluntas. Denique quando voluntas ſinit ſe moveri ab intellectu; vel ſe habet merè paſſivè, vel non: Si ſe habeat merè paſſivè, id eſt ſi ita ſinat ſe moveri ut non poſſit non ſinere ſe moveri, tunc voluntas ſequetur neceſſariò motionem ſeu dictamen intellectus: Si verò ſe non habeat merè paſſivè, ſed ita ſinat ſe moveri ut poſſit non ſinere ſe moveri, & poſſit reſiſtere motioni intellectus; tunc reſiſtit ſine ratione, vel cum ratione: ſi ſine ratione, non erit appetitus rationalis, & deſinet eſſe voluntas: ſi verò cum ratione, ſequetur neceſſariò illam, quia intellectus potiorem judicavit, ut ſuprà probatum eſt. Vnde patet judicium rationis practicum non eſſe in poteſtate voluntatis.

78. Objiciunt Adverſarij primò, dictum illud Medeæ, video meliora probóque, deteriora ſequor. Verùm reſpondetur, homines improbos ſæpe videre meliora & ea probare tanquam bona honeſta; ſed quæ probarunt tanquam honeſta, judicant eſſe damnoſa aut moleſta; & ideo bonum honeſtum non ſequuntur, quia judicant licet

corruptè

corruptè hîc & nunc bonum vtile aut delectabile eſſe amplectendum & honeſto præferendum : Dicuntur autem ſequi deteriora, id eſt inhoneſta, ſed quæ judicarunt eſſe vtilia aut delectabilia, & quæ tunc potentiùs movent voluntatem. Aliter dicunt homines improbos probare meliora ſpeculatiuùs non practicè; quod autem intellectus bonum iudicavit practicè, illud neceſſariò ſequitur : neceſſitate rationis.

79. Objiciunt ſecundò, quòd ſi intellectus illuminatio ita afficiat voluntatem ut non poſſit reluctari, voluntas deſtruetur; quia vel movebitur vt brutorum appetitus, vel vt lapides qui ferri deorſum impetu naturæ creduntur. Verùm reſpondetur negando conſequentiam : quia voluntas in beatis non poteſt reniti, & voluntas Chriſti in terris non potuit reniti intellectui illuminato; cum tamen motus voluntatis in Chriſto & beatis, non ſit belluinus aut inanimatus. Adde quòd concedi poſſit voluntatem improborum, inhoneſta, ſed vtilia aut delectabilia ſectantium, neceſſariò trahi à pravo judicio intellectus; & vtrumque, ſcilicet intellectum & voluntatem, trahi neceſſariò à ſenſu & appetitu

ſenſitivo ; atque adeò ferè moveri tanquam bruta.

80. Objiciunt tertiò, quòd ſi voluntas neceſſariò determinetur ab intellectu per Spiritum ſanctum illuminato, vi cogetur ab ipſo : Nam vis cogens ea dicitur quæ oritur à principio externo,& cui internum principium repugnat : At illuminatio intellectus à Spiritu ſancto eſt principium externum ; & humana voluntas ſpiritui reſiſtit, ut patet in iis qui peccant adverſus Spiritum ſanctum.

80. Verùm reſpondetur, quòd ſi voluntas determinetur, non reſiſtit ; tunc enim determinatur cum vult ; at cum vult non reſiſtit : Si autem reſiſtat ſpiritui Dei, aut judicio intellectus à Spiritu ſancto extrinſecus aut leviter illuminati ; tunc eadem eſt pugna intellectus adverſus intellectum, quæ voluntati ; nempe putat intellectus hoc eſſe faciendum, ſed idem tamen intellectus putat illud potiùs eſſe faciendum : voluntas igitur repugnare dicitur intellectui aut ſpiritui, quatenus non obſequitur intellectui inefficaciùs moventi, pro quo habet tantùm velleitatem ſeu volitionem inefficacem : obſequitur tamen intellectui potentiùs & vehementiùs moventi & jubenti,

benti, pro quo habet volitionem efficacem. Quare qui peccant in Spiritum ſanctum & ei reſiſtunt, potentiùs moventur à bono vtili aut delectabili propoſito tanquam majori bono ab eorum intellectu corrupto, quàm à bono honeſto propoſito tanquam minori bono ab eorum intellectu per Spiritum ſanctum leviter aut extrinſecè tantùm illuminato. Dixi leviter aut extrinſecè; quia intrinſecè & potenter illuminati à Spiritu ſancto nunquam reſiſtunt, eorumq; voluntas neceſſariò & infallibiliter, licet ſponte & libenter, flectitur ad obſequium Dei.

CAPUT V.

DE LIBERTATE HOMINIS in quolibet ejus ſtatu.

1. HOMO poteſt conſiderari in quadruplici ſtatu, ſcilicet integritatis, corruptionis, regenerationis, & glorificationis; de quibus jam breviter agemus, fuſiùs tractaturi diſputatione de cauſa peccati.

2. Integritas quæ tantùm fuit in Adamo & Eva antequam peccarent, comple-

ctebatur ſapientiam animæ rationalis, quæ eſt pars ſuperior hominis; & rectum temperamentum corporis humani ſenſitivi, quod eſt pars inferior ejuſdem hominis. Alij addunt rectam diſpoſitionem partium animæ, cujus beneficio homo naturaliter inclinabatur ad bonum. Verùm cum animæ compoſitio ex partibus, ejus ſpiritualitati & immortalitati, atque adeò S. Scripturæ repugnare videatur; ſapientiam animæ & rectum temperamentum corporis, ad integritatem hominis ſufficere exiſtimamus.

3. Sapientia conſiſtebat in clara cognitione veri & boni, in anima rationali à Deo poſita; quâ exornatus homo, non tantùm Deum & opera ejus cognoſcebat, ſed etiam verum à falſo, juſtum ab injuſto diſcernebat, & de omnibus tam bene judicabat, ut bonum amplecteretur, & malum averſaretur. Et in hac primævæ ſapientiæ luce poſita eſt potiſſimùm imago Dei, & ratio legis naturalis cordi hominis integri inſcriptæ, cujus quædam remanſerunt poſt lapſum veluti rudera, quæ ſyntereſes & communes notiones dicuntur.

4. Rectum temperamentum conſiſtebat in certa quadam proportione & diſpoſitione

ſpoſitione omnium partium corporis humani ſenſitivi, per quam omnes actus phantaſiæ, & omnes motus appetitus ſenſitivi rectæ rationi ſine repugnantia ſubjiciebantur; atque adeò pars inferior parti ſuperiori abſque vlla rebellione morigeram ſe præbebat: Et à tali temperamento corporis promanaſſet ejus immortalitas ex pacto, ſi homo in integritate ſua perſeveraſſet.

5. Cum habitus concedantur hominibus, ut promptiùs & faciliùs operentur, atque adeò habitus conſiſtat in facilitate accidentali operandi: clarum eſt ſapientiam eſſe habitum animæ rationalis; rectum verò temperamentum eſſe habitum corporis. Sapientia enim ſeu clara cognitio veri & boni, facilitabat hominem ad cognitionem rerum, & rectum judicium de illis ferendum; ipſumque etiam flectebat & facilitabat ad amorem boni ſeu juſti, & odium mali ſeu injuſti: adeò vt eadem entitas quatenus facilitabat ad cognitionem & judicium, dicenda ſit habitus intellectus, & habitus ſapientiæ; quatenus verò flectebat & facilitabat ad amorem juſti & odium injuſti, dicenda ſit habitus voluntatis, & habitus juſtitiæ. Vnde fit vt

ſapientia & juſtitia originalis non differant realiter intrinſecè quoad habitum, ſed tantùm extrinſecè & connotativè quoad actus: eo quòd actus ſapientiæ ſit cognitio & judicium rectum de rebus; actus verò juſtitiæ ſit amor juſti, & odium injuſti. Rectum quoque temperamentum corporis humani ſenſitivi facilitabat hominem ad omnes motus appetitus ſui rectæ & ſapienti rationi ſubjiciendos.

6. Cæterùm donum ſapientiæ protoparentibus noſtris collatum, non eſt naturale, id eſt eſſentiale, aut à natura ſeu eſſentia humana neceſſariò promanans; cum homo poſſit exiſtere ſine tali ſapientia: ſed eſt naturale, non autem ſupernaturale quoad rem; quatenus non eſt ſupra capacitatem, aut vires naturæ humanæ ſaltem non corruptæ; ſed eſt perfectio debita, non perſonæ aut individuo alicui humano peculiariter, ſed naturæ ſeu ſpeciei humanæ integræ, vt actus facultatum ipſius rectè & conformiter legi Dei exerceantur. Poteſt tamen dici ſupernaturale quoad modum; quatenus eſt à Deo infuſum aut communicatum in inſtanti, non autem ab homine acquiſitum.

7. Homo in ſtatu integritatis antequam tentaretur

tentaretur à Diabolo, habebat libertatem à coactione, ſeu à neceſſitate coactiva: quia conſultò, ſponte, libenter, voluntariè, & non coactè, perfectam obedientiam Deo præſtabat: Et in hoc omnes Chriſtiani conſentiunt. Attamen non habebat libertatem indifferentiæ, ſeu libertatem à neceſſitate internæ diſpoſitionis: quia ſpecies clara veri & boni, & rectum temperamentum corporis, determinabant ipſum ad bonum neceſſariò & infallibiliter amandum, & malum neceſſariò & infallibiliter odio proſequendum. Cujus rei rationes petendæ, vel ex convenientia naturali quæ inter intellectum & verum, necnon inter voluntatem & bonum agnitum intercedit; vel ex cognitione certa & infallibili quam Deus habet omnium eventuum; vel ex actu voluntatis neceſſariò ſequentis dictamen intellectus, aut actu intellectus à propoſitione objecti & diſpoſitione ſubjecti neceſſariò determinato: quæ rationes, cum fusè ſint explicatæ capite præcedenti, fruſtra à nobis hîc repeterentur.

8. Hinc patet eos decipi, qui exiſtimant hominem in ſtatu integritatis habuiſſe libertatem indifferentiæ ad bonum & malum; ex eo quòd mutabilis eſſet, &

revera

revera mutatus ſit; poteratq́; peccare, & poterat non peccare; cum initio non peccaverit, & poſtea peccaverit. Nam licet homo præciſè & ſecundum ſe conſideratus, dici poſſit indeterminatus ex natura ſua ad bene agendum, alioquin non potuiſſet niſi bene agere: & dici poſſit ex natura ſua indeterminatus ad malè agendum, alioqui non potuiſſet niſi malè agere. Attamen ſi ſpectetur homo prout in ſtatu integritatis (ſicuti revera fieri debet:) certum eſt eum actu & realiter ad vnum fuiſſe determinatum, & per ſpeciem claram veri & boni amaſſe bonum neceſſariò neceſſitate internæ diſpoſitionis à tali ſpecie promanantis.

9. Corruptio hominis complectitur ignorantiam rerum ſpiritualium & cœleſtium, quales ſunt reſipiſcere à peccato, credere in Chriſtum, & alij actus ſanctificationis: necnon vitioſum temperamentum corporis humani ſenſitivi à quo proceſſit ejus mortalitas. Ex tali autem ignorantia & vitioſo temperamento in infantibus, conflatur illud quod in ſcholis vocatur peccatum originale habituale; per quod omnes homines in hac vita habuerunt, habent & habebunt propenſionem, inclina-

inclinationem & facilitatem ad omne malum exercendum; excepto Chriſto, qui virtute Spiritus ſancti ab eo fuit immunis. Dixi habituale, quia aliud creditur peccatum originale actuale, conſiſtens in imputatione primi peccati actualis protoparentum omnibus hominibus qui ab iis per generationem naturalem deſcenderunt. Dixi in infantibus; nam fuerunt præterea in protoparentibus, & ſunt in nobis adultis ſpecies ſeu imagines falſi & mali ſeu inhoneſti, ſub ratione boni vtilis & delectabilis propoſiti, per quas illi flectebantur, & nos flectimur & facilitamur ad quoſlibet actus vitioſos exercendos; adeò ut ejuſmodi ſpecies falſi & mali ſint peccatum habituale acquiſitum; actus verò vitioſus ſit peccatum actuale proximè procedens à peccato habituali acquiſito, & remotè à peccato originali habituali.

10. Alij qui ponunt animam ex traduce, id eſt propagari per generationem naturalem, exiſtimant corruptionem hominis, præter ignorantiam rerum ſpiritualium & vitioſum temperamentum corporis, complecti etiam malam quandam diſpoſitionem partium animæ rationalis; adeò ut ſicut per vitioſum temperamentum

corporis,

corporis,ita per malam diſpoſitionem partium animæ rationalis, homo inclinetur ad malum. Verùm quoniam compoſitio ex partibus, corporibus corruptibilibus duntaxat convenire videtur; eo quòd compoſitum ex partibus ſit reſolubile in ipſas: certè compoſitio ex partibus, ſaltem ab agente creato diſſolubilibus, non poteſt tribui animæ rationali; præſertim cum S. Scriptura disertè pronuntiet eam eſſe ſpiritualem & immortalem. Spiritualem quidem; quia Hebr. 12. Deus vocatur pater ſpirituum noſtrorum, ſicut progenitores vocantur patres corporum noſtrorum: Immortalem verò & ſpiritualem ſimul; quia Eccleſiaſtis 12. corpus noſtrum reſolvitur in terram ex qua formatum eſt; ſpiritus verò noſter redit ad Deum qui dedit & creavit ipſum: Et Matth. 10. expreſsè dicitur animas noſtras non poſſe interfici aut deſtrui à creaturis. Cæterùm corruptio ſpectari poteſt, vel in Adamo tempore lapſus, aut pòſt; vel in nobis, ſive infantibus ſive adultis; de quibus aliquid breviter dicendum.

11. Ordo tentationis & ſeductionis talis fuit. 1. Diabolus aggreditur mulierem his verbis: Quaſi verò Deus prohibuerit eſum fructus tam eximij, vtilis & delectabilis,

bilis. 2. Cum Eva reſpondiſſet, Deum prohibuiſſe talem eſum, & minatum eſſe mortem ſi de eo comederent: Tentator vaferrimus removet ejuſmodi impedimentum, & rationem ductam ab vtili & delectabili ſic proponit: nequaquam moriemini, ſed Deus ſcit vos fore ſicut Deos, ſcientes bonum & malum, ſi de eo comederitis. 3. Eva adhibens fidem Diabolo, ſeducta eſt; & comedit de fructu vetito; deditque Adamo viro ſuo, qui etiam de eo comedit.

12. Vnde patet nocentiſſimam protoparentum noſtrorum credulitatem, ſeu fidem verbis Sathanæ adhibitam, eſſe originem omnium vitiorum & malorum, quæ fuerunt, ſunt & futura ſunt in mundo. Ex eo enim quòd crediderunt Diabolo, non crediderunt ſe morituros, vnde incredulitas: judicarunt ſe fore ſimiles Deo, ſcientes bonum & malum, vnde ſuperbia: talíque judicio facto voluerunt & appetierunt fructum delectabilem, porrexerunt manum ad ipſum, ori ingeſſerunt, & de eo comederunt, vnde gula, & conſummatio inobedientiæ multa formaliter peccata involuentis. Cæterùm facilè crediderim Diabolum non tam paucis verbis tentationem inſtituiſſe,

inſtituiſſe, vt patet ex his verbis; *quaſi verò*; ſed eam variis modis amplificaſſe & adornaſſe: Scripturam autem pro more compendioſè eam expreſſiſſe; ſicut prædicationes Chriſti, Ioannis Baptiſtæ & Apoſtolorum in Novo Teſtamento ſuccinctè enarrantur.

13. Licet autem à pluribus Theologis nulla aſſignetur cauſa per ſe primi peccati, ſed tantùm per accidens: quia tamen, ex axiomate vulgato, omnis cauſa per accidens reduci debet ad aliquam cauſam per ſe; putà Muſicus eſt quidem cauſa per accidens ædificationis domus, ſed Architectus eſt cauſa per ſe illius: ego exiſtimo verâm cauſam per ſe primi peccati fuiſſe hominem in ſtatu naturali, atque adeò cum mutabilitate creatum; quatenus tamen affectum & imbutum ſpeciebus intelligibilibus falſi & mali ſub ratione veri & boni apparentis propoſiti.

14. Deus igitur non fuit cauſa primi protoparentum peccati per ſubtractionem gratiæ; cum ſpecies intelligibiles veri & boni in creatione communicatas ipſis non abſtulerit; ſed tentationem & ſeductionem duntaxat noluit impedire, cum poſſet; tum quia non tenebatur impedire; tum quia melius

melius erat permittere ſeu non impedire peccatum, ut dictum eſt cap. 3. Deus autem ſemper facit quod eſt melius. Igitur circa primum peccatum hominis, fuit quidem aliquod decretum Dei permiſſivum, non tamen præceptivum aut effectivum: & permiſſivum quidem, non permiſſione otioſa ipſius peccati, ſed cum directione & ordinatione ejus conjuncta; ad gloriam ſuam, ſcilicet juſtitiam & miſericordiam manifeſtandam.

15. Ex his patet hominem tunc habuiſſe quidem libertatem à coactione; quia conſultò, ſponte, libenter, voluntariè, non autem coactè peccavit, ut rectè docent omnes Theologi: comedit enim de fructu vetito, quia voluit; & voluit, quia ita faciendum eſſe judicavit. Attamen non habuiſſe libertatem à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ, ſed neceſſariò & infallibiliter peccaſſe; eo quòd determinatus ſit neceſſariò ad peccandum: ſiquidem potentia locomotiva manus ad decerpendum fructum vetitum, & oris ad comedendum de ipſo, neceſſariò determinata eſt à voluntate deſpoticè ei imperante: voluntas quoque determinata eſt à judicio intellectus, quod ſemper ſequitur: ac tandem intel-

intellectus judicans comedendum eſſe de fructu, neceſſariò determinatus eſt à ſpeciebus falſi & mali ſub ratione veri & boni apparentis propoſiti à Tentatore immiſſis: quæ omnia fusè probata ſunt capite præcedenti.

16. Hoc vnum duntaxat repeto, Deum ſcire certò & infallibiliter omnes eventus & effectus futuros, atque adeò omnes effectus futuros eſſe certò & infallibiliter futuros, cum Deus cognoſcat tantùm res prout ſunt in ſe. Cum autem omnis effectus præſupponat ſuam cauſam; certè omnis effectus certus, determinatus & infallibilis, præſupponit cauſam certam, determinatam & infallibilem: ſi verò cauſa ſit determinata ad producendum infallibiliter effectum; clarum eſt eam non habere libertatem indeterminationis ſeu indifferentiæ circa ipſum. Hîc autem homo fuit cauſa, & peccatum primum fuit effectus: Ergo homo non habuit libertatem indifferentiæ circa primum peccatum. Imò ſi Adamus millies reproduceretur in eodem prorſus ſtatu quo fuit cùm peccavit, ſine recordatione tamen præteritorum, millies etiam infallibiliter peccaret: hîc enim valet axioma, *Idem quà idem ſemper facit idem.*

idem. Et cum nos ſimus ejuſdem naturæ ſpecificæ cum Adamo, certè ſi fuiſſemus producti in eodem prorſus ſtatu quo ille, infallibiliter peccaſſemus: hîc enim valet axioma, *Similium eſt idem judicium.*

17. Adamus & Eva poſt momentum primi lapſus; & nos vt adulti, ſed nondum regeniti, eadem corruptione ſumus inquinati, ſcilicet ignorantia rerum ſpiritualium aut ſupernaturalium, vitioſo temperamento, & ſpeciebus falſi & mali ad omnes actus vitioſos inclinantibus. Dixi, vt adulti; quia infantes hoc vltimum, ſcilicet ſpecies falſi & mali, nondum habent. In tali autem ſtatu corrupto, nec Adamus & Eva habuerunt, nec nos hodie habemus vllam libertatem ad bonum ſpirituale aut ſupernaturale præſtandum, puta ad reſipiſcendum à peccato, & credendum in Chriſtum Redemptorem: quod probatur his rationibus.

18. Primò, libertas ſupponit cognitionem ſaltem poſſibilem rei liberè amplectendæ. At homo in ſtatu corrupto, nec habet nec habere poteſt cognitionem boni ſpiritualis aut ſupernaturalis. Nam homo animalis non capit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, nec poteſt capere. 1. Cor. 2. 14. Omne

k ſigmen-

figmentum cogitationum cordis non eſt niſi malum omni tempore. Gen.6. 5. Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium. 2. Cor. 4. 4. cæcus autem videre non poteſt. Et ſi oculus tuus ſit malus, totum corpus erit tenebroſum; & ſi tenebroſum lumen in te, ipſæ tenebræ quantæ? Matth.6. 23. Non ſumus ſufficientes aliquid cogitare ex nobis tanquam ex nobis ipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. 2.Cor.3.5. Hinc fit vt voluntas omnino ſit depravata: vt nullus poſſit venire ad Chriſtum niſi Pater eum traxerit. Ioan. 6. 44. vt qui ſunt in carne non poſſint placere Deo, nec poſſint ſubjicere ſe legi Dei. Rom. 8. 7. Vt nihil poſſimus facere ſeorſim à Chriſto. Ioan.15. 5. vt mali tanquam malæ arbores non poſſint ferre bonos fructus, Matth.7.18. Non poſſint bona loqui Matth.12.34. non poſſint credere, Ioan.12. 39. non poſſint diligere Deum. 1. Ioan. 4. 20.

19. Secundò, ſervus qui ſponte & voluntariè obtemperat mandatis vnius domini inclinationi ſuæ conſentaneis; non poteſt voluntariè, atque adeò nec liberè (cum omne liberum ſit voluntarium) obtemperare mandatis alterius domini inclinationi ſuæ contrariis; nemo enim duo-

bus

bus ejuſmodi dominis ſervire poteſt Luc. 16. 13. Sed homo in ſtatu corrupto ante regenerationem eſt ſervus peccati, Rom. 8. 2. mancipatus ſub ipſo, Rom. 7. 14. naturâ filius iræ, id eſt, pœnæ ſervus, Eph. 2. 3. ſervus corruptionis & ab ea ſuperatus, 2. Pet. 2. 19. implicitus à Diabolo, 1. Tim. 3. 7. ſub Diabolo mortis Imperatore per totam vitam ſervus detinetur, Hebr. 2. 14. Quos igitur peccati regnum, & Diaboli tyrannis vndique occupat, quomodo fieri poſſet vt aliquid agant quod ad nutum ejuſmodi dominorum non referatur? Effectus ejuſmodi ſervitutis voluntariæ fusè tradit Apoſtolus, Rom. 3. vnde fit vt irregeniti delectentur in peccatis, Prov. 2. 14. & ſitis avida peccandi iis adſit; bibunt enim quaſi aquam iniquitatem, Iob. 15. 16.

20. Tertiò, ſicut mortuus morte naturali, non poteſt exercere actiones vitæ naturalis: ſic nec mortuus morte ſpirituali, poteſt exercere actiones vitæ ſpiritualis, quales ſunt credere in Chriſtum, reſipiſcere à peccato, & alia ſanctificationis opera edere. Sed homo in ſtatu corrupto eſt mortuus morte ſpirituali, cum ſit mortuus in peccatis, Eph. 2. 2. & mortui verè ſunt quotquot in mundi deliciis vivunt, 1. Tim.

 5. 6. vnde

5. 6. vnde converſio ad Deum ſeu ſanctificatio, à ſacra Scriptura vocatur creatio, Eph. 4. 24. Galat. 6. 15. ſecunda nativitas, Ioan.3.3. & vivificatio, Eph.2.5.

21. Dixi hominem in ſtatu corruptionis nullam habere libertatem ad bonum: Nam hominem corruptum habere libertatem à coactione ad malum, nemo dubitat; quamvis non habeat libertatem indifferentiæ ad ipſum, aut ad plura mala, vt fusè probatum eſt capite præcedenti. Vnde fit vt omnia irregenitorum opera ſint mala, vel ex genere ſuo, vel ex accidente, propter defectum boni principij quod eſt fides, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, Hebr. 11. tum finis legitimi qui eſt gloria Dei.

22. Dixi rurſus, hominem irregenitum non habere libertatem ad bonum ſpirituale ſeu ſupernaturale, quod ſcilicet ordinatur ad vitam æternam: Nam quoad res hanc vitam ſpectantes; poteſt ex rationis lumine multas veritates philoſophicas cognoſcere; & ex legis naturalis dictamine, per communes notiones in eo reſiduas, bonum à malo, honeſtum à turpi quadantenus diſcernere; & ex rerum creatarum intuitu in aliquam exiſtentiæ & omnipotentiæ Dei creatoris cognitionem aut opinionem

nionem devenire. Poteſt etiam bonum naturale & morale prout ad civilem vitam ordinatum amplecti: Poteſt denique actus externos religioſi cultus præſtare vel omittere, audire libenter vocem evangelici præconis ut Herodes, ſacrificare ut Caïn, jejunare & orare ut Phariſæus.

23. Verùm hæc omnia irregenitorum opera, ſi non ex genere ſuo & materialiter, attamen formaliter ſunt mala; tum defectu boni principij, ſcilicet fidei; tum defectu finis legitimi, ſcilicet gloriæ Dei. Pollutis enim & infidelibus, quales ſunt omnes irregeniti, nihil eſt purum; ſed polluta eſt eorum mens & conſcientia, ſunt abominandi & rebelles, & ad omne opus bonum reprobi, Tit. 1.15.

24. Ex quibus patet, nullas eſſe diſpoſitiones præparatorias & merita congrui in hominibus irregenitis; & prudentiam omnem carnis eſſe inimicitiam adverſus Deum; & neceſſe eſſe ſpiritum mentis noſtræ renovari ſi ſalvi eſſe volumus, vt diſertè ait Apoſtolus. Et licet circa iſta bona naturalia & moralia ad hanc vitam tantùm ordinata, homo corruptus habeat libertatem à coactione; nunquam tamen libertatem à neceſſitate ſeu libertatem in-

 differen-

differentiæ, vt fusè probatum eſt capite præcedenti.

25. Regeneratio conſiſtit potiſſimùm in efficaci illuminatione ſive mediata ſive immediata animæ rationalis à Spiritu ſancto; quæ illuminatio eſt vera reformatio partis ſuperioris hominis, per quam perſuadetur electus de veritate rerum ad ſalutem eſſentialiter pertinentium: Et in hoc omnes Chriſtiani conſentiunt.

26. Conſiſtit etiam meo judicio, in aliqua vitioſi temperamenti corporis ſenſitivi correctione, quæ poteſt dici reformatio partis inferioris hominis, cujus beneficio motus appetitus ſenſitivi non ampliùs dominantur, ſed potiùs rationi à Spiritu ſancto efficaciter illuminatæ ſubjiciuntur. Nam cum noſtra corpora ab Apoſtolo dicantur templa Spiritus ſancti; certum eſſe mihi videtur, Spiritum ſanctum habitare in ſuo templo, id eſt in corporibus electorum, non tanquam idolum ſine actione, ſed verè in illis operantem: nihil autem convenientius operari videtur in eis, quàm correctionem temperamenti corporis ſenſitivi, cujus beneficio affectus ſeu motus appetitus iraſcibilis & concupiſcibilis rectæ rationi ſubmittuntur. Et revera cum idem

idem fidelis magis ſit propenſus ad cultum Dei, & majori zelo ferveat vno tempore quàm alio, licet diverſis illis temporibus ſit æqualiter illuminatus; certè id non videtur refundi poſſe niſi in meliorem diſpoſitionem corporis humani ſenſitivi, ſeu correctionem temperamenti, juxta beneplacitum Dei. Adde quòd cum corruptio conſiſtat etiam in vitioſo temperamento, ut ſuprà dictum eſt; valde probabile eſt regenerationem complecti etiam aliquam correctionem ipſius. Denique cum corpus Chriſti capitis noſtri fuerit plenè ac perfectè ſanctificatum à Spiritu ſancto; valde probabile eſt corpora membrorum Chriſti, ſcilicet fidelium, imperfectè ſanctificata eſſe ab eodem Spiritu.

27. Dixi, meo judicio: Si enim regeneratio referatur ad ſolam illuminationem, non multùm repugnabo; modo ſtatuatur Spiritum ſanctum tam potenter & efficaciter hominem illuminare, vt infallibiliter intellectum perſuaſum reddat, & flectat neceſſariò voluntatem & appetitum ad obſequium. Et inde diſcrimen inter integritatem Adami & ſanctitatem fidelis, potiſſimùm deſumendum eſſe exiſtimo: Licet enim vtriuſque integritas

aut ſanctitas habeat idem principium effectivum, ſcilicet Deum; non tamen conſervativum; quoniam principium conſervativum integritatis Adami fuit naturale, ſcilicet ejus anima intellectiva; cum Deus reliquerit ipſum in manu conſilij ſui: at principium conſervativum ſanctitatis fidelium eſt ſupernaturale, ſcilicet Spiritus ſanctus, qui facit vt promiſſiones evangelicæ de Chriſto Redemptore, & mandata Domini de reſipiſcentia à peccato, & fide in Chriſtum, ita firmiter adhæreant ipſis, vt infallibiliter perſuadeantur de veritate ejuſmodi promiſſionum & mandatorum, & neceſſariò flectantur ad obſequium. Licet autem interdum peccent, eo quòd eorum regeneratio ſit imperfecta; non tamen finaliter; nec ita indulgent peccato, vt eo delectentur, & peccatum in ipſis regnet & dominetur.

28. Ex ſupradictis facilè colligitur hominem in ſtatu regenerationis habere quidem libertatem à coactione; quia nemo coactè credit & confugit ad miſericordiam Dei per Chriſtum, ſed ſponte & voluntariè, vt omnes fatentur: non tamen habere libertatem indifferentiæ ſeu à neceſſitate; quia in omnibus ſuis actibus determi-

terminatur ab aliquo. Si enim certò & infallibiliter credat Chriſtum mortuum eſſe pro ipſo, id fit quia ſentit ſe confugiſſe ad miſericordiam Dei per Chriſtum, & perſuaſus eſt Chriſtum mortuum eſſe pro omnibus credentibus in ipſum & confugientibus ad ipſum. Si confugiat neceſſariò ad Deum & Chriſtum, determinatur neceſſariò à perſuaſione doctrinæ evangelicæ mandantis confugiendum eſſe ad Deum & Chriſtum vt ſalus obtineatur. Si perſuadeatur de doctrina evangelica, determinatur neceſſariò ab operatione Spiritus ſancti, temperamentum corporis corrigentis, & ſpecies veritatis evangelicæ debitè imprimentis, rectè diſponentis, illuſtrantis & fortiter radicantis in ejus animo. Si peccet interdum per infirmitatem, vt ſæpius accidit, determinatur neceſſariò à reliquiis corruptionis; eſt enim tantùm imperfectè regenitus; vnde fit vt cùm ducitur carne, neceſſariò malè agat; & cùm ducitur Spiritu, neceſſariò benè agat.

29. Scriptura Sacra idipſum clarè demonſtrat, cùm vocationem & regenerationem noſtram appellat creationem, Eph. 2. 10. & 4. 24. vivificationem & ſuſcitatio-

ſcitationem à mortuis, Eph.2.5. abductionem cogitationis in captivitatem ad obtemperandum Chriſto. 2. Cor.10.5. quod enim creatur neceſſariò recipit eſſe, & quod vivificatur non reſiſtit, & qui abducitur in captivitatem ſuperatus eſt. Item, cùm Deus dicitur *producere efficaciter in nobis & velle & perficere ſecundùm beneplacitum ſuum*, Philipp.2.13. Non enim tantùm facit vt poſſimus velle & operari aut perficere, ſed facit vt velimus & operemur, id eſt producit in nobis aliquid per quod neceſſariò & infallibiliter volumus: ſiquidem hoc producit efficaciter, vt diſtinguatur gratia ſalutaris quæ eſt in electis, à gratia reprimente & coercente quæ eſt in reprobis; illa enim efficit velle & perficere bonum ſpirituale & ſupernaturale;non iſta: idque efficit juxta DEI beneplacitum, non juxta voluntatem aut arbitrium liberum ſeu indifferens hominis. Rurſus, cùm Apoſtolus Epheſ.cap.1. verſ.19. Deus dicitur *nos illuminare vt ſciamus ſupereminentem magnitudinem potentiæ ſuæ erga nos qui credimus ſecundum virtutem potentiæ roboris ipſius*, id eſt vi potentiſſima & quanta maxima in eo genere exeri poteſt; nonne clarum eſt Deum tunc eſſe potentiorem

homine,

homine, atque adeò gratiam Dei ſalutarem in electis eſſe tandem irreſiſtibilem? Præterea, *Deus dat credere*, Philipp. 1. 19. *Venire ad Filium*, Ioan. 6. 65. Dat igitur gratiam quâ non tantùm electi poſſunt credere ſi velint, ſed reipſa & infallibiliter credunt, quia Deus vult. Et Ioan. 6. 45. *Quicunque audivit & didicit à Patre, venit ad me:* qui igitur illuminatur à Patre, non tantùm poteſt venire, ſed venit revera ad Chriſtum, id eſt credit in ipſum. Et Ezech. 36. 26. Deus dicit, *auferre cor lapideum, & dare cor carneum:* quæ non poſſunt cum æquilibrio & indifferentia voluntatis conſentire: opponuntur enim cor carneum & cor lapideum inter ſe, tanquam animi durities & converſio.

30. Ratio etiam idipſum demonſtrat: Nam in Evangelio ſummum bonum proponitur per fidem in Chriſtum obtinendum: Qui igitur virtute Spiritus ſancti perſuaſus eſt de hac veritate, neceſſariò credit, vt tale bonum obtineat: voluntas enim neceſſariò & infallibiliter amplectitur id quod eſt bonum ſummum, ſi tale fuerit judicatum, vt omnes fatentur. Deinde, omnes actiones humanæ divinæ providentiæ ſubjiciuntur: Nam *à Domino*

ſunt

ſunt greſſus viri, Prou.20.24. *Cor Regis eſt in manu Iehovæ, & ab eo inſtar rivi aquarum inclinatur quocunque voluerit.* Prou. 21. 1. *A Deo habemus eſſe, vivere & moveri.* Act. 17. 28. Ergo omnes bonæ actiones voluntatis neceſſariò à Deo pendent ſaltem mediatè: objecta enim immediatè pendent à Deo, intellectus pendet ab objectis, voluntas verò ab intellectu: non igitur voluntas eſt indifferens aut in æquilibrio. Adde quòd, ſi voluntas ſit indifferens & indeterminata, actus ejus erant etiam indeterminati & incerti: ſi verò actus ejus ſint incerti & indeterminati, id eſt non ſint certò & determinatè futuri; Deus etiam non cognoſcet certò & determinatè eos; qualis enim eſt natura rerum, talis eſt natura veræ cognitionis earum; cum veritas conſiſtat in conformitate conceptus cum re cognita: At Deus certò & infallibiliter cognoſcit omnes actus futuros voluntatis, & omnes eventus & effectus futuros, vt patet ex prophetiis de Chriſto & Antichriſto, ex prædictionibus proditionis Chriſti à Iuda, abnegationis ejuſdem à Petro, &c. Rationes aliæ libertatem indifferentiæ deſtruentes fuſè ſunt explicatæ capite præcedenti.

31. Glori-

31. Glorificatio conſiſtit potiſſimùm in viſione ſeu perfecta cognitione Dei, amore & gaudio perfecto illius: In illo autem ſtatu hominem habere libertatem à coactione, non habere autem libertatem à neceſſitate ſeu libertatem indifferentiæ, omnes admittunt. Ideo in iis non immoror.

FINIS.

Aφ1
1453255

Digitized by Google

11068

Google

BIBI
VI
X